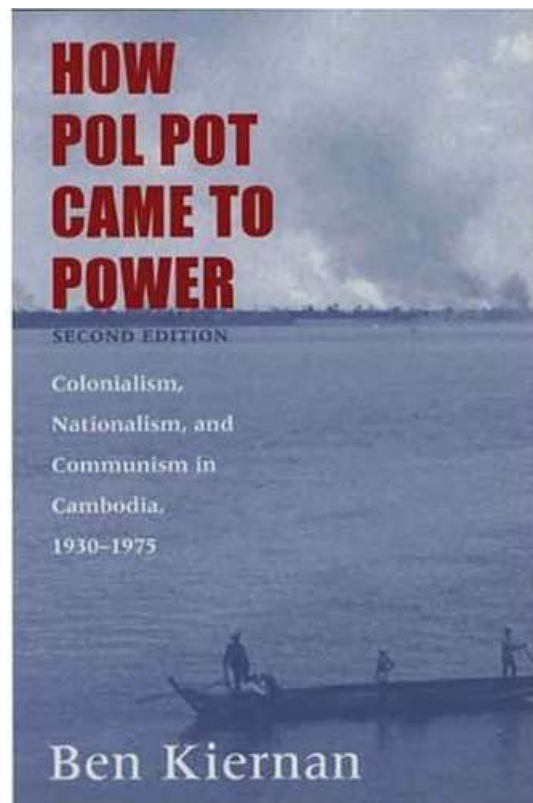

Ben Kiernan

Hur Pol Pot kom till makten

Detta är de två avslutande kapitlen (nr 8 och Epilog) ur Ben Kiernans bok *How Pol Pot Came to Power, Colonialism, Nationalism, and Communism in Cambodia, 1930-1975*. (1:a uppl. 1985, 2:a uppl. 2004). De behandlar den kambodjanska kommunistiska rörelsen och befrielsekampen under de avgörande åren från upprorets början 1970 fram till Röda khmerernas seger våren 1975.

Översättning: *B. Svensson*

Innehåll

Förkortningar.....	ii
8. Andra inbördeskriget 1970 -75: kommunister mot kommunister.....	1
1970: Kampuchea går in i Vietnamkriget	1
Nationella demokratiska revolutionen, 1971 -73	20
Demokratiska revolutionen 1973 -75	54
Slutsats	70
Epilog	73

På marxistarkivet finns även [Förord till "How Pol Pot Came to Power" \(2003\)](#) (dvs förordet till 2:a uppl. av boken). Dessutom finns utdrag ur efterföljaren *The Pol Pot Regime: Race, Power and Genocide in Cambodia under the Khmer Rouge, 1975-1979* (3:e uppl. 2008): [Pol Pot-regimen](#) (de 2 första kapitlen), [Pol Pot-regimen – slutet](#) (bokens tre sista kapitel).

Se även Kiernans artikel [Motsättningar i Kampucheas kommunistiska rörelse](#) (från 1980) och [Folkmordet i Kambodja](#) (2007)

Förkortningar

ARVN	Förkortning av ”Army of the Republic of Vietnam”, dvs Saigonarmén
COSVN	Förkortning av ”Central Office for South Vietnam”, amerikanska namnet på nordvietnamesiska arméns högkvarter i Sydvietnam
CPK	<i>Kampuchéas Kommunistiska Parti</i> (OBS: Använder den engelska förkortningen CPK för att undvika sammanblandning med <i>Kinas Kommunistiska Parti</i> som brukar förkortas KKP)
DRV	Demokratiska Republiken Vietnam (Nordvietnam)
FANK	Forces Armées Nationales Khmères (Khmerernas, dvs Lon Nols, nationella väpnade styrkor).
FNL	Förkortning av ”Front National pour la Libération du Sud Viêt Nam”, dvs franska namnet på Nationella Befrielsefronten i Sydvietnam
FUNK	Kambodjas Nationella Enhetsfront
GRUNK	Kungliga Nationella Enhetsregeringen i Kambodja
IKP	Indokinesiska Kommunistpartiet
KNLC	Khmer National Liberation Committee (Khmerernas Nationella Befrielsekommitté)
NVA	Nordvietnamesiska armén
PRR	Provisoriska Revolutionära Regeringen i Sydvietnam
UIF	Förkortning av ”United Issarak Front”, dvs Förenade Issarak-fronten
VAP	Vietnams Arbetarparti (Kommunistpartiet i [Nord]vietnam)
VC	Viet Cong – amerikansk (nedsättande) benämning på FNL

8. Andra inbördeskriget 1970 -75: kommunister mot kommunister

Även om de inte ville följa oss, tvingades de komma för att söka skydd i vårt läger när ¹ stormen kom.¹

1970: Kampuchea går in i Vietnamkriget

I slutet av 1969 reste Pol Pot till Hanoi och Beijing – vid en tidpunkt då, med *Svartbokens* ord, ”kampen mellan Kampuchea och Vietnam nådde en höjdpunkt ... ’Vänskapen’ och ’solidariteten’ var inte annat än tomma ord”. Men Kampuchebas Kommunistiska Parti (CPK) hade sina dissidenter. Enligt samma källa: ”Dessutom, var delegationen från Kampuchebas Kommunistiska Parti inte helt enig och därmed tvungen att bemästra motsättningar sinsemellan. Son Ngoc Minh som bodde i Vietnam sedan länge deltog också i delegationen.”² Med stöd av Minh (som fortfarande var medlem i CPK:s centralkommitté) och, om man ska tro denna redogörelse, andra i CPK-delegationen (förmodligen inklusive Keo Meas, som åter beledsagade Pol Pot)³, försökte vietnamesiska ledare övertala Pol Pot att överge den väpnade kampen, upprätta förbindelser med Sovjetunionens Kommunistparti (SUKP) och ”lita på de vietnamesiska styrkorna”. *Svartboken* hävdar: ”Situationen i Kampuchea blev allvarligare och var inte gynnsam för vietnameserna. Den vietnamesiska delegationen var mycket missnöjd över detta och trots sina ansträngningar att upprätthålla ett sken av diplomatisk artighet kunde varken en våldsam fientlighet gentemot Kampuchebas revolution eller vreden över Kampuchebas Kommunistiska Parti döljas. Le Duan själv, så hycklande och skurkaktig han nu var, kunde inte behärska sig. Samtalen hölls därför i en mycket spänd atmosfär...” Men CPK höll fast vid sina vapen, och ansåg att ”Om det inte förde väpnad kamp, skulle partiet vara dömt att lösas upp. Men om partiet framhärdade i denna kamp, skulle det vara förvisst om att kunna fortsätta att finnas.”⁴

Pol Pot räknade säkerligen med att en avsatt Sihanouk skulle kunna vinnas över till CPK:s sida trots dess fientlighet mot honom, eftersom Pol Pot *visste* att Hanois såväl som Beijings stöd för prinsen skulle fortsätta. I juli 1969 hade PRR:s premiärminister Huynh Tan Phat valt Kampuchea för sitt första statsbesök, och Sihanouk hade varit det enda utländska statsöverhuvudet vid Ho Chi Minh:s begravning i den nordvietnamesiska huvudstaden i september. Hanois dyrkan av Sihanouk var en kritisk ingrediens i Pol Pots strategi för att bilda en öppen allians med honom, samtidigt som man fortsatte en hemlig kamp mot honom inne i landet. På så sätt kunde Pol Pot vägra att själv följa en sådan pro-Sihanouk-politik. Han vägrade också att upprätta relationer med SUKP, eller ens möta den sovjetiske ambassadören i Hanoi ett tydligt tecken på var han stod internationellt inför sin resa till Beijing för samtal med Kinas Kommunistparti.⁵

¹ *Rien saut daoy songkep nu prowatt chollana padewatt Kampuchea kraom kar duk noam rebos Pak Kommyunis Kampuchea* (Förkortad kurs om kampuchebanska revolutionsrörelsens historia ledd av Kampuchebas Kommunistiska Parti), odaterad (1977?), Phnom Penh, 23 sidor, maskinskrivet, sid 8.

² *Livre Noir: Faits et preuves des actes d'aggression et d'annexion du Vietnam contre le Kampuchea*, Demokratiska Kampuchea, Phnom Penh, september 1978, sid. 47, 40, 51. [sv övers. marxistarkiv.se: [Svartbok](#)]

³ Författarens intervju med Yos Por, Phnom Penh, 11 september 1980.

⁴ *Livre Noir*, op. cit., sid. 48, 50.

⁵ *Ibid.* Det är värt att jämföra detta med ett samtida uttalande från Indiska Kommunistpartiets politbyrå (Marxist). I augusti 1971 sade man: ”Varje kommunistparti måste anpassa marxismen-leninismen till sina egna problem, oavsett de kinesisk-sovjetiska motsättningarna och utveckla sin egen revolutionära rörelse... Vi följer en självständig politik precis som partierna i Nordvietnam och Nordkorea”. Citerat i Dilip Hiro, *Inside India Today*, London 1976, sid.142.

”Inte långt därefter”, den 19 mars, anlände Sihanouk från Moskva, där han precis hade fått höra att han störtats föregående dag. Hans första reaktion var, med *Svartbokens* ord, ”defensiv”;⁶ han frågade till och med den franske ambassadören i Beijing om han kunde få asyl.⁷ Khmer- och vietnamesiska kommunister satte sig samtidigt i rörelse. Den 21 mars bad Pol Pot Zhou Enlai att råda Sihanouk, vilken han påstod inte informerats om källan till detta råd, att inta en ”offensiv hållning”. Samma dag anlände Pham Van Dong från Hanoi och framförde samma uppfattning till prinsen. Sihanouk skisserade då ett program för motståndet mot Lon Nol. Pol Pot hävdar att han, återigen utan Sihanouks kännedom om hans inblandning (eller ens identitet), ”gick igenom och förändrade” detta dokument, raderade referenser till ”det socialistiska och t o m kommunistiska uppbygget” som Pol Pot betraktade som alltför uppriktiga.⁸ (Mindre uppriktiga referenser till ’våra tre folks’ gemensamma kamp i Indokina behölls däremot, medan det inte nämndes något om kinesiskt stöd.)⁹ Programmet för Kampuchéas Nationella Enhetsfront (*Renaksey Ruop Ruom Cheat Kampuchea*) sändes ut över Beijings radio den 23 mars; det manade till allmän resning mot Lon Nol. Sihanouk accepterade också privat Zhou Enlais förslag, vilket återigen påstås ha kommit från Pol Pot, om att han ”borde vara ständigt på offensiven”.¹⁰ (Dvs., och detta förefaller avgörande, att det inte skulle bli några förhandlingar med Lon Nol; segern skulle uppnås genom vapenmakt och inte genom någon politisk överenskommelse som skulle tvinga vänsterkrafterna – nu mer heterogena än någonsin – att framträda öppet tillsammans med khmerhögern.)

Men Sihanouk och Pol Pot var inte de enda korten i Zhous hand. På samma sätt som under Genève-förhandlingarna 1954 var hans främsta intresse att förhindra att Kampuchea kom att utnyttjas av USA:s militär, eller att det skulle etableras baser som kunde uppfattas som hot mot Kina. Bara om Lon Nols regim rörde sig i den riktningen skulle Zhou vara beredd att slita alla band med Phnom Penh och stödja ett fullskaligt krig för att störta honom. Bortsett från denna eventualitet kunde Kinas intressen i Kampuchea enbart förstås i termer av ”inflytelse-sfär”, eller som en del i en balkaniserad sådan. Så hade till exempel Zhou förmodligen inte uppskattat att de vietnamesiska kommunisttrupperna engagerade sig i ett krig där, inte ens (eller kanske speciellt inte) på hans egna khmerallierades sida. Med båda dessa nu i Beijing, och situationen vid den vietnamesisk-kampuchéanska gränsen fortfarande osäker, kunde han ha råd att försöka hålla uppe relationerna med Lon Nol (som hade besökt Kina så sent som i oktober 1969), precis som han hade med Sihanouk efter att Pol Pot hade bestämt sig för att störta denne. Vietnams intressen i Kampuchea var, å andra sidan, mer relaterade till dess egna inhemska krigsansträngningar än till något geopolitiskt eller regionalt mål. Ett militärt samarbete mellan Lon Nol och de USA/sydvietnamesiska styrkorna, även utan att de senare blev djupt involverade på andra sidan gränsen, var ett hot mot FNL:s existens. Först när kriget (och de vietnamesiska kommunisterna) oåterkalleligt spred sig in över Kampuchea, och Lon Nol var i klart underläge, kom den kinesiska politiken att sammanfalla med den vietnamesiska. Så Zhou kunde inte riskera att förlora stödet från sina närmaste khmerallierade när allt som kunde vinnas var fortsatt förbindelse med en regering som militärt var kraftigt beroende av USA och Saigon, och förmodligen skulle förlora makten på medellång sikt.

Så det dröjde innan Kinas position klarnade i tre viktiga frågor: tolkningen av Lon Nols kupp som en ”amerikansk komplott”, stödet till Sihanouks maning till resning den 23 mars, och brytandet av diplomatiska förbindelser med Lon Nol.

⁶ *Livre Noir*, op. cit., sid. 53.

⁷ William Shawcross, *Sideshow: Kissinger, Nixon and the Destruction of Cambodia*, London 1979, sid. 125.

⁸ *Livre Noir*, op. cit., sid. 53-54.

⁹ Se texten i Malcolm Caldwell et al., *Cambodia in the South-East Asian War*, New York 1973, sid. 389-393.

¹⁰ *Livre Noir*, op. cit., sid. 54.

Redan den 21 mars deklarerade Hanoi radio: ”Kuppen i Kambodja nyligen visar klart att USA inte bara konspirerar för att hindra det vietnamesiska folkets kamp mot USA:s aggression och för nationell räddning, utan också för att underminera Kambodjas oberoende och suveränitet...”¹¹ Albanien, Kinas närmaste allierade, gjorde ett liknande uttalande nästa dag, följt av Nordkorea den 24 mars; inte förrän den 26 mars gjorde Kina detsamma. Fullt stöd till Sihanouks 23 mars-deklaration meddelades av Hanoi den 24 mars och av PRR två dagar senare, men av Kina först den 5 april. De vietnamesiska kommunisterna drog tillbaka sina diplomater från Phnom Penh den 27 mars, men Kina behöll sin ambassad i Phnom Penh under ytterligare sex veckor, till den 5 maj, trots att man fortsatte att referera till Sihanouk som ”statsöverhuvud”. Under denna period behöll Kina de normala ”stat och parti”-relationerna med Kampuchea; som vi sett hade man till och med ”dubbla stat och parti”-relationer – d.v.s. med Lon Nol, med Sihanouk och med Pol Pot.

Det blev dock ingen verklig förändring i Kinas politik mot Kampuchea, inte heller i Vietnams politik mot Sihanouk, varken i eller utanför makten. Som vi sett i tidigare kapitel, var det CPK-centrum som skötte bromspedalen.

På sin väg hem via Hanoi, avvisade Pol Pot Le Duans förslag om ett förenat militärkommando i Kampuchea. Han gjorde också arrangemang för att tusentals tidigare Issarak-sympatisörer, som varit i Vietnam sedan 1954, skulle kunna återvända till Kampuchea. De skulle dock inte få återvända omedelbart – med *Svartbokens* ord var dessa khmerer ett ”kort” i vietnamesernas händer och förberedelser måste göras så att omständigheterna inte tillät dem att spela ut det.¹²

Kuppen

Prins Sihanouk har länge hävdats att amerikanska CIA var ”hjärnan” bakom kuppen mot honom. Henry Kissinger har å andra sidan hävdats att den ”tog oss fullständigt på sängen”.¹³ Det finns inga tydliga bevis för CIA:s inblandning i händelserna 1970, men en hel del tyder på att delar av USA:s militära underrättelsetjänst och arméns specialstyrkor spelade en roll.

Den mest välinformerade redogörelsen för USA:s inblandning i kuppen är Samuel R Thorntons. Han arbetade från maj 1968 till maj 1969 som underrättelsespecialist vid US Navy-kommandot i Saigon. Thornton har berättat för journalisten Seymour Hersh att han hade fått ingående kännedom om kuppförberedelser så tidigt som i slutet av 1968. Vid det tillfället, säger Thornton, tog Lon Nol kontakt med USA:s militära underrättelsetjänst för att få dem att förse honom med militärt, politiskt och ekonomiskt stöd efter att han störtat Sihanouk. USA var emellertid berett att gå längre. Man föreslog att de Special Forces-tränade Khmer Kampuchea Krom (KKK) -soldaterna i förväg skulle infiltrera Kampucheas väpnade styrkor, och, enligt Thornton, också ”skicka in USA-tränade grupper, förklädda som Viet Cong-rebeller, i Phnom Penh för att döda prins Sihanouk och förbereda en revolution”.

Detta förslag, med kodnamnet ”Sunshine Park”, hade godkänts på ”högsta regeringsnivå” i Washington i februari eller mars 1969, erinrar sig Thornton. Lon Nol avvisade emellertid planen att mörda Sihanouk som ”kriminell dårskap”. Han tog på nytt upp sin ursprungliga

¹¹ Sedan följde: ”Vi är helt övertygade om att det kambodjanska folkets kamp mot USA-imperialisterna och deras lakejer med säkerhet kommer att utvecklas... [och det kommer även] den vietnamesisk-kambodjanska militanta solidariteten”. *Survey of China Mainland Press*, 4626, 22 mars 1970, sid. 64; citerat i Fritz Buchler, *The God-King in Peking*, B.A. thesis, University of New South Wales, 1974, 103 sidor, sid.17-18. Informationen i resten av stycket har huvudsakligen hämtats från Buchler, sid. 28-29.

¹² *Livre Noir*, op. cit., sid. 57.

¹³ Norodom Sihanouk, *My War with the CIA*, Penguin 1973, sid. 56; och Henry Kissinger, citerad i Seymour Hersh, *The Price of Power: Henry Kissinger in the Nixon White House*, New York, Summit Books, 1983, sid. 180.

vädjan om ”kraftigt amerikanskt militärt stöd för en eventuell kupp”. Lon Nol meddelades sedan (”inofficiellt”) att ”han verkligen skulle få det begärda stödet”. Thornton, som hävdar att han ”antingen hjälpte till att bereda eller hade tillfälle att hantera de flesta av de berörda dokumenten”, säger att en överenskommelse då ingicks med Lon Nol om infiltration av KKK-enheter i Kampuchea.¹⁴ (I maj 1969 ”kapitulerade” 640 sådana soldater till regeringen. Deras befälhavare blev kapten i Lon Nols armé och fjorton andra utnämndes till officerare.¹⁵)

En del av detta bekräftas av Prom Thos, en minister i Lon Nols regering mellan 1970 och 1973. Thos berättade för mig 1980 att en planering för att störta Sihanouk hade inletts ”ett år innan” kuppen i mars 1970. Han tillfogade att prins Sirik Matak kring mars 1969 hade argumenterat för att mörda Sihanouk, men Lon Nol hade varit emot det.¹⁶

I augusti 1969 blev Lon Nol åter premiärminister. Månaden efter tog han i hemlighet kontakt med Son Ngoc Thanh ”och inledde trevande diskussioner om att störta Sihanouk”. Men i februari 1970 försäkrade Thanh honom stöd i form av Special Forces khmertrupper, som fortfarande stod på USA:s och Sydvietnams lönelistor.¹⁷ Under samma månad, enligt Forrest B Linley, en Gröna Baskrar-kapten som opererade nära Kampuchéas gräns, ”sade man mig att det skulle bli förändringar i regeringen i Kambodja”. Källan fanns högre upp i US Special Forces kommandosystem. Två kompanier med Special Forces khmersoldater sändes in i Kampuchea. Det kan ha varit dessa KKK-enheter som deltog i plundringen av de två vietnamesiska kommunistiska ambassaderna i Phnom Penh den 16 mars, två dagar före kuppen.¹⁸

Medan Thorntons påstående att ”den högsta nivån” inom USA:s regering var delaktig i kupplanerna förblir obekräftat, står det helt klart att Lon Nol genomförde kuppen med åtminstone en befogad förväntan om kraftigt stöd från USA. Kuppen var i första hand ett verk av missnöjda medlemmar inom Kampuchéas regering, men deras missnöje över den ekonomiska krisen och de kommunistiska fristäderna, och den uppmuntran som de fick utifrån, hade i stort sin grund i USA:s djupa inblandning i grannlandet Vietnam.

Inhemska bakslag

Två dagar efter Sihanouks uppmaning till allmän resning inleddes stora folkliga demonstrationer till hans förmån i Kompong Cham, och den 28 mars även i Takeo-Kampot. Jag har behandlat dessa händelser, och CPK:s inblandning i dem, på annan plats – Lon Nols militär dödade hundratals demonstranter och arresterade åtminstone tusen under en vecka.¹⁹ Men det kan vara värt att här bidra med tre ögonvittnesrapporter från de oroliga områdena.

Tam Eng, en etniskt kinesisk kvinna från Ang Tasom i Takeo, beskriver händelserna den 28 och 29 mars:

¹⁴ Hersh, *ibid.*, sid. 179-181.

¹⁵ *Réalités Cambodgiennes*, 24 oktober 1969. Befälhavare var Chu Bun Sang. Ytterligare tvåhundra Khmer Serei hade hoppat av till regeringen mellan december 1968 och mars 1969. Radio Phnom Penh, 27 februari 1969, *BBC Summary of World Broadcasts*, FE/3018/A3/3.

¹⁶ Prom Thos upptäckte detta först senare under året, och sade att han inte kände till någon USA-inblandning i planeringen. 1965 sade han emellertid att Long Boret hade erkänt för honom att han hade blivit kontaktad av en amerikan, en CIA-agent, och inbjudits till att arbeta för Sihanouks störtande. Long Boret sade att han sedan kontaktat Lon Nol för dennes deltagande. Enligt Boret svarade Lon Nol varken ”ja” eller ”nej”, men uppmanade Boret att ”fortsätta hålla kontakt med agenten”. Författarens intervju med Prom Thos, Paris, 12 februari och 3 juni 1980.

¹⁷ Milton Osborne, i *Melbourne Age*, 12 januari 1971. Denna artikel är baserad på Osbornes intervju med Thanks bror Son Thai Nguyen. Citerat i Sihanouk, *My War ...*, op. cit., sid. 37, 49.

¹⁸ Hersh, op. cit., sid. 178, 181.

¹⁹ Se ”The 1970 Peasant Uprisings Against Lon Nol”, i Ben Kiernan och Chanthou Boua (red.), *Peasants and Politics in Kampuchea, 1942-81*, New York, M.E. Sharpe, 1982, sid. 206-223.

Hundratals, tusentals bönder intog distriktskontoret. De stödde Sihanouk och skrek ”Länge leve Samdech Euv!” De hade bara knivar och käppar, men polis och soldater angrep dem; kanske fem eller sex dödades, jag är inte säker.

Nästa dag kom en ny demonstration, med tusentals människor – unga, gamla, kvinnor och män, från många byar runt om. Sedan anlände soldater från Takeo stad, ledda av generallöjtnant Nim. Stridsvagnar körde över folk, två- eller trehundra dog. Jag kom cyklande där och såg alla kropparna. En del var inte döda ännu, och de låg där, viftande med flaggor i händerna och sade ”Länge leve Samdech Euv”. Sedan körde soldaterna fram stridsvagnar och plattade ut dem alla [igen].

Nim var grym, en barbar. Han sköt själv folk. Han sade inte först till folk: ”Var vänliga och gå hem, vi ska lösa problemet senare. Demonstrationer till förmån för Sihanouk är förbjudna”. Inget som detta, ingenting meddelades innan. Han bara förde in vapen och stridsvagnar.²⁰

Som student i Kompong Cham hade Sia varit inblandad i demonstrationerna 1964. Sedan hade han arbetat vid den franskägda gummiplantagen Chup i Kompong Cham, där den tidigare Issarak-ledaren Bun Sani var anställd som teknisk kontrollant. Sia säger att han dock inte hade någon kontakt med kommunisterna förrän den 23 mars 1970, dagen för Sihanouks appell, och inte ens då fanns det ”några ledare – vi var bara arga på Lon Nol”.

Alla arbetarna på gummiplantagen deltog i demonstrationerna. Vi gick hela vägen till Chruï Changvar [bron som leder till Phnom Penh] och anlände tidigt på morgonen. Lon Nols trupper sköt mot folkmassan. Jag såg omkring trettio personer dödas.

Cirka tvåhundra av oss arbetare åkte tillbaka hem i tre lastbilar som tillhörde plantagen. Vi besköts en gång vid Trao, och en gång till vid Prey Totoeng, där de som fortfarande var med oss övergav lastbilarna och flydde över Mekong och hem. Där gick jag för att säga adjö till mina föräldrar och anslöt mig sedan till revolutionen. Jag var så arg efter beskjutningen; jag ville dra till skogs och bygga ett nytt samhälle. Jag for till Damber, och mötte Phuong. Phim fanns där... och fem kompanier soldater fanns redan i skogen där, folk som just hade anslutet sig. Jag blev soldat.²¹

Pon, en student från Kompong Chain stad, anslöt sig till demonstranterna, som han sade spontant hade dykt upp från olika nordliga provinser vid staden Skoun, där vägarna korsades. Där, säger han, meddelade armérepresentanter massorna att ”Sihanouk hade kommit”; de ombads att vänta medan soldaterna delade ut vapen till dem, avsedda för en attack mot regeringen. ”Vi var glada att höra detta, och sedan sköt de mot oss. Hundratals dödades... jag sprang iväg med mina lärare och studentkamrater. En del av oss fortsatte in i djungeln; femtio eller sextio av oss träffades senare vid Kompong Thmar, och började arbeta med de vietnamesiska kommunisterna. Vi hatade soldaterna för vad de hade gjort, och vi ville slå tillbaka.”²²

Men störtandet av Sihanouk utlöste också en omfattande rörelse bland studenter och ungdomar i städerna. Lon Nols armé växte från 35 000 soldater till så mycket som 150 000 vid slutet av året²³, nästan helt som resultat av frivillig inskrivning. Ett annat resultat av kuppen var att tidigare Issarak-anhängare och demokrater, som Pach Chhoeun och Bunchhan Mul, och republikanska intellektuella som Keng Vannsak och Phung Ton, åter trädde fram. Efter många år av påtvingad politisk inaktivitet välkomnade dessa personer störtandet av Sihanouk och deltog i den nya regimen. Mul, till exempel, blev minister för religion och kultur. Inte heller dröjde det länge innan Son Ngoc Thanh återvände till Phnom Penh, för första gången sedan 1952. Den 17 juni 1970 blev han officiellt ”rådgivare till regeringens ledare”.²⁴ Trettio

²⁰ Författarens intervju med Tam Eng. Paris, 24 januari 1980.

²¹ Författarens intervju med Chheng Sia, Suong, 5 oktober 1980.

²² Författarens intervju med Pon, Strasbourg, 1 november 1979.

²³ Shawcross, op. cit., sid. 184.

²⁴ Léon Trivière, ”Le Cambodge en grand désarroi”, Information Missionnaire, M.E.P., Paris, maj 1972, 22 sidor, sid. 10.

år av kamp verkade ha fått sin belöning när Sihanouk dömdes till döden följande månad, och då khmerrepubliken proklamerades den 9 oktober.

Andra tidigare demokrater anlände också till kampucheansk politik, efter flera år i exil i Paris, men på andra vägar. Omedelbart efter kuppen flyttade Thiounn Mumm och Thiounn Prasith sina aktiviteter till Beijing. Mumm blev strax ekonomiminister i Sihanouks exilregering, och Prasith utnämndes till ”minister för samordningen av kampen för nationell befrielse”.²⁵ Det andra kampucheanska inbördeskriget lovade att bli ett bittert krig; den djupa sociala och politiska splittringen som hade undertryckts (och förbittrats) under Sihanouks regerande kom nu fram för att ta ut sin tribut över hela landet.

Invasion

I den internationella kontroversen kring Kampuchéas inträde i Vietnam-kriget 1970 har det ofta hävdats att krigets expansion började med den kombinerade USA/sydvietnamesiska invasionen av Kampuchéa, som inleddes den 29 april och av president Nixon beskrevs som ”inte en invasion, utan en nödvändig utvidgning av Vietnam-kriget”.²⁶ Om man bortser från det förljugna ordvalet, finns det en logik i Nixons beskrivning. De vietnamesiska kommunisterna hade rört sig långt in i Kampuchéa under april – sedan mer än fyra veckor. En relaterad sak som i stort ignoreras är också det faktum att sydvietnamesiska styrkor hade börjat bomba de kommunistiska tillhållen i Kampuchéa så tidigt som den 16 mars.²⁷ Detta var dagen efter att tiden hade gått ut för Lon Nols realistiska krav från den 13 mars (dagen då han stoppade försäljningen av ris och andra förnödenheter till FNL) att kommunisterna skulle lämna sina fristäder inom fyrtioåtta timmar.²⁸ Det har sagts att Nols arméstyrkor begärde sydvietnamesiskt understöd²⁹, och det råder knappast någon tvekan om att de vietnamesiska kommunisterna fruktade att de skulle angripas från två sidor.

President Thieu, som tydligen hade varnat för kuppen i Phnom Penh, sade i Saigon samma dag som den genomfördes att de två länderna nu kunde samarbeta för att ”driva ut kommunisterna”.³⁰ Den 19 mars beordrade USA:s kommando i Saigon sina militära rådgivare nära gränsen att försöka upprätta radioförbindelser med Lon Nols armé. Nästa dag gav generalmajor Nguyen Viet Thanh, befälhavare för Sydvietnams IV armékårs område, sina enheter tillstånd ”att förse kambodjanerna med framskjutna artillerispanare om de efterfrågar sådana”.³¹

Den 20 mars, bara två dagar efter kuppen och innan Sihanouk hade meddelat sin inställning, förflyttade sig alla Vietnamkrigets huvudmotståndare samtidigt. KKK-trupper inledde fullskaliga attacker mot de kommunistiska fästena i Kampuchéa. Sydvietnamesiska trupper med USA-rådgivare tryckte på mot Svay Rieng i en ”oanmäld operation”, som senare avslöjades av militära talesmän i Saigon.³² I Kandal anföll samma dag sydvietnamesiskt bombflyg kommunistiska ställningar ”ett par kilometer” innanför gränsen, medan ett FNL-kompani i

²⁵ Caldwell, op. cit., sid. 385.

²⁶ *New York Times*, 1 maj 1970.

²⁷ Hal Kosut, red., *Cambodia and the Vietnam War*, Facts on File, New York 1971, sid. 72.

²⁸ Bernard K. Gordon med Kathryn Young, ”The Khmer Republic: That Was the Cambodia That Was”, *Asian Survey*, 11, 1, januari 1971, sid. 26-40, sid. 32. Shawcross kommenterar: ”Detta var en avgörande händelse för Kambodja. Det var ett löjligt krav, ett som kunde ha framförts av en man med dålig verklighetsuppfattning, eller som hade löfte om hjälp utifrån”. op. cit., sid. 118.

²⁹ Seymour Hersh säger emellertid att det var den 17 mars som ”Lon Nol gav en sydvietnamesisk arméstyrka tillåtelse att korsa den kambodjanska gränsen för en räd mot kommunistiska fästen.” *The Price of Power*, New York, 1983, sid. 176.

³⁰ Shawcross, op. cit., sid. 123.

³¹ Kosut, op. cit., sid. 73.

³² *Ibid.*, sid. 89. (Om KKK-operationen, se Hersh, op. cit., sid. 181, där han citerar en rapport av Gerald C. Hickey till Pentagon.)

samma område angrep en Lon Nol-postering, vars befälhavare begärde hjälp från Sydvietnam via radio. Detta hörsammades omedelbart: sydvietnamesiska haubitser bombarderade FNL-1styrkan, som drog sig tillbaka. En andra begäran via radio gällde hjälp från ett amerikanskt spaningsplan, vilket på nytt fick sikte på kommunisterna, och en tredje radiobegäran fick till stånd sydvietnamesisk granatbeskjutning. Den 23 mars angrep bombflyg på nytt kommunistiska ställningar inne i Kampuchea; USA-bombplan följde upp nästa dag. En talesman för USA:s kommando beskrev detta, den femte attacken av detta slag inne i Kampuchea sedan årets början, som att man utövade en ”naturlig rätt till självförsvar”.³³

I en ”större markoperation”, som planerats tillsammans med Lon Nol-styrkor den 23 mars och understöddes av USA-helikoptrar, körde en sydvietnamesisk motoriserad bataljon den 27 mars två mil in i Kampuchea och raderade ut ett FNL-läger; femtiotre kommunister rapporterades dödade. Nästa dag träffade general Ernest Terrell Jnr, USA:s seniorrådgivare i Kien Tuong-provinsen, en Lon Nol-befälhavare ”några kilometer” innanför gränsen.³⁴

Det var mot denna bakgrund som, enligt Bernard K Gordon och Kathryn Young: ”De vietnamesiska kommunistiska väpnade styrkorna både intensifierade och utvidgade sina militära operationer [i Kampuchea], med början precis före den 31 mars. Under de följande två veckorna visade det sig att de mycket små och dåligt utrustade kambodjanska regeringsstyrkorna inte var kapabla att hindra de vietnamesiska styrkornas rörelse.”³⁵ Svaret blev en massaker på åtskilliga tusen av den vietnamesiska befolkningen.³⁶ Enligt en del skribenter hade Lon Nol redan den 30 mars privat antytt att stöd ”från alla källor” skulle välkomnas. Son Ngoc Thanh, som samarbetat med Nol sedan åtminstone februari, hade nu gett sig ut på en rekryteringsresa i khmerområden i södra Vietnam.³⁷ Sedan ”flera veckor” före den 26 april³⁸ hade USA-kommandot börjat förbereda en fullskalig intervention, med 32 000 USA-soldater och 40 000 sydvietnamesiska, som skulle inledas i slutet av månaden.³⁹

Det verkar faktiskt som att Vietnamkriget eskalerade över gränsen nästan av egen kraft, som ett direkt resultat av kuppen och, kanske mer avgörande, de olika sidornas uppfattning om dess betydelse. Naturligtvis hade krigets effekter känts av sedan länge i Kampuchea – speciellt de vietnamesiska kommunisternas beslut att upprätta baser där, och USA:s ”Meny-” bombningar av dem. Lika betydelsefull var den ekonomiska dräneringen av Kampuchea, speciellt de minskande regeringsinkomsterna, vilken hade börjat 1966 och lagt grunden till Lon Nols upphöjelse till premiärminister sent detta år, till den ökande repressionen, och även till CPK:s påföljande framgångsrika mobilisering av Kampuchebas vänster. Det var nästan oundvikligt att det långvariga deltagandet av en halv miljon utländska soldater i Vietnams inbördeskrig (och dess medföljande ”naturliga rätt till självförsvar”) skulle få djupgående effekter i ett grannland; detta gällde speciellt för Kampuchea, vars geografiska öde hade varit nära förbundet med Vietnams. I denna mening var konflikten i Kampuchea på 1970-talet otvivelaktigt ”en nödvändig utvidgning” av den amerikanska interventionen i Vietnam.

Vietnamesiska kommunistiska trupper och deras khmerallierade (troligen medverkade Chhouk) korsade enligt bybor från Krachap gränsen i södra Prey Veng den 20 och 21 mars,

³³ Ibid., sid. 72-74.

³⁴ Ibid., sid. 74.

³⁵ Gordon and Young, op. cit., sid. 34.

³⁶ *New York Times* rapporterade att 3500 dödade och 20 000 tillfångatogs. 9 maj 1970.

³⁷ Shawcross, op. cit., sid. 131.

³⁸ Se texten i ett PM till Nixon daterat 26 april 1970, citerat av Bruce Page, ”The Pornography of Power”, i *Aftermath: The Struggle of Cambodia and Vietnam*, av John Pilger och Anthony Barnett, New Statesman, London, 1982, sidorna 43-53, sid.49. Detta PM hade Kissinger strukit i sina memoarer efter publiceringen av Sideshow, förmodligen för att ge intryck av att förberedelserna började mycket senare.

³⁹ Gordon and Young, op. cit., sid. 35; se också Kosut, op. cit., sid. 89, som anger antalet som högst till 23000.

cirka femton kilometer in i Kampuchea. Efter Sihanouks uppmaning via radio två dagar senare anslöt sig sjuhundra personer i underdistriktet Peam Montea till Kampuchreas Nationella Enhetsfront. De bildade en bataljon med en khmerbefälhavare och tre vietnamesiska instruktörer.⁴⁰ Men Sihanouk var inte bara en tillgång för revolutionärerna, ty fienderna kom tillsammans med dem.

Sent i april förföljde den sydvietnamesiska 9:e divisionen kommunisterna genom Krachap, med sextiotvå M-113 bepansrade trupptransportfordon och med helikoptrar, och dödade tre bybor på vägen. De följdes av infanteriet, som ”inte gjorde annat än rånade folket”; nästan fyrahundra djur – tre fjärdedelar av byns boskap – fraktades under de följande sex månaderna bort av ARVN-soldater, vilket fick till följd att ytterligare femtio av lokalbefolkningen anslöt sig till revolutionen.⁴¹

En arbetare från Svay Rieng, som tillfälligt arbetade med de sydvietnamesiska trupperna under denna period, säger att de bara var ”banditer”: ”Senare dödade de en munk vid Wat Krassang i Svay Rieng, sköt honom till döds. De anklagade honom för att vara förrädare, eftersom han vaktade tillhörigheterna till några kvinnor som var rädda för att Thieus soldater skulle stjäla dem. De tog också av två andra munkar deras kåpor. De leddes av en ung amerikan, men lät inte honom se vad de gjorde – de sade honom bara att de arresterat två ’fiender’.”⁴²

På andra platser var USA:s infanteri direkt inblandat, som när 11:e bepansrade kavalleriregementet skövlade och plundrade staden Snuol i Kratie. Dessutom blev i slutet av sommaren ”en stor del av landet frizon för USA:s flygvapen... Piloterna hade mycket större frihet än i Vietnam att bomba vilket mål de ville”.⁴³ Men USA:s marktrupper drogs tillbaka till Vietnam två månader efter invasionen, så det var sydvietnamesiska förband som gjorde mest skada, både mot befolkningen och mot den antikommunistiska saken. De stannade i Kampuchea under ytterligare två år. William Shawcross har, med stöd av CIA-dokument och andra officiella källor, gett många exempel på deras härjningar.⁴⁴ Delvis utfördes de som hämnd för Lon Nol-arméns massakrer på den vietnamesiska befolkningen, och de visade samma brist på disciplin som i deras eget land – med liknande resultat.

I Kompong Speu, enligt en CIA-rapport, ”har Viet Cong/nordvietnameserna, genom att upprätthålla sträng disciplin och noggrant undvika aktioner som kan göra lokalbefolkningen fientligt inställd, kunnat ge intryck av att de ser till böndernas sanna intressen.” Byn Chbal Mon i samma provins skövlades av sydvietnamesiska trupper i juni och juli. Shawcross summerar en påföljande rapport från CIA:s högkvarter i Phnom Penh: ”När nordvietnameserna fick kontroll över den i september, påminde de befolkningen om att de aldrig hade behövt oroa sig för sydvietnamesisk plundring före Sihanouks fall, och lovade att hjälpa dem att försvara sig i framtiden. Kommunisternas ansträngningar hade, enligt CIA:s högkvarter, redan gett åtminstone hundra rekryter enbart i denna by.”⁴⁵ (Chbal Mon blev senare huvudkvarter för CPK:s zonledare Chou Chet.)⁴⁶

⁴⁰ Författarens intervju med bybor i Krachap, 9 oktober 1980.

⁴¹ Ibid.

⁴² Författarens intervju med Touc Muong, Romduol, 23 juli 1980. Denna incident, sade Muong, ägde rum kring 1972.

⁴³ Shawcross, op. cit., sid. 150, 174.

⁴⁴ Se ibid., sid. 151, 174-75, 185, 222-23, 249.

⁴⁵ Ibid., sid. 249.

⁴⁶ Författarens intervju under ett besök i Chbal Mon, 17 september 1980.

Även om det fanns ”rapporter om odisciplinerade aktioner av VC/NVA-soldater”⁴⁷, var det de två vietnamesiska antagonisternas allmänt kontrasterande uppförande, tillsammans med Sihanouks appell och det faktum att (som en Lon Nol-agents rapport bekräftar) ”flygbombningen mot byarna... orsakade civila förluster i stor skala”,⁴⁸ som gav kommunisterna fördel i Kampuchea inom några månader efter Lon Nols kupp.

I augusti informerade USA:s ambassad Washington om att Lon Nol höll på att ”tröttna alltmer på” den sydvietnamesiska armén. Enligt Shawcross föreslog Kissinger då att Thailand skulle sända trupper, varpå ”den kambodjanske andre stabschefen, general Sak Sutsakhan, sade till en filippinsk officer som var CIA-agent att Lon Nol-regeringen befarade att Sydvietnam och Thailand försökte annektera de territorier som de båda gjort anspråk på sedan länge”.⁴⁹ Detta var ett ironiskt uttalande med tanke på Sihanouks framgångsrika diplomati i denna fråga, och Lon Nols ursprungliga mål att fördriva Saigons och Bangkoks fiender – de vietnamesiska kommunisterna – från Kampuchéas jord.

Intern partistrid

Under tiden hade CPK:s vicesekreterare Nuon Chea, i Pol Pots frånvaro, i slutet av mars träffat vietnamesiska kommunistledare.⁵⁰ Chea, som var den ende tidigare IKP-medlemmen i CPK-centrum, kom överens med vietnameserna om att de skulle få ockupera stora områden i landet för baser i kriget mot Lon Nol.⁵¹ Enligt *Svartboken* sände Chea ett ”telegram” till Pol Pot i Hanoi och informerade honom om ”att han hade haft samtal med vietnameserna och att de två partierna hade ingått en överenskommelse om solidariskt agerande och samarbete i kampen mot USA-imperialisterna”. Chea hade vägt för- och nackdelar innan han beslöt att ingå samarbetet⁵² (medan han förmodligen lämnade öppen frågan om gemensamt militärkommando), ett beslut som fick de vietnamesiska ledarna att beskriva honom som ”han med den rätta linjen” under åren som följde.⁵³ Hou Yuon accepterade också, enligt vad som påstås, den vietnamesiska interventionen.⁵⁴

Men andra medlemmar i CPK-centrum var mindre samarbetsvilliga. Ieng Sary och Son Sen, till exempel, de ”ansvariga för Nordöstra zonen” vid den tiden, träffade tidigt i maj vietnamesiska regionala ledare som, enligt *Svartboken*, tryckte på för upprättandet av ett gemensamt kommando (och påstås ha hävdat att Pol Pot redan hade godkänt det), och erbjöd dem ett militärsjukhus med 200 sängar och medicinsk personal, tillgång till vietnamesiska kadrer på lägre nivå och tekniska rådgivare. Sary och Sen svarade ”att Kampuchea behöver ingenting

⁴⁷ ”Cambodia: Can the Vietnamese Communists Export Insurgency?”, *Research Study*, Bureau of Intelligence and Research, US State Department, 25 September 1970, 6 sidor, sid. 5. Inga detaljer har emellertid angetts. (1971 anklagade en khmer som hoppat av till Lon Nol-regimen de vietnamesiska kommunisterna för att döda munkar; se ”Khmer Rouge Rallier Keoum Kun”, meddelande från USA:s ambassad i Phnom Penh till Department of State, 13 januari 1972, sid. 5.)

⁴⁸ *Ibid.*, sid. 6.

⁴⁹ Shawcross, *op. cit.*, sid. 175, 417.

⁵⁰ *Livre Noir*, *op. cit.*, sid. 63-64.

⁵¹ *Le Monde*, 14 oktober 1978.

⁵² *Livre Noir*, *op. cit.*, sid. 63-64, påstår att Chea först hade refererat till ”de olika positiva aspekterna av svårigheterna i frågan om oberoende och suveränitet så väl som om solidaritet”; samma källa hävdar att bara andra delen av telegrammet genast levererades till Pol Pot, resten en dag senare, efter mötet med Le Duan där Pol Pot avvisade vietnamesiska förslag om ett gemensamt kommando. Denna detalj i vietnamesisk taktik verkar trolig, men det var naturligtvis den andra delen av meddelandet som var det viktigaste.

⁵³ Se *Far Eastern Economic Review*, 21 oktober 1977, sid. 24.

⁵⁴ I sina bekännelser 1977, skrev Hu Nim om Hou Yuon: ”Efter kuppen 1970 trodde han att man måste be Vietnam om hjälp i offensiven för att befria Mekongs östra bank”. *Chamlaiy Hu Nim krusuong khosenakar* (”Svaret från Hu Nim, Informationsministeriet”). Tuol Sleng-fängelsets arkiv, Phnom Penh, 28 maj och 16 juni 1977. Översatt till engelska av Chanthou Boua. 105 sidor, sid.86.

och de hade inte fått några direktiv⁵⁵ från Pol Pot i dessa frågor. Det senare rådde det ingen tvekan om: ”Kampuchea var herrar över situationen”. Ieng Sary tillade att ”under kampen mot de franska kolonialisterna monopoliserade vietnameserna allt och khmererna visste inget”, vilket knappast kan ha varit Nuon Cheas och många andra veteraners erfarenheter från den kampen. En vietnamesisk representant, en general Minh, ”vägrade motvilligt att lämna” Sarys och Sens läger. Vietnameserna for sedan för att träffa Pol Pot på hans väg nedför Ho Chi Minh-leden och sade honom, enligt vad som påstås, att Sary hade ”gått med på det vietnamesiska förslaget och bara inväntade hans beslut”. Men Pol Pot vägrade godkänna det; när representanterna insisterade föstes de bort av hans vietnamesiska eskort. När Pot nådde Rattanakiri och där mötte Sary avvisade de tillsammans förslagen, och lämnade vietnameserna ”mycket besvikna” på Pol Pot, vilken ”de inte brydde sig om att följa” längre.⁵⁶

I avsaknad av vietnamesiska redogörelser för dessa förhandlingar får vi godta Pol Pots version, speciellt som *Svartboken* klargör att vietnameserna, när deras påtryckningar och taktik visade sig fruktlösa, gav upp och erkände CPK-centrums auktoritet. Det blev inget gemensamt kommando. Sary och Sen avslog också vietnamesernas erbjudande om att upprätta en militär träningskola i Nordöstra zonen. Det är emellertid intressant att vietnameserna till och med i nordöst, som då var centrums hjärtland, hade ”sina agenter där... speciellt [och] lyckades skaffa sig en hel del fördelar” av en slags ”parallell statsmakt” under de följande tolv månaderna.⁵⁷

Pon, studenten som hade deltagit i marsdemonstrationerna, var en av dem som ”myglade”. Tillsammans med över femtio andra khmer-studenter och -lärare, anlände Pon till staden Kratie i juni 1970.⁵⁸

Lon Nol-soldaterna hade flytt, men det fanns inga khmer-kommunister i staden än; bara en bataljon vietnameser som höll i trådarna och tilldelade dem som kunde tala vietnamesiska lokala poster. Folket där behandlade vietnameserna som munkar; de lagade mat åt dem och var väldigt glada för att vietnameserna hade kommit för att hjälpa Sihanouk. De gillade dem till hundra procent. Vietnameserna, som kom norrifrån, rånade inte folk, inte ens på frukt. De bad om något, och om folk inte gav dem det så köpte de det. Vi bodde på hotellet. Stadslivet var som förut, där fanns restauranger, etc.

Efter två eller tre månader togs vi till en tät skog nära Phnom Santuk vid Kratie-Kompong Thom-gränsen. Vi tränades i stridsaktioner, studerade taktik och vietnamesiska. Vår grupp på tio eller tolv höll dagliga möten där vi diskuterade våra idéer, på vietnamesiska. Jag lärde också några av vietnameserna att tala khmer. De andra cirka fyrtio som inte lärde sig så snabbt skickades iväg till att strida vid Taing Kauk, där Lon Nol hade inlett operation ”Chenla I” för att rensa vägen till Kompong Thom.

Detta var i verkligheten en del av Norra zonen, och från oktober 1970 upprättade Pol Pot sitt huvudkvarter inte långt därifrån, nära en av Chinit-flodens krökar.⁵⁹ Ieng Sary for för sin del till Hanoi ungefär vid samma tid; han skulle bli Pol Pots representant utomlands, och skulle komma att förhandla med både de vietnamesiska kommunistledarna och prins Sihanouk i Beijing.

I Östra zonen påstods vietnameserna ”försöka samma manövrer” som i Nordöstra.⁶⁰ *Svartboken* säger inget om att ett gemensamt kommando hade etablerats där eller att vietnameser anställdes som lokala kadrer, men inte heller säger man att zon-kommittén var fientlig till

⁵⁵ *Livre Noir*, op. cit., sid.65.

⁵⁶ *Ibid.*, sid. 65-67.

⁵⁷ *Ibid.*, sid. 68-69.

⁵⁸ Pon, op. cit.

⁵⁹ *Livre Noir*, op. cit., sid. 70-71.

⁶⁰ *Ibid.*, sid.67.

sådana åtgärder, som man gör i fallet med Nordöstra. Att detta avsnitt är jämförelsevis kort i *Svartboken* antyder att So Phims zon-kommitté och vietnameserna i huvudsak accepterade att centrum bestämde i denna fråga.

Men vi har senare fått höra att vietnameserna beväpnade ”två bataljoner” där, (”och så även i Sydvästra”), och också inrättade militära, medicinska, radiotelegrafiska och administrativa skolor.⁶¹ *Svartboken* fortsätter: ”Till en början var CPK inte medveten om alla dessa aktiviteter, eftersom det i Östra zonen fanns flera hundra tusen vietnameser [sic] och ett visst antal khmerer som hade tillhört IKP och som bedrev hemliga aktiviteter. Det var först i mitten av 1971 som centralkommittén fick kännedom om dessa aktiviteter. [Den] utfärdade då direktiv till alla zoner om att stänga dessa skolor... Östra zonen följde direktiven från centralkommittén och stängde de vietnamesiska skolorna...”⁶²

När man läser denna redogörelse (skriven efter So Phims död 1978), skulle man inte kunna tro att CPK:s sekreterare i Östra zonen också var medlem i nämnda centralkommitté, och även nr. 4 i partiets politbyrå. Vi har här ett exempel på hur etiketten ”centralkommitté” (och även ”CPK”) användes för att dölja att besluten tagits av centrum, en mycket mindre grupp med helt annan sammansättning, medan politbyrån ignorerats. Phim verkar för sin del ha antagit att även om ett gemensamt kommando var oacceptabelt för hans parti, så kunde det inte finnas några invändningar mot vietnamesisk inblandning i den tekniska träningen av medlemmarna i hans organisation.

Under det följande året eller mer, innan träningsskolorna stängdes, examinerades elever ur en medicinklass och två militära – däribland Heng Samrin och Hun Sen. Dessa gjorde Östra zonen styrkor till de mest effektiva stridande CPK-enheterna. Andra militära och medicinska skolor som drevs av centrum ”ägnade mer tid till politisk skolning än till teknisk träning”, med *Svartbokens* ord.⁶³

Återigen, som 1968, blev Phim överkörd av centrum, och återigen var detta en följd av hans tidigare eftergivenhet till vietnamesiska påtryckningar, som Tea Sabun bekräftar:

När Lon Nol genomförde kuppen 1970 var jag med So Phim i Thnaot [på andra sidan den vietnamesiska gränsen]. Vi var mitt i ett möte med cirka hundra kadrer från alla regioner och distrikt i Östra zonen när vi hörde nyheten. Vi sände ut tjugo kurirer för att beordra alla kadrer att genast organisera en offensiv. Samtidigt anlände Sihanouk till Beijing och biktade sig [eller ”samlade sig” – *sarapeap*], och manade folket att resa sig mot Lon Nol. Alla anslöt sig till motståndet.

De vietnamesiska kommunisterna gick in i Kampuchea för att bekämpa Lon Nol, och befriade stora områden. De träffade So Phim och frågade honom först om lov, men i början gick vi inte med på det, eftersom det var vårt land. Vi bara bad dem att ge oss vapen. De meddelade oss emellertid att om vi inte gick med på det skulle det skada deras land, och de skulle gå in i vilket fall som helst. De sade att utan deras hjälp skulle vi inte kunna befria vårt land.

Därefter var vi mycket tillsammans med vietnameserna, vi följde med dem överallt, tog hand om de vapen de erövrade och gav dem till våra soldater. Vi organiserade hela brigader.⁶⁴

Detta var mer än under 1968, och mer än i andra zoner, och Phims organisation drog stor fördel av hans undfallenhet inflr lokala vietnamesiska påtryckningar (tydligt utan att något av de lokala partierna kände till att Nuon Chea formellt hade gett vietnamesiska ledare grönt ljus). Men Phims inledande tvekan, och det faktum att han inte var förmögen att förutse en sådan utveckling (till skillnad från Chea), var tecken på de brister i *politiskt* skarpsinne och

⁶¹ Ibid., sid. 68-69.

⁶² Ibid., sid. 69-70.

⁶³ Ibid., sid. 70.

⁶⁴ Författarens intervju med Tea Sabun, Phnom Penh, 23 augusti 1980.

initiativ som utmärkte hans karriär och till slut bringade honom på fall. Men hans khmer-patriotism går inte att betvivla, och han kände sig förmodligen ringaktad genom den vietnamesiska pressen på honom.

På detta stadium, och under många månader framöver, var kommunikationen mellan CPK-ledarna i de olika zonerna minimal, och den regionala autonomin förblev stark. Ett av de tidigaste tecknen på detta var Östra zonen bruk av olika khmertermer för ”enhet” i titeln ”Kampuchéas Nationella Enhetsfront”, vilket där skrevs som *Renaksey Ekapeap Cheat Kampuchea* (se sid. 298).⁶⁵ Skillnaderna hade ingen politisk betydelse, förutom att CPK i Östra zonen uppenbarligen inte ägnade någon större uppmärksamhet åt Sihanouks radio-utsändning den 23 mars (redigerad av Pol Pot). De verkar istället ha förlitat sig på den egna översättningen från vietnamesiska. Och säkerligen fick ”enhet” för dem snart en annan innebörd än vad Pol Pots grupp haft i tankarna.

Den 7 oktober 1970 träffade vietnamesiska kommunistledare sina khmerkamrater i Östra zonen. Ett vietnamesiskt dokument från mötet, senare omhändertaget av Lon Nol-styrkor, gav tydliga instruktioner till soldaterna om hur de skulle uppföra sig mot khmererna; intresseant är att det också garanterar att khmerer skulle få arbeta tillsammans med vietnameserna, att ”när befrielsen av landet har uppnåtts, kommer de att delta i den förenade khmerregeringen”.⁶⁶

Å andra sidan påstår *Svartboken* att CPK:s ”centralkommitté” höll ett plenarmöte samma månad.⁶⁷ Återigen, detta har motsagts i en partihistoria som privat distribuerades av Ieng Sary i början av 1971, där det sägs att den enda organisation som kunde mötas efter 1967 var den ”utvidgade politbyrån”.⁶⁸ Det är inte känt om So Phim deltog, men enligt *Svartboken* var de som deltog eniga om ”att partiet, enhetsfronten, armén och regeringen på alla områden skulle hålla fast vid oberoende och suveränitet och lita till de egna krafterna och själva besluta om sitt öde;... solidariteten med Vietnam skulle grundas på ett fasthållande av oberoende och suveränitet och med ständig vaksamhet...”⁶⁹ Vid ett veckolångt möte mellan partierna i november förvärrades relationerna; vietnameserna varnades för ”att inte utföra hemliga aktiviteter bland Kampuchéas folk och revolutionära armé”.⁷⁰

Oavsett om någon av dessa redogörelser för de två uppenbart mycket olika mötena mellan khmerer och vietnameser är tillförlitlig, så blev förmodligen effekten på kort sikt densamma: khmerkommunisternas styrka ökade snabbt; vietnamesiskt bistånd blev mindre nödvändigt, oavsett om det betraktades med misstänksamhet eller inte. Enligt en källa i US State Department ”anmodades under slutet av 1970 vietnamesiska instruktörer i FUNK-kommittéer att hålla en lägre profil”: ”Det sägs att i vissa fall lät FUNK-administratörerna det bli känt att de vietnamesiska kadrenna hädanefter skulle ”tolereras bara som rådgivare”, medan andra källor anger att det var på vietnamesernas initiativ som överföringen av beslutsansvarigheter dröjde.”⁷¹

⁶⁵ Se dokument från Östra zonen återgivna i *St. Louis Post-Dispatch*, 26 juni 1970, sid. 1. Centrums beteckning var *Renaksey Ruop Ruom Cheat Kampuchea*; se Kenneth Quinn, ”The Khmer Krahom Program to Create a Communist Society in Southern Cambodia”, meddelande från USA:s konsul Can Tho, till Department of State, 20 februari 1974, 37 sidor., sid. 4. (Hädanefter ”Quinn, 1974”).

⁶⁶ David E. Brown, ”Exporting Insurgency: The Communists in Cambodia”, i J.J. Zasloff och A.E. Goodman, red., *Indo-China in Conflict*, Lexington, Massachusetts, 1972, sidorna 125-135, sid. 130-31.

⁶⁷ *Livre Noir*, op. cit., sid. 70.

⁶⁸ *Prowatt Pak* (”Partihistoria”), daterad 23 januari 1971. Se kapitel sju, sid. 287 ovan, för ett fullständigare utdrag [Hänvisning till engelska utgåvan, detta kapitel ingår ej i denna översättning – Red].

⁶⁹ *Livre Noir*, op. cit., sid. 70-71.

⁷⁰ *Ibid.*, sid. 72.

⁷¹ Brown, op. cit., sid. 129.

CPK-organisationen

Under tiden, tidigt i april 1970, hade Lon Nol frigivit flera hundra politiska fångar som fängslats under Sihanouk-regimen; bland dem fanns Non Suon och andra från Pracheachon, samt Phouk Chhay. Många av dem försvann tyst ut på landsbygden, men ett litet antal vänsteranhängare blev så imponerade av den urbana eufori som följde på störtandet av Sihanouk att de stannade i huvudstaden, i hopp om att kunna påverka regeringen till att genomdriva reformer. En av dem var Pol Pots bror Saloth Chhay, som hade fängslats 1969. Tillsammans med Penn Yuth samlade han snart ihop ett nytt ”Pracheachon-parti” för att ställa upp i de nationella valen. Phouk Chhay skrev också, innan han tänkte om och gav sig iväg till djungeln, en exposé över ”Den gamla regimen socio-ekonomiska arv” för första numret av en ny tidskrift från Lon Nol-regeringen.⁷² Sihanouk-regimens sista år hade varit alltför svåra för de flesta inom vänstern för att de skulle överväga att åter föra prinsen till makten, oavsett vilken sida de valt att strida på. Denna fråga fick snart personer som Chhay och Non Suon att avskilja sig från de vietnamesiska kommunisterna, vilka var mer välvilligt inställda till Sihanouk och menade att mer moderata reformer lättare skulle kunna komma till stånd med hans prestige. En sådan ståndpunkt skulle troligen ha betraktats som oberättigad inblandning.

Non Suon tog för sin del genast kontakt med Vorn Vet i Phnom Penh, där han träffade honom för första gången. Men i sitt vittnesmål 1978 kom Vet ihåg att Suon redan var misstrodd av Pol Pot: ”Jag visste inte vilket nätverk han tillhörde, men jag betraktade honom som en revolutionär. Men från Organisationen kände jag till att... Suon hade anslutit sig till fienden [*sarapeap khmang*]. Då det var första gången vi träffades vågade jag inte ta upp saken med honom personligen.”⁷³ Men Non Suon borde ha insett att han var i onåd genast efter att han anlät till Sydvästra zonen; han sattes att arbeta i ”massrörelsen”, med Vets ord.⁷⁴ Suons misslyckande med att få en ställning i partiet var en allvarlig motgång för denna tidigare kandidatmedlem i centralkommittén och tidigare zon-chef (under Issarak-perioden). Inte förrän i september, fem månader senare, utnämndes han till sekreterare för CPK i region 31 (Kompong Chhnang-provinsen)⁷⁵; Phouk Chhay blev däremot politisk kommissarie i zonen väpnade styrkor,⁷⁶ en högst betydelsefull post som han kanske gjort sig förtjänt av på grund av en bakgrund som inte fläckats av någon vietnamesisk förbindelse.

Situationen i Sydvästra verkar ha varit ganska komplex, vilket fick stor betydelse senare. (Efter 1975 var denna zon Pol Pot-regeringens hjärtland.) Varken muntliga eller skriftliga källor är överens om vilken av tre ledare som stod högst i partiet där efter 1970. Mar, alias Nhim⁷⁷, som var CPK:s sekreterare i Sydvästra zonen till 1968, hade försvunnit. Hans tidigare vice, Mok⁷⁸, rapporterades nu av flera källor (även av Vorn Vet) vara zonen sekreterare, trots att hans rang i partiets centralkommitté (Nr. 9) var lägre än zonen vicesekreterare Prasiths (Nr. 7).⁷⁹ Dessutom, för att öka förvirringen, anger andra källor Chou Chet som zonen

⁷² *Cambodge Nouveau*, nr. 1, maj 1970, sid. 50-52.

⁷³ Vorn Vets orubricerade bekännelser i Tuol Sleng-fängelset, december 1978, 54 sidor, sid. 30-31.

⁷⁴ *Ibid.*, sid. 31.

⁷⁵ Non Suon, *Phnaek ti bey: royea kraoy 18.3.70 mok pacchabon* (”Sektion tre: Perioden efter den 18 mars 1970 till nu”), bekännelser i Tuol Sleng, daterade den 7 november 1976, 30 sidor, sid. 23.

⁷⁶ Ith Sarin, ”Life in the Bureaus of the Khmer Rouge”, i Timothy Carneys *Communist Party Power in Kampuchea*, Cornell University South-East Asia Program Data Paper Nr. 106, 1977, sidorna.42-55, sid. 43.

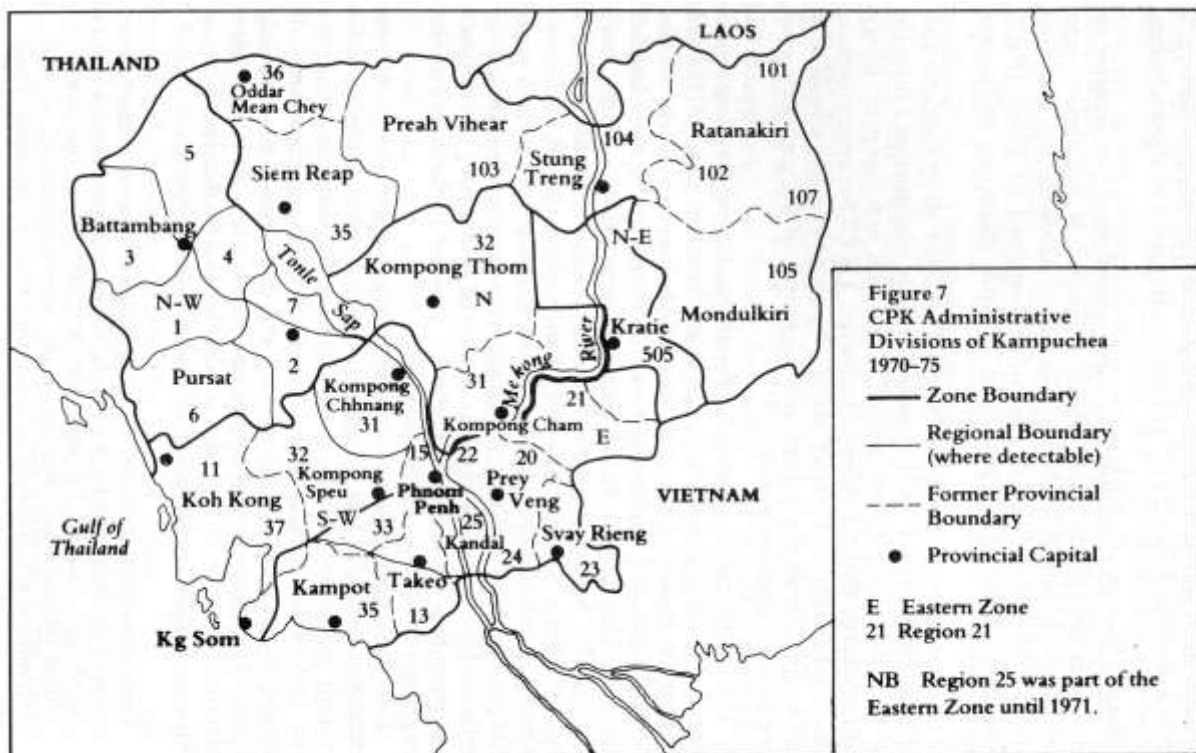
⁷⁷ Se kapitel sju, sid. 272. [Hänvisning till kapitel i engelska boken som ej ingår i denna översättning – *Red*]

⁷⁸ *Chamlaiy Hu Nim*, op. cit., noterar att ”broder Mok var då [1966] vicesekreterare” i Sydvästra zonen, och Mar var sekreterare, en ställning som han ännu 1968 innehade. 1977 beskrevs han som ”nu död”. Eng. översättning sid. 18.

⁷⁹ Se kapitel sex, sid. 201 [ingår ej i denna översättning]; Författarens intervjuer med Chhun Samath och Chap Hen (Kong Pisei, den 17 september 1980), och Yos Por (Phnom Penh, den 11 september 1980), och Stephen Heders intervjuer med andra partimedlemmar i zonen (Sa Keo, 9 mars 1980, och Chantaburi, 12 mars 1980) indikerar alla att Mok var zonen sekreterare från åtminstone 1970.

sekreterare, och Mok som hans vice⁸⁰, trots att Chet inte ens (till 1971) var medlem i centralkommittén.⁸¹ Den som kanske är den mest tillförlitliga källan anger Chou Chets ställning som zonens ”ordförande” (*protean*)⁸²; kanske posten var speciellt inrättad där (den fanns inte i andra zoner) på grund av Moks befordran och den påföljande oredan eller rivaliteten.⁸³ Ordförande-posten kan ha varit lägre i rang än sekreterarens (*lekha*), men det finns åtminstone samstämmighet kring att Chet ansvarade för de politiskt-administrativa angelägenheterna (Mok var militärbefälhavare), vilket borde indikera högre auktoritet i ett normalt fungerande kommunistparti. CPK var ju inte ett sådant parti, och 1975 (som i alla zoner, förutom Östra, *efter* 1975) var det militärbefälhavaren Mok som skulle komma segrande ur en hård strid med det politiska ledarskapet.

Andra medlemmar i Sydvästras zonkommitté under denna period var Prasith och Sangha Hoenu⁸⁴ (en tidigare Issarak-ledare från Kampong Speu), vilka sades ha varit mest aktiva i området i slutet av 1960-talet, samt Thuch Rin, en f.d. lärare med humanistexamen från Phnom Penhs universitet, som var chef för partiets nationella ungdomsorganisation och zonens kultur- och informationstjänst.⁸⁵ Zonen var indelad i åtminstone tio regioner, som visas i figur 7.

⁸⁰ Författarens intervju med kadern Nou Mouk (Oudong, 26 augusti 1981) och en CPK-soldat som sade att han träffat ”zon-sekreteraren som var före Mok” (förmodligen refererade han till Chou Chet) under en konferens 1971; och Stephen Heders intervju med en CPK-kader från region 13 (Takeo, där Mok var född), Sa Keo, 8 mars 1980.

⁸¹ Vorn Vet, op. cit., sid. 32.

⁸² Ith Sarin, op. cit., sid. 43.

⁸³ Vorn Vet, op. cit., sid. 31. Han noterar: ”När vi möttes i november 1970 i Phnom Pis såg jag att Chey Suon [Non Suon] och Sy [Chou Chet] var mycket goda vänner... De hade kommit överens om att bekämpa [veay prohar] Ta Mok. Men Chey Suon vågade inte framträda öppet ...”

⁸⁴ Chhun Samath och Chap Hen, op. cit.; om Prasith se kapitel sju, sid. 273 ovan [ingår ej i denna översättning].

⁸⁵ Ith Sarin, op. cit., sid. 43; *Congress of Democratic Kampuchea on December 15-17, 1979*, Permanent Mission of DK to the UN; *Vietnamese Studies*, nr. 33, 1972, sid. 100-101. Till åtminstone juni 1973 var Rin ”ordförande för Kambodjas Demokratiska Ungdomsförbund”, termen ”demokratisk” indikerar att det var en partiorganisation – se Carney, op. cit., sid. 10.

Östra zonen, med ungefär samma befolkning men mindre yta, var uppenbart mycket bättre organiserad. Den var indelad i fem regioner och dess ledarskap var stabilt under de följande fem åren. Östra zonens exekutiv bestod av Phim (partisekreterare), Phuong (vice) och Chhouk (sekreterare i region 24).

Lite är känt om partiavdelningen i Nordöstra (inklusive regionerna 101 till 105) under denna period. Den administrerades direkt av CPK:s ”centralkommitté”⁸⁶, och Son Sen styrde högst troligt fortfarande där. I Kratie blev emellertid Tiv Ol provinschef. Enligt Charles Meyer öppnade han skolan och sjukhuset igen efter att kommunisterna hade tagit över provinsen, och inledde en del jordreformer.⁸⁷

De andra större zonerna, Norra (inkluderande region 31, 32, 35 och 36 – att man använde *samma nummer* i Sydvästra är kanske ytterligare ett tecken på begränsade kommunikationer) och Nordvästra (region 1 till 7), leddes av Koy Thuon respektive Muol Sambath. Thuon assisterades av Sreng (vicesekreterare) och Ke Pauk (militärbefälhavare); Sambath av sin ställföreträdare Khek Penn, en f.d. Phnom Penh-lärare som hade farit till djungeln flera år tidigare, och Keu (militärbefälhavare), en tidigare ungdomsaktivist som rekryterats av Vorn Vet 1961. (Som noterats tog Pauk och Keu kontroll över dessa zoner några år senare på bekostnad av de fyra politiska ledarna.)

Men organisationsstrukturen var fortfarande bara ett skelett. På distrikts-, underdistrikts- och bynivå var den revolutionära administrationen huvudsakligen en skapelse av de vietnamesiska kommunisterna och khmerer som arbetade med dem. Tusentals beväpnade propagandagrupper reste runt på landsbygden, proklamerade lojalitet med Sihanouk och motstånd mot USA, och organiserade val till nya by- och underdistriktschefer. Enligt en representant för amerikanska utrikesdepartementet, Kenneth Quinn:

Utifrån allt som sagts av flyktingar verkar det som att dessa val var öppna och ärliga... I varje by sammankallades först ett möte som leddes av tre FUNK-kadrer från distriktsadministrationen och som meddelade att en ny regering skulle etableras och konstitueras genom val. De uppmanade sedan frivilliga att ställa upp som kandidater till posten som ordförande [för underdistriktet] och hemliga val med valsedlar hölls omedelbart där varje bybo lade en röst. Kandidaten med flest röster vann. Alla kandidater kom från lokalbefolkningen och ingen var medlem i FUNK eller [CPK]. Den nyvalda bychefen fick själv utse resten av sin stab: ställföreträdare, sekreterare, ekonomisk kommissionär, kulturkommissionär, hälso- och välfärdskommissionär. Nämda valprocess upprepades på [by]-nivå för att välja en ordförande, som i sin tur utnämnde en ställföreträdare och en ekonomisk kommissionär.⁸⁸

Naturligtvis hade många av dem som normalt skulle ha besatt dessa poster – medlemmar i den traditionella ekonomiska eliten – redan flytt till städerna.⁸⁹ Beslagtagna vietnamesiska dokument visar att även personer med ”prestige”, inklusive munkar, skulle uppmanas att ställa upp.⁹⁰ Dessa lokala val var i realiteten de första fria valen i khmerernas historia. De segrande kandidaternas auktoritet var dock, enligt ett vietnamesiskt dokument, begränsad av ett förbehåll om att om de skulle visa sig politiskt olämpliga skulle kommunisterna ”acceptera dem tillfälligt och senare bruka högre instansers auktoritet för att avskeda dem”.⁹¹ Å andra sidan varnade ett senare cirkulär, daterat den 1 maj 1970 och utfärdat av Ständiga Utskottet

⁸⁶ Ith Sarin, op. cit., sid. 43.

⁸⁷ Charles Meyer, *Derrière le sourire khmer*, Paris 1971, sid. 389.

⁸⁸ Kenneth K. Quinn, ”Political Change in Wartime: The Khmer Krahom Revolution in Southern Cambodia”, *Naval War College Review*, våren 1976 (hädanefter ”Quinn 1976”).

⁸⁹ Brown, op. cit., sid. 133, refererar till ”flyktingströmmen under sommaren 1970, när de flesta tjänstemän, lärare och handelsmän i byn brådstörtat gav sig iväg när beväpnade VC/NVA-grupper anlände”.

⁹⁰ Ibid., sid. 128.

⁹¹ Ibid.

för partiets civila ärenden i Sydvietnam: ”Varje repressiv aktion ska ha medgivande från partiavdelningen och det kampucheanska folket, eller skall beslutas av de senare i överensstämmelse med våra förslag eller råd. Under inga förhållanden ska våra kadrer ta deras plats i verkställandet av uppgiften, eller själva direkt agera.”⁹²

Nationalistiska Sihanouk-anhängare som var beredda att arbeta med de vietnamesiska kommunisterna fyllde snabbt de flesta posterna i den lokala landsbygdsadministrationen, och vietnameserna hoppades att de också skulle vara tillgängliga för khmerkommunisterna. Med orden i ett annat beslagttaget dokument: ”Partiet i vårt vänskapliga land [d.v.s. CPK] har goda erfarenheter av kamp och samarbetar nära med vårt parti för att krossa fienden. Majoriteten av khmerfolket står vid Sihanouks sida...”⁹³ Provietnamesiska styrkor, som antagit titeln *Khmer Rumdos* (”Befriare”), betraktades allmänt som ”sihanoukister”. CPK hade emellertid andra idéer. En Lon Nol-agents rapport beskrev vad som hände en underdistriktskommitté som etablerats i denna period: ”Efter att de garanterat att de hade kommit för att återinsätta Sihanouk vid makten, delade [de vietnamesiska kommunisterna] ut små Sihanouk-märken till de sju medlemmarna i kommittén. När Röda khmererna anlände sköt de alla sju då de såg dem som förrädare.”⁹⁴ Bristen på CPK-närvaro i byarna och i underdistrikten skapade problem för centrum, och detta förstärktes av att nya kandidater till politiskt inflytande anlände.

I juni 1970, när Pol Pot kommit tillbaka till Rattanakiri, hade de första av de tusen khmererna i Nordvietnam börjat följa honom ner längs Ho Chi Minh-leden.⁹⁵ Deras avfärd var organiserad av Keo Meas, som hade stannat i Hanoi. Ett par dagar efter Lon Nols kupp hade Son Ngoc Minh sammankallat ett massmöte med ”hundratals partimedlemmar”, som Meas deltog i.⁹⁶ Minh sade till de återvändande khmererna att ”deras exakta uppdrag skulle meddelas dem av ”Partiet” i ”Kambodja”,⁹⁷ vilket indikerar att han accepterat Pol Pots auktoritet. En del av khmererna deltog emellertid först i en studiekurs som organiserats av Vietnams Arbetarparti innan de gavs sig iväg på den tre månader långa färden.⁹⁸

Taing Sarim, en khmerkader som hjälpte till att organisera konvojerna, säger att de gick iväg i grupper om cirka hundra och att deras färd var farofylld. ”I min grupp fanns 120. En del blev sjuka under färden, bara 63 eller 68 av oss kom fram... Några anslöt sig senare.”⁹⁹ En senare grupp på sjuttio, som startade färden i november, reducerades till femtio av bombningarna och malaria.¹⁰⁰ En annan grupp av samma storlek såg trettio av deltagarna dö när de anlät till nordöstra Kampuchea, som följde av ”gift som släppts ner av USA”, påstods det.¹⁰¹

⁹² *Ten Documents illustrating Vietnamese Communist Subversion in Cambodia*, augusti 1969 till april 1970, odat., dokument nr. 9, sid. 2.

⁹³ *The Viet Cong March-April 1970 Plans for Expanding Control in Cambodia*, US Mission, Saigon, Vietnam Documents and Research Notes Nr. 88, januari 1971; beslagttaget dokument nr. 5, daterat den 9 april 1970. För en detaljerad analys av dessa Vietnam-kommunistiska dokument, se *Peasants and Politics in Kampuchea, 1942-81*, op. cit., sid. 257-261.

⁹⁴ *Des Mouvements Anti-Gouvernementaux au Cambodge, Khmer Republic*, Deuxième Bureau, 20 juli 1973, 45 sidor, sid.29.

⁹⁵ ”Samtal med Röda khmer-organisatören Ieng Lim”, meddelande från USA:s ambassad i Phnom Penh till Department of State, 30 november 1971, 4 sidor, sid. 3. Även författarens intervju med ”återvändaren” Hem Samin (Takhmau, den 28 september 1980), som sade att den första gruppen hade lämnat Hanoi i maj 1970.

⁹⁶ Yos Por (en andra ”återvändare”), op. cit.

⁹⁷ ”Samtal med Röda khmer-organisatören Ieng Lim”, op. cit., sid. 2.

⁹⁸ G. Boudarel, ”La Liquidation des communistes cambodiens formés au Vietnam”, i *Problèmes politiques et sociaux*, nr. 373, 12 oktober 1979, sid. 5; denna innehåller en tidigare intervju med Li Yang Duc, alias Yos Por.

⁹⁹ *Ibid.*, sid. 7.

¹⁰⁰ ”Khmer Rouge Rallier Keoum Kun”, op. cit., sid. 4.

¹⁰¹ Hem Samin, op. cit.

Pol Pot och Ieng Sary gjorde vanligtvis en poäng av att välkomna nyanlända. De refererade formellt till Sihanouk som ”Prins” (*Samdech*), men enligt två av nykomlingarna ”presenterade de vid interna partimöten honom redan som revolutionens fiende”.¹⁰² Dessa nyligen anlända khmerer säger att det fanns mycket lite som tydde på partifractionalism: ”de första mötena var avspända och lättsamma”, delvis på grund av att de som återvänt ”betraktades som de bäst utbildade... de lokala khmererna behövde dem”.¹⁰³ Men andra minns att vid ankomsten: ”vi alla ombads att underteckna ett cirkulär som sade att vi önskade byta medlemskap från ”Vietnams Arbetarparti” till ”Kampuchéas Kommunistparti”; Pol Pot erkände inte Khmerfolkets Revolutionära Parti.”¹⁰⁴

En av de första som återvände var Leav Keo Moni, före detta ledare för KNLC [Khmerernas Nationella befrielsekommitté], som blev CPK:s distriktchef i Siemreap-området, där han var född. Keo Moni var känd bland lokalbefolkningen sedan hans tid i Issarak, och även tidigare när han var underdistriktchef där. Lon Nols distriktchef har erinrat sig de problem som han mötte i det psykologiska kriget mot kommunisterna efter 1970:

Leav Keo Moni kom till osäkra områden och berättade för folket där om revolution och befrielse, frihet, rättvisa och avskaffandet av skatter och förtryck. Han sade att Sihanouk skulle komma tillbaka till landet och organisera ett fritt system som tidigare. Några i lokalbefolkningen följde honom ut i skogen; de fick vapen, och gick vidare för att propagera... När de tänkte anfälla en viktig ställning, begärde de in vietnamesiska soldater för att hjälpa till... Jag fick höra, och såg själv, att de som trodde på de röda spionerade på oss. De röda kunde ibland plocka frukt eller någonting och lämna betalning vid trädet; lokalbefolkningen skulle tycka att de röda var justa mot dem. 1970–71 dödade de röda inte folk; om de tillfångatog soldater uppmanade de dem att desertera men lät dem gå hem, som en del i propagandan.¹⁰⁵

Relativt få av ”Hanoi-khmererna” gavs politiska ansvarigheter. Rath Samuoeun fick en roll som samordnare med Laos- och Vietnam-kommunisterna.¹⁰⁶ Taing Sarim, som 1979 blev minister i Folkrepubliken Kampuchea, hade först utnämnts till CPK-sekreterare i ett distrikt i Norra zonen. Han minns: ”Jag gick helhjärtat in för uppgiften att etablera kontakter och sätta upp alla slags organisationer. Jag skapade celler och baser för armén, partiet och massrörelsen. Jag utbildade kadrer, och propagerade [CPK:s] linje.”¹⁰⁷ I slutet av 1970 hade Sarim blivit medlem i CPK:s kommitté i region 31. Två av hans kollegor i samma region fick hand om organiseringen av bykommittéer och utbildningen av armérekryter i Baray-distriktet i Kompong Thom.¹⁰⁸ I Östra tog två andra hand om zonens handels och logistikdepartement; Pol Pot:s tidigare kamrat i Paris, Yun Soeun, blev CPK:s vicesekreterare i region 22 (södra Kompong Cham), och en annan khmer som återvänt, So Pum, utnämndes till sekreterare i region 25 (södra Kandal); i Sydvästra utnämndes Yos Por till medlem av provinskommittén i Kompot (region 35) för att där ta hand om information och utbildning.¹⁰⁹ Nhem Sun sattes i

¹⁰² ”Defectors Recount Disaffection with Communists”, AFP, Hong Kong, 1 april 1974; i CIA:s *Foreign Broadcast Information Service* (hädanefter FBIS), Daily Report, Asia and the Pacific, 4, 66, april 1974, sidorna H3-H5, sid. H4. (Också Yos Por, op. cit.)

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Hem Samin, op. cit.; *Problèmes politiques et sociaux*, op. cit., ger Yos Pors något annorlunda version.

¹⁰⁵ Författarens intervju med Chhing Nam Yeang, Rouen, 11 oktober 1979.

¹⁰⁶ ”Khmer Rouge Rallier Keoum Kun”, op. cit., sid. 8. Kun berättade också för sina amerikanska förhörare att Samuoeun ledde en ”opposition” mot vietnameserna, en uppenbar motsägelse.

¹⁰⁷ *Problèmes politiques et sociaux*, op. cit., sid. 7.

¹⁰⁸ ”Defectors Recount Disaffection with Communists”, op. cit., sid. H4.

¹⁰⁹ Yos Por, op. cit.

ledningen för en viktig kaderskola i Amlang i samma zon.¹¹⁰ Mey Pho anställdes vid CPK:s centralkommittés kontor i Kompong Thom.¹¹¹

Dessa var dock undantag. Andra gavs enbart logistiska ansvarigheter; den tidigare UIF-ledaren i Östra zonen, Keo Moni, blev visserligen bychef i Kompong Thom¹¹², men de flesta av ”Hanoi-khmererna”, inklusive Po Phims två svärsöner i Östra¹¹³, tilldelades poster i den snabbt växande militära apparaten – vanligtvis som befälhavare på pluton- eller kompaninivå. Ieng Lim, som hade varit militärinstruktör i Nordvietnam, drabbades av en sådan degradering och blev snart övertygad om att ”de lokal Röda khmererna tyckte illa om NVA [och] khmerer som tränats i norr”.¹¹⁴ Men det var ändå omöjligt för CPK-centrum att neutralisera dessa khmerer fullständigt; 822 av dem var nu partimedlemmar¹¹⁵, och utgjorde förmodligen hälften av CPK:s styrkor 1970. Det fanns troligen minst två i varje distrikt i landet.¹¹⁶ Ingen släpptes in i centralkommittén (ännu mindre i centrum), trots att Keo Moni, Mey Pho, Yun Soeun och kanske Rath Samuoeun alla hade varit medlemmar i partiets utländska avdelning i Hanoi. För Pol Pot-gruppen var dessa välutbildade kadrer ett allvarligt hot mot den linje som man hade antagit på 1960-talet.

Kanske bäst illustreras detta av utvecklingen i region 25, som då ingick i Östra zonen och gränsade till Sydvästra. Till en början förekom ”ständiga konflikter” mellan Khmer- och Vietnam-kommunister i området, enligt en lokal skollärare. ”Men sedan kom en tidigare Issarak-khmer med namnet So Pum från Hanoi och löste problemen. Pum blev partisekreterare i region 25. Han hade med sig flera andra ”återvändare”. 1971 var problemen lösta. Jag anslöt mig till revolutionen detta år; jag hade varit vänstersympatisör sedan 1967 och många av mina vänner var det också. Omkring tio av oss lärare, inklusive en kvinna, följde So Pums uppmaning och började arbeta med honom. Han fungerade bra med utbildat folk, och gillade att diskutera politik med oss. När något hände bad han om våra åsikter. Han var inte så välutbildad själv, men han var läskunnig och ivrig att lära av oss. Vi tyckte om att arbeta med honom.”¹¹⁷

En annan lokal skollärare instämmer i att den etniska konflikten, vilken tydligen inte hade övergått i våld, hade lösts. ”Sedan blev det solidaritet” mellan vietnameserna och khmererna, säger han. Enligt denne man fanns det nu mer än tjugo intellektuella khmerer som arbetade vid Pums huvudkvarter, med regionens ekonomi, utbildning och propaganda.¹¹⁸ Båda lärarna hävdar att revolutionärerna var populära under denna period och attraherade många frivilliga till deras väpnade styrkor. En trolig orsak till detta var den moderata jordreform som So Pums folk genomförde. En bonde från en by i Koh Thom-distriktet minns: ”1970 -71 gav de jord till de fattiga som inte hade någon. I vår by organiserades de fattiga i trefamiljsgrupper som

¹¹⁰ ”Khmer Rouge Rallier Keoum Kun”, op. cit., sid. 8.

¹¹¹ Författarens intervju med den vietnamesiske generalen Nguyen Xuan Hoang, Hanoi, den 4 november 1980.

¹¹² Hem Samin, op. cit.

¹¹³ Deras namn var Kim Teng och Sa Bin. Sa Bin hade också studerat i Kina under fyra år tillsammans med Yos Por och cirka fyrtio andra.

¹¹⁴ ”Conversations with Khmer Rouge Rallier Ieng Lim”, op. cit., sid. 3.

¹¹⁵ Nguyen Xuan Hoang, op. cit.

¹¹⁶ ”Khmer Rouge Rallier Keoum Kun”, op. cit., ger namnen på sexton ”återvändare” som var aktiva i sju distrikt i Sydvästra zonen.

¹¹⁷ Författarens intervju med Tea Chhay Hou, Prek Ambel, 1 augusti 1980. Den franske missionären Jean Clavaud togs tillfånga ”av Khmer Vietminh” i september 1970 och tillbringade fyrtio dagar [i So Pums huvudkvarter] i Talun, Kandal-provinsen. En av Clavauds tidigare studenter talade för honom, och han tilläts flytta till studenternas by i Takeo, där Röda khmerer hade kontrollen. Han fann emellertid snart att provinschefen Duch och hans vice ville avrätta Clavaud, men de åtta andra medlemmarna i provinskommittén motsatte sig och han frisläpptes den 3 januari 1971. (Personligt samtal den 23 september 1980.)

¹¹⁸ Författarens intervju med Lau Sokha, Koh Thom, 1 augusti 1980.

brukade jorden tillsammans och delade på avkastningen. De rika tvingades inte att gå med i sådana grupper.”¹¹⁹

En region-administration inrättades med deltagande av Hanoi-tränade kadrer som Sien San, regionens militärbefälhavare, och lokala kommunister som Sok Buth Chamroeun, regionens ekonomichef. Chamroeun sades vara en avlägsen släkting till den kungliga familjen, men hade omfattande revolutionär erfarenhet; han hade också varit byggnadsarbetare¹²⁰ och på 1950-talet tryckerisättare för Pracheachon. Non Suon hade introducerat honom i politiken och han stod också nära Keo Meas och Chou Chet. Andra lokala medlemmar i region 25-kommittén var en tidigare lärare med namnet Sok, som hade rekryterats av Ney Sarann 1959, och Huot Sei, som hade utbildats av So Phim före 1967. Under 1971 blev Chamroeun, Sok och Sei inblandade i en våldsam dispyt med en kader vid namn Kiet som uppenbart stod nära CPK-centrum. Vilken fråga det handlade om är okänt, men Kiet dödades och incidenten skulle – några år senare – få allvarliga följder för de tre männen.¹²¹

Det förekom sammandrabbningar på andra platser också, speciellt i Kompong Thom i Santuk-distriktet, dit Pol Pots huvudkvarter nu lokaliserat. Enligt en CIA-rapport sköt CPK-trupper de vietnamesiska kommunistiska styrkorna i ryggen under ett anfall mot provinshuvudstaden i september 1970.¹²² Och följande månad varnade ett vietnamesiskt cirkulär: ”Under inga förhållanden kommer vi tillåta att våra trupper omringar och beskjuter [khmerkommunistiska] trupper, som en enhet i Xang Tuc [Santuk]-området gjorde.”¹²³

På det hela taget gick dock kriget mot Lon Nol bra; i slutet av 1970 kämpade femtontusen khmerer i reguljära kommunistiska enheter – redan i september fanns tjugo khmerbataljoner och fem blandade enheter.¹²⁴ (Vietnamesiska kommunistiska styrkor i landet uppgick till ungefär fyrtiotusen soldater, lika många hade sydvietnameserna där.¹²⁵) Ytterligare sextiotusen khmerer fanns i gerilla- och lokala enheter.¹²⁶ I september misslyckades Lon Nols operation ”Chenla I”, som engagerade sextusen elitsoldater, med att bryta belägringen av Kompong Thom. De stoppades vid Taing Kauk av tvåtusen vietnamesiska reguljära soldater tillsammans med, troligen, khmerer som hade anslutit sig tillsammans med Pon.¹²⁷

I januari 1971 kunde khmerkommunisterna ståta med tolv vältränade regementen¹²⁸, och i juni, enligt CIA:s dåvarande Kambodja-expert Sam Adams, bestod deras reguljära och gerilla-styrkor av 125 000 soldater¹²⁹, och uppvisade en tillväxt som liknade FNL:s under tidigt 1960-tal. Följande månad summerade en rapport från USA:s militära underrättelsetjänst:

Kommunisterna har fått en del stöd bland khmerbönderna och de kinesiska och vietnamesiska minoriteterna... Man uppskattar att kommunisterna kontrollerar ungefär två till tre miljoner av

¹¹⁹ Författarens intervju med Ney, 66, Koh Thom, 1 augusti 1980.

¹²⁰ Författarens intervju med Nhim Sitho, Prek Ambel, 21 juli 1980.

¹²¹ Non Suon, *Phnaek ti pram: XII bainhcheak ompi batopeap konlong mok* (Sektion 5: Nr. 12, beskriver tidigare händelser), Tuol Sleng-arkiven, daterat den 20 november 1976, 40 sidor, sid. 23-24.

¹²² Shawcross, op. cit., sid. 250.

¹²³ Brown, op. cit., sid. 131.

¹²⁴ ”Cambodia: Can the Vietnamese Communists Export Insurgency?”, op. cit., sid. iii; och personligt samtal med CIA:s Kambodja-specialist under denna period, Sam Adams, den 26 september 1976.

¹²⁵ Kosut, op. cit., sid. 89. Enligt Shawcross, op. cit., sid. 179: ”I början av september 1970 genomkorsade tjugoan sydvietnamesiska bataljoner landet och en fjärdedel av alla flyganfall och soldattransporter av vietnamesernas flygvapen understödde dem.”

¹²⁶ Sam Adams, op. cit.

¹²⁷ Donald Kirk, *Wider War*, New York, Praeger 1971, sid. 132.

¹²⁸ *Des Mouvements Anti-Gouvernementaux ...*, op. cit., sid. 25.

¹²⁹ Sam Adams, op. cit.

Kambodjas totala befolkning på cirka sju miljoner... De vietnamesiska kommunisterna har emellertid i huvudsak funnit sig i khmerernas krav på självständighet...

Khmerkommunistiska kadrer har, där de funnit det nödvändigt, hemfallit åt tvång, hotelser och mord. En del har utnyttjat sina nya positioner till att göra upp gamla tvister med regerings-tjänstemän som tidigare motarbetade dem när de var "banditer" under Sihanouk-regimen. På det hela taget har de dock försökt undvika ageranden som kan avskräcka befolkningen, och de vietnamesiska kommunistiska soldaternas uppförande har i allmänhet varit exemplariskt, i jämförelse med de sydvietnamesiska soldaternas.¹³⁰

På största delen av landsbygden har den politiska striden redan vunnits. Lon Nol-regeringen är bara trygg i städerna och deras ytterområden. Sihanouk och vietnameserna, som under så lång tid setts som motståndare av CPK, har verkligen visat sig vara värdefulla allierade.

Den nationella demokratiska revolutionen, 1971 -73

Men de sågs som fiender. CPK-dokument från början av 1971 och kopior av tidningen *Pracheachon Padevat* ("Revolutionära Folket"), redigerad av Thuch Rin, som omhändertogs av Lon Nol-styrkor i Sydvästra zonen, nämner inte något om vietnamesiskt stöd till de kampucheanska revolutionärerna.¹³¹ I ett handskrivet dokument, som en kader skrivit av i sin dagbok, med titeln "Den nationella demokratiska revolutionens strategiska ståndpunkt", noterades att:

Vår revolutionära kamp kommer att tvingas genomgå en lång period av svårigheter och påfrestningar, förvirring och omvägar, dalar och höjder, men med självtillit och förtroende för våra egna styrkor som det viktigaste, även om i samarbete med *bondaer* [med andra], växer revolutionen gradvis mot segern till att den slutligen vinnas...

Efter denna period av att utöva ledning för de revolutionära grupperna i varje avseende, kan vi gradvis vinna segern. Å andra sidan, om vi inte klarar det, om folket inte klarar det, och bara tänker på att förlita sig på *de andra folkens* [*neak dotei nuh*] styrkor, kan vår revolution inte ta steget mot segern, och vi kommer bara att möta svårigheter och påfrestningar under en lång tid framöver. *Vi vill och måste ta ett fast grepp, rota oss i varje hörn*, och lita till strategin för vår revolution.¹³²

Det framgår tydligt ur detta att man inte bara såg på vietnamesiskt stöd med misstänksamhet, utan också att en *utdragen* kamp stod i CPK-centrums intresse. CPK representerade en liten minoritet i den breda rörelse som hade utvecklats under 1970 och skulle behöva tid för att "rota sig i varje hörn" och vinna "ledningen för de revolutionära grupperna". En snabb seger – eller en förhandlingsfred – skulle inte tjäna detta syfte.¹³³

Social analys

Två andra viktiga punkter träder fram ur dessa dokumenten från Sydvästra zonen 1971. Först, den sociala analysen: Kampuchea betecknades som ett "halvkolonialt, halvfeodalt land", vars samhälle var indelat i fem *vanna* eller klasser (feodalherrar, kapitalister, småbourgeoisi, bönder och arbetare) och dessa i sin tur i olika "skikt" (*sratop*), mycket likt det kinesiska kommunistpartiets analys av det förrevolutionära Kina. Stor vikt lades vid de feodala jordägarnas utsugning av bönderna (*sakdephum mchas dei*), även om, som William Willmott har påpekat, den största bördan för khmerbönderna var de omfattande skulderna till etniska

¹³⁰ "Communist Infrastructure in Cambodia", utvärdering av CIA-agenter, 8 juli 1971, 10 sidor, sid. 2, 5, och 7. Se också not 221.

¹³¹ Jag fick tag på en kopia av dessa orubricerade dokument, vilka uppenbarligen hade kopierats av Lon Nols underrättelsetjänst, under ett besök i Phnom Penh 1981.

¹³² Förf. kursivering.

¹³³ I början av 1973 skrev en avhoppare från CPK: "De vill inte ordna en snabb seger eftersom de inser att folket inte känner dem ännu... Så de förbereder sig för en utdragen kamp. Om de segrat snabbt skulle det vara utan nytta." Kuong Lumphon, *Report on the Communist Party of Kampuchea*, 46 sidor, sid. 43. Se not 193.

kinesiska ockrare¹³⁴, vilket inte nämns i dessa dokument.¹³⁵ Som vi sett i kapitel 1 [Ingår ej här – *Red*] hade IKP så tidigt som på 1930-talet karakteriserat Kampuchea som ”gryende kapitalism” (även om ”med många feodala kvarlevor”), och en liknande uppfattning kan utläsas ur Hou Youns skrifter från 1964, vilka behandlas i kapitel sex.

Relaterad till denna uppfattning är dokumentets rent formella anslutning till strategin med en ”arbetar-bondeallians”. I teorin sågs arbetarklassen som ”ledare” i denna allians, men den var uppdelad i två skikt – ”den rena arbetarklassen” och ”den delvis rena arbetarklassen” – och i praktiken negligerades till och med den förstnämnda: ”På landsbygden har man slagit fast att de tre lägsta skikten bland bönderna ska utgöra basen [för revolutionen]. I städerna har man slagit fast att hela småbourgeoisin ska utgöra basen.” Det fanns således ingen politik för att organisera städernas arbetarklass, eller ens de fattiga i städerna. Dessa grupper utgjorde tveklöst ”basen” i stadssamhället, oavsett vad partiet fastslog. Sådana här uttalanden från CPK kan ses som direkta föregångare till beslutet att evakuera städerna 1975. Det är inte förvånande att man i ett dokument från centrum 1977, som behandlar den nationella demokratiska revolutionens historia, kan läsa:

Vi slog tydligt fast [vilka som utgjorde] revolutionens styrkor... De arbetande bönderna var basen. Därefter kom den nationella småbourgeoisien och kapitalister som beslutat sig för att följa revolutionen.

Vi förlitade oss medvetet inte på arbetarnas styrka. Arbetarna var den naturliga förtruppen, men i den hårda verkligheten blev de inte förtruppen. I den hårda verkligheten fanns bara bönderna.

Därför kopierade vi inte någon annan.¹³⁶

Tyngdpunkten på småborgerskapet som den urbana basen i en bonderevolution, och uteslutningen av arbetarklassen, ligger nära den strategi som de prokinesiska naxaliterna i Indien förespråkade. Taktiken var också liknande. Ledaren för den indiska maoistiska rörelsen, Charu Mazmudar, skrev 1970: ”Sättet att formera en gerillaenhet [bör] helt och hållet vara sammansvärjning... Sammansvärjningen ska ske mellan individer och från person till person. Den småborgerlige intellektuelle kamraten måste så långt möjligt ta initiativet i detta avseende. Han ska närma sig den fattige bonde som, i hans mening, har den mest revolutionära potentialen, och viska i hans öra: ’Tror du inte att det är en god sak att ta död på en eller annan *jotedar* [godsägare]?’ Det är så här gerillan måste väljas ut och rekryteras, enskilt och i hemlighet, och organiseras i enheter.” Resultatet av denna individualistiska strategi har beskrivits av en student som var aktiv naxalit vid den tiden: ”...Vår rörelse blev snart småborgerlig i sitt tänkande och medlemskap, och fortsatte att vara så. Våra kadrer på landsbygden visade otålighet och äventyrlighet, så typiskt för småborgerligheten, och gick ut i aktioner utan tillräckliga förberedelser. De lanserade ’förintelse’-programmet utan att först politiskt förbereda bondemassorna... I urbana områden tog våra kadrer skydd i småborgerliga kvarter efter att de avslutat sina aktioner, inte i arbetarområden, eftersom vårt parti inte hade byggt upp en bas i arbetarklassområden.”¹³⁷

Naxaliterna krossades på grund av deras strategi och taktik, enligt denne student. Med samma strategi och taktik gick däremot CPK mot segern. Detta kunde ske delvis tack vare stöd från de vietnamesiska kommunisterna under denna period och delvis på grund av Lon Nol-

¹³⁴ Se W.E. Willmott, ”Analytical Errors of the Kampuchean Communist Party”, *Pacific Affairs*, 54, 2, sommaren 1981, sid. 209-227.

¹³⁵ Det finns en kort referens till ”mellanhänder [som] inkluderar de rika handelsmän som köper råris billigt och låter det malas för att sedan sälja det dyrt, och affärsmän som säljer saker till andra.”

¹³⁶ *Rien saut daoy songkep ...*, op. cit., sid. 7. Förf. kursivering.

¹³⁷ Dessa citat finns i Hiro, op. cit., sid. 154 (citerade i februari-numret 1970 av Indiska KP(M-L)-tidskriften *Liberation*), och sid. 164.

regimens, såväl som dess stöttepelare USA:s, politiska svaghet, en svaghet som i sig självt var en produkt av de vietnamesiska kommunisternas motstånd på hemmaplan. Internationella krafter var således avgörande för CPK:s seger. Det ironiska, och till skillnad mot naxaliterna, är att CPK-centrum hade bestämt sig för att inte ”kopiera någon”. Detta kanske också kan sägas stamma från ”småborgerlig nationalism”, men en vars chauvinism, återigen ironiskt för en kommunistisk rörelse, hade sina rötter i den traditionella härskande politiska kulturen, som vi sett i kapitel ett. En tredje ironi ligger i det faktum att denna smittsamma ”inhemska” CPK-centrum-ideologi visade sig långt mer destruktiv för det kampucheanska samhället än de konkurrerande som fick mer influenser utifrån.

Vi kan också notera den uppenbara brist på hänsyn till dialektiska förhållanden mellan klasserna, förutom den generaliserade formeln om ”utsugning”, eller förhållandet till produktionsmedlen i ortodox mening. Dokumenten från 1971, och andra som förmedlar CPK:s klassanalys, beskriver en serie statusnivåer, yrken, sociala ursprung och politiska tillhörigheter, med ordet ”klass”, ”skikt” och ”nivå”, vilka används nästan synonymt. (Detta är naturligtvis den ickedialektiska uppfattningen av det ursprungliga sanskrit-ordet *varna*.) Således har vi en ”klass” av ”delvis rena arbetare”. Munkar, intellektuella och khmerer som bor utomlands (angivna som en ”oberoende klass”!) har lagts till i senare CPK-texter av detta slag¹³⁸, medan enligt Thuch Rin och en av hans underordnade 1975, andra kategorier var ”bokmalar” (*neak kompinium*) och till och med ”småborgerliga arbetare” (*kommakor anouthan*).¹³⁹ Slutligen, 1978, beskrevs khmerer som återvänt från utlandet av en av Ieng Sarys medhjälpare som ”borgerliga arbetare”.¹⁴⁰

Den andra punkten som framträder är den ”absoluta karaktären” (*charit dac khat*) i CPK:s strategi. Ett annat handskrivet dokument i samma samling, med titeln ”Vem leder folkets krig?”, illustrerar detta med en förstucken referens till Sihanouk:

De utsugande klasserna motarbetar folkets krig ända till slutet. Därför är det inte de som leder folkets krig; de är istället fiender på liv och död till folkets krig. *Om de använder list för att försöka ta kontroll över folkets krig*, då är det för att döda folket och för att kunna fortsätta sitt förtryck av folket. Därför är de enda ledarna för folkets krig de skikt inom folket som utstår det största förtrycket, den största smärtan, som besitter den största vreden och är de mest beslutsamma i kampen för att utrota de utsugande klasserna, imperialisterna, feodalherrarna och kapitalisterna. Detta skikt inom folket är den arbetande [*kammachep*] klassen. Och den högsta Organisationen [*angkar khopuos bompot*], det högsta kommandot, förtruppen, med den djärvaste linjen för den arbetande klassen attack, är de arbetandes Parti, vilket besitter den största briljans av marxist-leninistiskt medvetande och är beväpnat med en politisk linje och en politisk ståndpunkt om att framför allt tjäna den producerande klassens intressen, och nationens.

Medan författarna (sådana som Thuch Rin) till dessa speciella dokument aldrig nämnde Vietnam, så gjorde andra revolutionärer i Sydvästra zonen det. 1971 sammankallades zonens kadrer på underdistriktsnivå till ett studiemöte i Kompong Speu. Enligt en deltagare introducerade Phouk Chhay ett antal dokument och talade om solidaritet och samarbete mellan Vietnam, Kampuchea och Laos i den antiimperialistiska kampen. Chou Chet betonade samma tema; båda männen arbetade nära de Hanoi-tränade khmererna, som benämndes ”de

¹³⁸ Laura Summers, personligt samtal. Se också Timothy Carney, ”The Organization of Power in Democratic Kampuchea”.

¹³⁹ Författarens intervju med Ung Pech, som undervisades av Thuch Rin och hans assistent Ang. Phnom Penh, 7 september 1980.

¹⁴⁰ Y. Phandara, *Retour à Phnom Penh*, Paris, 1982, sid. 114. Citatet kommer från Hing Un, som hade ”Ieng Sarys förtroende, vilken hade känt honom sedan länge.” (sid. 125).

omgrupperade från norr”.¹⁴¹ Mok och Thuch Rin verkar inte ha varit närvarande, och inga bevis finns för att de delade sina kollegers inställning i denna fråga.

Faktum är att det fanns en tydlig splittring inom zonens ledning. När han satt i fängelse i slutet av 1978 mindes Vorn Vet sitt besök i Sydvästra zonens kontor kring februari 1971: ”Vid den tiden var Ta Mok inte ofta på kontoret, han reste runt och arbetade på olika platser. Chong [Prasith] och Sy [Chou Chet] fanns på kontoret, tillsammans med deras assistenter Troech, Hok och Kong. De talade då om Ta Mok och om konflikter de hade med honom. Stämningen var kraftigt mot Ta Mok i hela kontoret. Den som var mest engagerad var Chong; han var öppen med det. Sy sade inte mycket, men han var också i konflikt [med Mok].” Vorn Vet hävdar att han försökte ”lugna ner” de två männen och deras assistenter, delvis för att ”jag personligen hade band till Ta Mok eftersom vi varit vänner från början”. Speciellt Prasith ”bara fortsatte att provocera fram konflikter med Ta Mok och slutade aldrig”.¹⁴² Som är vanligt i bekännelser från Tuol Sleng, finns det inte någon förklaring till dessa konflikter. Det är dock av intresse att alla tre – Mok, Prasith och Chou Chet – hade varit aktiva i Sydvästra zonen under Issarak-perioden. Som vi sett i kapitel tre och fyra¹⁴³, hade rörelsen varit minst framgångsrik i Takeo, där Mok var baserad. Mok kan mycket väl ha dragit slutsatsen från sina erfarenheter under dessa år att det var nödvändigt att överglänsa hans dåvarande rival Savang Vong, och att demonstrera fullständigt oberoende från, och till och med fiendlighet mot, vietnameserna – en lärdom som inte är uppenbar för Chou Chet och Prasith i deras annorlunda erfarenheter i Kompot och Koh Kong.

Vorn Vet noterar i förbigående att Prasith gick emot önskningarna om ”absolut... massor och kadrer”.¹⁴⁴ Men faktum är att åtminstone några av de senare förblev ganska ”relativa”, och ledare som Prasith och Chou Chet accepterad högst troligt detta trots att de hade föga sympati för Sihanouk, för att nämna en annan fråga. De zon-dokument som jag har behandlat ovan kom förmodligen från Thuch Rin, liksom tidningen som följde med. Deras innebörd var sådan att den kader som kopierade dem i sin dagbok, förmodligen vid ett möte, skrev ner två frågor som dök upp i hans huvud. Den första var: ”Av vilken anledning har vi beslutat att tjäna revolutionen?” Det förmodade svaret verkade, till en del, vara: för att utrota de utsugande klasserna, som feodaltherrarna, eftersom den andra frågan var: ”Så av vilken orsak störtade den avskyvärde Lon Nol prins Sihanouk?” De verkar som att inget svar gavs, och inte heller kunde ges, så länge som CPK-centrum (och Mok och Thuch Rin i Sydvästra), önskade kapitalisera på Sihanouks appell samtidigt som de fortsatte att utmåla honom som fiende.

CPK-”kongressen” 1971

I juli 1971 hölls en två veckor lång konferens i Pol Pots huvudkvarter i Norra zonen. Bland de sextio eller fler som deltog var Pol Pot själv, Nuon Chea, Vorn Vet, Non Suon, Ney Sarann, Um Neng, Chou Chet, So Phim, Phuong, Chhouk, Seng Hong, Son Sen, Koy Thuon, Ke Pauk, Mok, Muol Sambath, Khieu Samphan, Hou Yuon, Hu Nim, några representanter för etniska minoriteter och ett antal Hanoi-tränade khmerer.¹⁴⁵

Flera viktiga beslut togs på kongressen och en ny centralkommitté valdes, bestående av trettio medlemmar – mer än dubbelt så många som i den tidigare. Bland de nya fullvärdiga medlemmarna var Chou Chet, Um Neng, Kang Chap, So Doeun och Khieu Samphan; Hou Yuon

¹⁴¹ Författarens intervju med Mam Lon, Kraing Leav, 3 september 1980. Mötet ägde rum vid foten av berget Aural.

¹⁴² Vorn Vet, op. cit., sid. 29.

¹⁴³ Se sid. 86-8, 127, ovan. [Hänvisning till eng. upplagan – ingår ej här – Red]

¹⁴⁴ Vorn Vet, op. cit., sid. 29.

¹⁴⁵ Ibid., sid. 32; även författarens intervju med en CPK-soldat som stod vakt under kongressen.

och Hu Nim blev som det verkar kandidatmedlemmar.¹⁴⁶ Ingen av de Hanoi-tränade khmererna släpptes emellertid in, och Keo Meas blev inte återvald. Politbyrån verkade vara oförändrad, och namnet ”Kampuchéas Kommunistiska Parti, som provisoriskt antagits 1966, blev nu officiellt.

En distriktskader från Östra zonen, Ouch Bun Chhoeun, minns att zonens vicesekreterare Phuong återvände från konferensen med tolv häften med dokument som han lämnade över till honom. De innehöll detaljerade resolutioner om ekonomi (”produktionskooperativ, eliminering av utsugning och marknader”), kultur, sociala projekt, militära kampanjer och partistadgar. En soldat som stod vakt vid konferensen säger att ”linjen för Nationella demokratiska revolutionen” proklamerades där av partiets centrum, även om, som vi sett, den redan satts i verket i Sydvästra zonen. ”Den innebar kollektivisering av jord, utflyttning av folk ur städerna och förvisning av de vietnamesiska soldaterna. Det fanns olika synpunkter. De intellektuella – Hou Yuon, Hu Nim, Khieu Samphan – var inte eniga i detta. Det var inte heller de inhemska stridande som hade kontakt med vietnameserna, som So Phim. Det förekom ingen omröstning, bara en redogörelse för linjen. Men det fanns tydliga oenigheter. Till exempel var Hou Yuon, Hu Nim och Koy Thuon emot kollektivisering. De ville bara ha ömsesidiga hjälpteam [*krim prowas dai*].” Tea Sabun, som deltog i konferensen tillägger: ”Under hela dagen läste Son Sen högt ur dokumenten inför församlingen. Sedan talade Ney Sarann länge, och Hou Yuon framförde en del kritik mot Son Sen. Khieu Samphan sade inte mycket.”

Sabun ger inga detaljer om vad Sarann och Yuon sade, men det verkar som att de ansåg att den ekonomiska resolutionen var för radikal eller förhastad. Dokumenten har inte överlevt, men de teoretiska grunderna för det som blev CPK:s krigskommunism fanns helt säkert beskrivet i dem. Dessa två män framförde vid ett senare möte offentligt avvikande åsikter i dessa frågor¹⁴⁷, och Hou Yuon, som var officiell inrikesminister och minister för kommunala reformer och kooperativ i den revolutionära regeringen, hade redan 1970 ”vågat läxa upp” Pol Pot. Han hade klagat över att partiet använde hans namn ”som en fasad” genom att göra honom till en ”marionettminister”.¹⁴⁸ Han och Sarann var bland de få utanför centrum som var tillräckligt utbildade för att förstå de ekonomiska implikationerna av ”eliminering av marknaden”; bland de andra fanns det förmodligen också en tveksamhet inför att ifrågasätta ledarskapet i ett parti som gjorde så snabba framsteg.

En viss tveksamhet rådde också kring andra frågor. Enligt Chhoeun, som uttalade sig på basis av de dokument han läst och vad Phuong hade berättat för honom om förhandlingarna: ”Resolutionen om utrikespolitik sade att man kunde ha förbindelser med andra länder på basis av jämlikhet och ömsesidig icke-inblandning i interna affärer. Det fanns inget direkt omnämnande av Kina eller Vietnam. Det fanns ingen konflikt med Vietnam, bara en del skillnader i uppfattning. Partierna var ännu inte i konflikt, men observerade varandra mycket noga.” Sabun ger ett exempel på detta när han säger att det togs ett beslut om att inte ta emot en officiell delegation av etniska kineser från Nordvietnam, som han påstår hade bett om att ”få kontakta och övervaka de etniska kineserna” i Kampuchea. ”Men vi sade att vi skulle inte vara herrar i vårt eget hus om de kom och arbetade med de etniska kineserna i Kampuchea. Delegationen fick sina order från Vietnam. Vi var inte med på detta.”

¹⁴⁶ Vorn Vet, op. cit., sid. 32; och författarens intervju med Tea Sabun (23 augusti 1980) och Ouch Bun Chhoeun (30 september 1980) i Phnom Penh. Mycket av informationen som följer kommer från dessa intervjuer.

¹⁴⁷ Detta var under 1975. Se David P. Chandler och Ben Kiernan, red., *Revolution and Its Aftermath in Kampuchea*, Yale University, 1983, sid. 178-79.

¹⁴⁸ Chamlaiy Hu Nim, op. cit., sid. 86.

Flera år senare skulle CPK-ledare hävda att konferensen var en parti-”kongress” och att den godkände en definition av kommunistiska Vietnam som en för lång tid ”akut fiende” (*satrev sruoch*) till den kampuchianska revolutionen. Detta har förnekats av både Sabun och Chhoeun. Ett sådant beslut togs förmodligen, men inte av den fulltaliga församlingen. I deras bekännelser i Tuol Sleng 1976 och 1978 kallar Non Suon tillställningen ett ”nationellt partistudiemöte”, medan centrum-medlemmen Vorn Vet säger att den aktuella ”kongressen” ägde rum efter studiemötet. Att ett avskilt och hemligt möte då hölls antyds också av att 1973 och 1974 års Partihistoria inte nämner denna ”kongress” 1971, trots att den i detalj redogör för de tidigare 1951, 1960 och 1963.¹⁴⁹ Det verkar troligt att CPK-centrum samlades enskilt och antog sina förordade resolutioner. Därefter började dessa, med Ke Pauks hjälp, implementeras i det närliggande området, region 31. (Detta kan förklara varför CPK-soldater som var stationerade där, till skillnad mot Sabun och Chhoeun från Östra, uppmärksammade att ett beslut hade tagits om att ”förvisa de vietnamesiska soldaterna”.)

Detta visar hur isolerat centrum var från resten av CPK. Det offentliga beslutat om den etniska kinesiska delegationen (och uteslutningen av de Hanoi-tränade khmererna från centralkommittén) kan naturligtvis ses som eggen på ”akuta fiende”-kilen, men det är inte troligt att många partimedlemmar vid den tiden såg det på det sättet. Som förr i tiden sågs inte internationell solidaritet och oberoende som ömsesidigt uteslutande (speciellt som USA:s underrättelsetjänst rapporterade att det var riktigt att vietnameserna i stort hade ”anslutet sig till khmerernas krav på självständighet”). I vilket fall som helst skulle inte många av medlemmarna i centralkommittén ha riskerat sina poster genom att ifrågasätta uteslutningen av de Hanoi-tränade kadreerna, och ännu färre skulle ha insett följderna för dem själva av det prejudikat som denna uteslutning gav.

Följande månad lanserade Lon Nol ”Operation Chenla II”, i ett andra försök att öppna huvudvägen genom region 31 till Kompong Thom. Pon, som nu kunde vietnamesiska, arbetade som tolk åt vietnameserna i deras kontakter med khmerkommunisterna och tillbringade under denna period två månader i Baray vid huvudvägen i Kompong Thom. ”Ett stort antal vietnameser var inhysta i stora hus som ägdes av personer i trakten, vilka alla var ganska förmögna. Folk var vänliga mot oss. Sedan, när vietnameserna hade lämnat staden, kom khmerkommunisterna och kastade granater in i husen till dem som gett vietnameserna husrum... I några fall dödades hela familjer, i andra bara familjens överhuvud. Alla andra sprang iväg långt ut på landsbygden.”¹⁵⁰ Lon Nols styrkor intog Baray i slutet av augusti. De fann sextiotvå gravar och massgravar, som innehöll åtminstone 180 kroppar. Lon Nols bror, general Lon Non, sade till närvarande journalister att kropparna tillhörde ”bönder eller invånare i området som hade vägrat att samarbeta med de nordvietnamesiska trupperna.”¹⁵¹ Men den 7 september hoppade Ieng Lim av till regeringssidan, den förste av de Hanoi-tränade Issarak-medlemmarna som gjorde så. Han berättade för förhörarna ”att de lokala Röda khmererna godtyckligt hade avrättat bönder för mindre förseelser och att han själv hade förhindrat dödandet av civila i Baray”. Detta verkar bekräfta Pons redogörelse. Lim rapporterade också om allvarliga motsättningar bland khmerkommunisterna.¹⁵²

Som man kanske kunde vänta sig sade Lim att han hade deserterat för att ”kriget tjänade Nordvietnams intresse och inte khmerrevolutionens”, men det måste ha stått klart för honom

¹⁴⁹ *Summary of Annotated Party History* (Kommenterad partihistoria i sammandrag) av Östra zonen militärpolitiska tjänst, september 1973; och *Prowatt nei Pak Kommyunis Kampuchea* (”CPK:s Historia”), 1974.

¹⁵⁰ Pon, op. cit.

¹⁵¹ *L'Aggression Vietcong et Nord-Vietnamienne contre la République Khmère* (Nouveaux documents), Phnom Penh, Informationsministeriet, oktober 1971, 121 sidor, sid.71.

¹⁵² ”Conversations with Khmer Rouge Rallier Ieng Lim”, op. cit., sid. 3. Lim hoppade av när nordvietnameserna drog sig tillbaka och då blottade hans flank.

att vinden höll på att vända, åtminstone i hans verksamhetsområde, och han måste ha känt sig hotad av det som hände. Till exempel publicerade Lon Nol-regimen senare detaljer, baserade på flyktingars rapporter, om fjorton ”folkliga demonstrationer” i augusti mot de vietnamesiska kommunisterna, sju i Östra zonen och sju i Norra. Fyra av dessa beskrevs som organiserade eller understödda av khmerkommunisterna; alla i Norra zonen och de tre första i region 31, där både Baray och CPK-centrums huvudkvarter fanns (den fjärde skedde i Siemreap eller region 35).¹⁵³ Intressant är att Koy Thuon, sekreteraren i Norra zonen, vid detta tillfälle var stationerad längre norrut, i Kompong Svay-distriktet (region 32), och uppenbart hade goda relationer till tio eller fler Hanoi-tränade khmerer där.¹⁵⁴

Det verkar som att zonen *militärbefälhavare* Ke Pauk (som var född i Baray), understödd av centrum, var den främste ansvarige för det första allvarliga utbrottet av CPK-våld mot civila khmerer, i samband med en anti-vietnamesisk kampanj. Under det följande året ökade deras kontroll över området – men inte över region 32 – och Pauks relation, inte bara till Koy Thuon, utan också till Östra zonen kommunisterna, började krackelera. Enligt Pon: ”På denna sida om Mekong [Norra] lät Röda khmererna inte folk bära färggranna kläder; på den andra sidan [Östra] kunde de det. På den här sidan ville de veta varför de på andra sidan inte följde Organisationens [*angkars*] reglemente, och de sköt folk som kom därifrån. Folk på de olika sidorna hatade varandra.”¹⁵⁵ CPK:s soldater i Östra zonen kunde redan nu urskiljas från de svartklädda centrum-organiserade enheterna i andra zoner genom deras gröna slitna uniformer och deras mer politiserade gerilla-liknande taktik, vilket reflekterade att vietnameser och Hanoi-khmerer i större utsträckning deltagit i deras träning och organisation.¹⁵⁶ Men kontrasten var skarpast i landet södra del.

”Tredje kraften” i Sydvästra: Få över dem och rensa ut dem

Ett annat beslut som togs under konferensen, men inte *av* den, var att flytta ut region 25 från Östra¹⁵⁷ och inlemma den (tillsammans med region 15 från Sydvästra) i en ny Specialzon runt Phnom Penh. Den 27 september, efter ett år i Kompong Chhnang, återkallades Non Suon av Vorn Vet och gjorde tillsammans med honom under de följande tre veckorna förberedelser för dessa förändringar.¹⁵⁸ Enligt Suons bekännelser 1976, beskrev Vet ”vietnamesernas aggressiva plan och hur de hade invaderat Kampuchea efter förrädarens kupp” – en tolkning som föga skiljde sig från ”förrädaren” Lon Nols. Vet sade också till Suon: ”Jag har utnämnts till partisekreterare” i Specialzonen ”och du ska bli medlem” i den nya zon-kommittén.¹⁵⁹ Suon fortsatte med att säga att region 25, där han också skulle bli sekreterare, 1971 inte betraktades som ”ett stabilt basområde”; ”motsättningarna var större där än på andra platser” och situationen var ”mycket rörig”, vilket gick tillbaks så långt som till perioden före 1954, när det hade varit konflikter där (som vi sett i kapitel tre) mellan ”Puth Chhay och Ngin Hor¹⁶⁰, khmerer och vietnameser”. ”Organisationen intresserade sig mycket för situationen i region 25”, skrev Suon.

¹⁵³ *L'Aggression ...*, op. cit., sid. 99, 100.

¹⁵⁴ Författarens intervjuer i Kompong Svay, 15 oktober 1980. Thuons huvudkvarter 1971 sades vara i underdistriktet Sambou.

¹⁵⁵ Pon, op. cit.

¹⁵⁶ Sydvästra zonen styrkor, till exempel, föredrog mer konventionell militärtaktik. En soldat från Sydvästra beskrev senare Östra zonen annorlunda militärtaktik som följer: ”Vi skulle attackera och sedan gräva skyttegravar. De skulle använda träd [som skydd] och sedan resa sig upp för att attackera.”

¹⁵⁷ Vorn Vet, op. cit., sid. 32, noterar att efter konferensen: ”Innan jag lämnade centrums broder nr. 1, sade han mig att region 25 skulle tas bort från Östra...”

¹⁵⁸ Non Suon, *Phnaek ti bey*, op. cit.

¹⁵⁹ Non Suon, *Chamlaiy XII ...* (”Nummer 12:s svar”), Tuol Sleng-bekännelse daterad den 27 december 1976, 26 sidor, sid. 22-23.

¹⁶⁰ Ngin Hor hade tillfälligtvis återvänt från Hanoi men arbetade på annan plats i Östra.

För att hantera denna situation planerade Vet att ersätta den Hanoi-tränade regionsekreteraren So Pum med Non Suon och intensifiera centrums strategi, den som antagits vid konferensen, genom att spela ut de ”inhemska” kommunistiska veteranerna mot deras Hanoi-tränade kollegor. Vet drev också en försiktig politik för att minimera den potentiella oppositionen genom att låta Pums lokala kolleger stanna på sina poster. ”Han berättade för mig att Chamroeun, Sok och Sei var förrädare som hade dödat en kamrat och stod nära Viet Cong: ... ”Ingrip inte, det skulle kunna riskera krigsansträngningarna. Få över dem [*os tieng*] nu, och bestäm senare... Invänta vår självständighet, sedan ska vi ta hand om det. Nu måste vi få dem att hålla fast vid revolutionen och fullgöra deras uppdrag efter förmåga. Låt inte vietnameserna få över dem.”¹⁶¹ En liknande politik skulle komma att appliceras på förhållandet till ”alla styrkor, både de som följer vietnameserna och de som inte gör det”, och mot ”alla klasser i befolkningen, inklusive munkarna”: ”Låt inte dessa styrkor dras över till vietnameserna och mot vår revolutionära Organisation”, sade Vet. Vad gäller de vietnamesiska trupperna i region 25, fortsatte han: ”Vi ska lösa det genom att uppmana befolkningen att bekämpa dem på alla sätt. Undvik om möjligt att använda vapen; vi behöver vårt folk och måste spara våra militära styrkor. Använd i första hand politik.”¹⁶² Vets strategi var mycket mer subtil än den som implementerats i Baray.

Non Suon anlände till region 25 den 15 oktober. Enligt en av lärarna som arbetade med So Pum ”fanns där en konflikt om hur man skulle överföra auktoriteten – Pum hade inte fått order om att lämna över den”,¹⁶³ vilket antyder att Östra zonens sekreterare So Phim inte kände till centrums beslut, som togs i juli. Pum var inte den ende som protesterade. Den 18 oktober träffade han Non Suon Sok och redogjorde för honom om de nya arrangemangen. I sina bekännelser skrev Suon senare: ”Chamroeun, Sok och Sei invände att ett sådant överförande av auktoritet krävde [sanktionering] av en zon- eller centrum-representant. De vägrade att acceptera det, och bad mig gå iväg medan de rapporterade till deras zon.”¹⁶⁴

Under tiden etablerade Non Suon sina egna kontakter i Östra zonen: ”Jag for två eller tre gånger för att försöka träffa Chhouk [från region 24] eftersom jag ville få tag på Keo Meas”,¹⁶⁵ en veteranledare som Suon respekterade mer än Vorn Vet. Han hade uppenbart inte fått reda på att Meas nu var i Beijing, och ingen han träffade i Östra kände heller till detta. Under de följande tre månaderna eller mer styrdes region 25 av konkurrerande administrationer, tills So Phim gick med på centrums förslag.

Non Suon och So Pum upprätthöll skilda huvudkvarter, med de flesta av khmersoldaterna under Pums kommando.¹⁶⁶ Suon lyckades snart rekrytera några av de tidigare lärarna – inklusive Sok, som blev hans militärbefälhavare – medan cirka tio andra förblev lojala med Pum. Men som en av dem säger: ”Non Suon var populärare än So Pum eftersom han var mer känd där; han hade varit mycket aktiv tidigare. Även om de flesta lärarna föredrog Pum, började en del arbeta med Suon och de började kalla oss ”khmerer i koniska hattar” [*khmer peak duon*]. Det förekom dock inga strider eller dödande; det var en politisk konflikt. De som omgrupperats från norr [khmerer från Hanoi] var duktiga med teknik och utrustning; de andra sysslade med självständighets- [*ekareach-mchaskar*] och självtillitsfrågor; de vägrade all hjälp utifrån. Non Suon tog inte upp det vietnamesiska problemet, även om hans under-

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Tea Chhay Hou, op. cit.

¹⁶⁴ Non Suon, *Phnaek ti bey*, op. cit.

¹⁶⁵ Non Suon, *Chamlai ti pram*, op. cit., sid. 39.

¹⁶⁶ Stephen Heders intervju med Non Suons tidigare kurir Sa Keo, den 7 mars 1980.

ordnade gjorde det. Han var mer upptagen med bondefrågor än Pum. Han var också välutbildad; han skrev och talade bra.”¹⁶⁷

Chamroeun och Sei gick över till Suon, som lyckades behålla vänskapliga relationer med So Pum. En lärare, som arbetade ett år med Pum och därefter med Suon, minns: ”Jag såg dem umgås bra när de möttes för diskussioner; bara utifrån hörde jag om konflikter mellan dem. Men jag såg dem lösa problem tillsammans på ett normalt sätt... Sok var ett av problemen – han verkade hata vietnameserna och motarbetade dem en hel del, även om de vietnamesiska soldaterna och khmersoldaterna samsades bra. En del av Soks soldater var stationerade hos Pum, och vid ett tillfälle 1972 förberedde Sok en attack mot Pum. Men den sattes aldrig i verket. Pum for med motorcykel för att träffa honom, och konflikten var löst.”¹⁶⁸ Non Suon erbjöd för sin del So Pum att bli hans vice, i ett uppenbart försök att ena de två lägren. Men Pum gick inte med på det, och i mitten av 1972 korsade han Mekong och försvann i Östra zonen.¹⁶⁹ Chamroeun blev vicesekreterare i region 25 och chef för ekonomitjänsten; Sok och Sei kom båda med i regionkommittén. Tillsammans med åtminstone ett halvt dussin Hanoi-tränade khmerer som också fick auktoritativa poster fortsatte de att ”fullgöra sina uppdrag efter förmåga”, som Vorn Vet hade planerat. Även om åtminstone Soks inställning märkbart hade blivit radikalare under dispyten (kanske han vände kappan efter vinden), skulle de alla möta samma slutliga öde: döden genom exekution 1975. Västlig underrättelsetjänst fick snart rapporter om fortsatta problem mellan CPK-centrum (som man visste leddes av ’Pol’) och region 25. Enligt Sam Adams, CPK- och Kambodja-specialisten fram till 1973: ”Pol, till exempel, hade alltid problem med vad man skulle göra med region 25... och vi vet att han bekymrade sig för att region 25 höll på att växa ur sina byxor...”¹⁷⁰

Pums försvinnande från region 25 var ett symptom på de mer drastiska förändringar som skedde i andra delar av landet, speciellt i Sydvästra, när CPK-centrums närvaro började ge avtryck. I närliggande region 13 (Takeo), där Moks svärson Khe Muth var vicesekreterare, och där CIA 1971 började få rapporter om ”verkliga strider mellan Röda khmererna och de vietnamesiska kommunisterna”,¹⁷¹ deserterade en andra Hanoi-tränad khmer, den militära befälhavaren för två av regionens fem distrikt, till Lon Nol-regimen i november detta år.¹⁷² En lokal CPK-medlem, som fortfarande var aktiv 1980, minns att förföljelser av sådana personer hade börjat vid den tiden, och att de hade blivit ”fullständigt utrensade” i början av 1972. Han beskrev med gängse CPK-eufemism hur ”vår Organisation hanterade detta problem”: ”Vi beordrade dessa khmerer från Hanoi att komma till studiemöten och någon förde bort dem. Så vi uteslöt dem verkligen ... När vi började föra bort dem förstod inte de andra vad som var på gång. Och på så sätt kunde vi bli av med nästan alla. Mycket få förstod vad som hände i tid och lyckades fly till Vietnam.”¹⁷³

Enligt tjänstemannen i utrikesdepartementet Kenneth Quinn bröt khmerkommunisterna i Sydvästras region 35 (Kampot) ”alla förbindelser med Sihanouk under slutet av 1971”; i början av 1972 ”inledde de sitt program för att organisera det kambodjanska samhället kollektivt” (en utveckling som vi ska undersöka inom kort). Samtidigt försökte de sätta gränser för de vietnamesiska styrkornas rörelse genom Sydvästra zonen.¹⁷⁴ I den andra region 35, i Siemreap-provinsen i Norra zonen, leddes oppositionen mot vietnameserna under samma

¹⁶⁷ Tea Chhay Hou, op. cit. Koniska hattar är vanliga i Vietnam.

¹⁶⁸ Författarens intervju med Leng Leang Y, Prek Ambel, 1 augusti 1980.

¹⁶⁹ Lau Sokha, op. cit.

¹⁷⁰ Sam Adams, op. cit.

¹⁷¹ Stephen Heders intervju med en kader från region 13, Sa Keo, 8 mars 1980; och Shawcross, op. cit., sid. 250.

¹⁷² ”Khmer Rouge Rallier Keoum Kun”, op. cit.

¹⁷³ Heders intervju, op. cit.

¹⁷⁴ Quinn, 1974, op. cit., sid. 7, 4, 5.

period av en nyligen anländ CPK-kader från Takeo i Sydvästra zonen, som blev lokal distriktschef. Enligt en kvinna från den lilla staden Kompong Kdei, i östra Siemreap, ”organiserades stora demonstrationer mot de vietnamesiska trupperna. Demonстранterna var inte från staden; de kom från regioner tio eller tjugo kilometer bort och hade skolats i Röda khmerernas idéer – de hatade vietnameserna. Folket i staden behandlade däremot vietnameserna normalt; vi handlade med dem, och de stal aldrig från oss. Vietnameserna drog sig tillbaka i samband med demonstrationerna, och Röda khmererna regerade från den stunden.”¹⁷⁵

Flera källor beskriver samstämmigt första fasen i implementeringen av ”Den nationella demokratiska revolutionen” i Kampot. Enligt Quinn var huvudtemat ”en fullständig – fast ännu inte fullbordad – social revolution... allt som föregick den bannlystes och måste förstöras”. I sin skrift från 1974 skisserade Quinn de förändringar han hade observerat under denna tidiga period: ”man förkastade [Nationella Enhets-]fronten” och termen *Khmer Rumdos* (de lokala kommunisterna kallade sig nu öppet för *Khmer Krakom* eller Röda khmerer) och ersatte ordet ”Kunglig” (*Reach*) med ”Kommitté” (*Kana*) i titeln för den revolutionära administrationen; raserade de flesta skolor och regeringsbyggnader som byggts av Sihanouks regering före 1970; ersatte distriktens namn med nummer – en åtgärd som aldrig vidtogts i andra zoner i någon större utsträckning, trots att det verkar ha beslutats under CPK-mötet i juli 1971; etablerade ”kooperativa butiker” för att monopolisera den lokala handeln; förbjöd ”vissa sociala extravaganser såsom färgglada kläder”; inledde en omfattande jordreform och förflyttning av ett antal byar.

Det mesta av Quinns information om denna utveckling under 1972 kom från Kompong Trach-distriktet i Kampot.¹⁷⁶ Det kompletteras av en redogörelse av Yos Por, en Hanoi-tränad khmer som var stationerad där vid den tiden (och nu är en seniorfigur i Folkrepubliken Kampuchea). Por säger att han och hans kollegor som omgrupperats från norr i början av 1972 ”började befrias från våra uppgifter, och omplaceras”:

Vid studiemöten kallade de oss ”revisionister”, ”lathundar” eller ”fegisar”. De genomförde vad som i praktiken var en uppenbar coup d'état. Vi skickades iväg från våra arbeten; en del för att odla peppar, eller för att passa boskap. Till och med en läkare skickades iväg för att sköta svin, för att bli ”härdad”.

Vi gick vi med på det då, eftersom vi kom utifrån och måste anpassa oss till folket – detta var riktigt, tyckte vi... Men i verkligheten hade de helt enkelt slutat använda oss till att träna deras styrkor, vilket hade varit deras plan.¹⁷⁷

De lokala kommunisterna började säga att Partiet måste ”se upp med” de omgrupperade från norr och Sihanouk-anhängarna, vilka tillsammans utgjorde en ”Tredje kraft”. Därtill noterar Por att det ”vid den tiden inte längre fanns några vietnamesiska soldater i khmerbyarna, deras trupper hade omgrupperats i skogen. Vietnameserna var avskärmade från khmerbefolkningen”.¹⁷⁸ Enligt en lokal skollärare, som hade anslutit sig till Lon Nol-styrkorna i Kompong Trach, började under samma period khmerkommunisterna ”att döda tillfångatagna Lon Nol-soldater, men det gjorde aldrig vietnameserna”.¹⁷⁹ (En Lon Nol-soldat som senare deserterade till den kommunistiska zonen hävdar att i region 15, nordväst om Phnom Penh, avrättades 1972 en hel styrka på femhundra Lon Nol-soldater som hade tillfångatagits där.)¹⁸⁰

¹⁷⁵ Författarens intervju med Ung Channa, Paris, 30 november 1979. Kadern från Takeo hette Soeng Hau.

¹⁷⁶ Quinn, 1974, op. cit., sid. 4, 5, 10, 32.

¹⁷⁷ Yos Por, op. cit.

¹⁷⁸ *Problèmes politiques et sociaux*, op. cit., sid. 6.

¹⁷⁹ Författarens intervju med Ly Veasna, Caen, 7 oktober 1979.

¹⁸⁰ Intervju med Stephen Heder, Mai Rut, 16 mars 1980.

Nationella Demokratiska Revolutionens ekonomiska förändringar var på detta stadium ganska moderata. Till exempel i Kompong Trach, rapporterar Quinn: ”hade [omfördelningen av jord] genomförts i alla byar 1972... ingen tilläts ha mer än fem hektar jord för risodling och en hektar för trädgårdsgrödor. Jord för risodling som överskred denna gräns gavs till folk med färre än fem hektar eller till folkföreningar i byarna. Fruktodlingar och trädgårdsland [som översteg en hektar] omfördelades inte utan hölls under distriktsregeringens kontroll”.¹⁸¹ Kollektiviserad skörd, med grupper om tolv familjer eller ömsesidiga hjälpteam, institutionaliserades, men jorden förblev privatägd. Dessutom förlorade bara en relativt liten del av de rika bönderna jord under detta system (fem hektar per familj var inte lite enligt standarden före 1970), och Quinn noterar att ”många fattiga stödde [det] eftersom de tjänade på det”.¹⁸² Dessa åtgärder hade uppenbart också inletts tidigt under 1972 i andra delar i Sydvästra, såsom i region 32 (norra Kompong Speu) och i Siemreap i Norra zonen. Som en kvinna från Kompong Kdei minns: ”[khmerkommunisterna] tog över som bychefer och organiserade bönderna i grupper om tio familjer. De var dock inte hårdhänta. Jag tvingades plantera bananer en eller två timmar per dag för att försköna några byar, men bortsett från sådana uppgifter fortsatte folk att arbeta individuellt, och normal privat handel fortsatte.”¹⁸³

Ytterligare ett undantag förekom i region 13 (Takeo), där revolutionärerna uppenbarligen lyckades sänka produktionsnivåerna. Distriktet Tram Kak, Moks födelseort, styrdes nu direkt av hans svärson, regionens vicesekreterare Khe Muth (och från året efter av hans hustru, Moks dotter Khom).¹⁸⁴ En lokal bonde beskriver kortfattat de ekonomiska följderna av den nationella demokratiska revolutionen i Tram Kak: ”1970 var kommunisternas linje bra; de förtryckte oss inte och det fanns jämställdhet. Sedan förändrades saker, från ett system till ett annat. 1971 kom Nationella Revolutionen och 1972 den Demokratiska, vilket innebar att man samlade folk i grupper för att de skulle leva tillsammans. Folket fann sig i detta, men då det gamla samhällets produktion hade räckt till, och givet ett överskott för försäljning, blev det nu brist. Det producerades bara tillräckligt för sex eller sju månader av året.”¹⁸⁵ Efter segern 1975, utsågs Tram Kak till ”modelldistrikt” (*srok kumruu*) för Demokratiska Kampuchea.¹⁸⁶ Något annat som pekade mot framtiden skedde i Kompong Trach, Kampot, där ett litet antal byar evakuerades till avlägsna områden 1972 och jorden på den nya platsen kommunaliserades.¹⁸⁷ I detta fall blev produktionen hög, till största delen av tekniska orsaker. Men de mest betydande innovationerna under denna period skedde förmodligen på det sociala och kulturella området.

CPK:s kulturevolution

Enligt Quinn förbjöds i mitten av 1972 folk i CPK:s region 13 och 35 i Takeo och Kampot att framgent bära den traditionella mångfärgade sarongen; alla skulle nu bära de helt svarta skjortorna och byxorna som bönder normalt bar vid arbete. Detta blev senare Demokratiska

¹⁸¹ Quinn, 1974, op. cit., sid. 28.

¹⁸² Ibid., sid. 29, 34. Quinn ger följande detaljer: ”Varje familj var själv ansvarig för att köpa utsäde, plöja, plantera och rensa ogräs i sitt område. I skördetid bildade dock alla familjer som ingick i gruppen en gemensam arbetsstyrka som gick från plats till plats, skördade, tröskade och samlade in råriset i ett centralt förråd... Gruppens ordförande delade ut ris till varje familj baserat på en formel som gav varje person lika stor mängd ris per dag... Tillräckligt med ris skulle sparas så att det räckte för alla till nästa skörd och resten såldes till byns styrelse... Inkomsten som familjegruppen fick för överskottet behölls av ordföranden, för utgifter för speciella behov inom gruppen eller för någon medlem, såsom medicin eller någon viss typ av jordbruksredskap.”

¹⁸³ Ung Channa, op. cit.

¹⁸⁴ Stephen Heders intervju med en kader från region 13, op. cit.

¹⁸⁵ Författarens intervju med Ieng Thon (Kus, 16 juli 1980), som gick med i CPK-armén i området i juli 1973.

¹⁸⁶ Författarens intervju med Lieu Sarun, Kirivong, 26 augusti 1980. Sarun sade att de andra modelldistrikten efter 1975 var Prasaut Thmey i Svay Rieng och Övre Kompong Tralach i Kompong Chhnang.

¹⁸⁷ Quinn, 1974, op. cit., sid. 32.

Kampuchéas uniformer.¹⁸⁸ En medlem i den lokala milisen minns att gerillasoldaterna i norra delen av Takeo (i region 33) vid denna tid lärdes följande sång, som sjöngs växelvis av män och kvinnor från var sin sida:

Vänner som färdas genom bergens skogar,
 Löven är mycket långa,
Khlong-löv och *tbeng*-löv,
 På vännernas rastplats.
 På vännernas rastplats.
 Dina kläder är trasiga eftersom du sover på marken.
 Dina kläder är trasiga eftersom du sover på marken.
 Det finns ingen som lagar dem åt dig.
 Du får laga dem med egna händer.
 Du är beroende av dina farföräldrar
 Men dom är långt borta.
 Du är beroende av din moder
 Men din moder är i hemmet.
 Du är beroende av din äldre syster
 Men hon har gift sig med en [Lon Nol]-soldat.
 Du är beroende av din äldre syster
 Men hon har gift sig med en [Lon Nol]-soldat.
 Du är beroende av rika människor
 Men de rika förtrycker det fattiga folket.¹⁸⁹

De sista två stroforna i denna sång visar att man uppfattade familje- på samma sätt som klassrelationer – otillförlitliga om inte förtryckande, och skulle förvärras. Vi har här, i en del av Sydvästra zonen 1972, ett förebud om det liv som föreskrevs familjerna över hela landet efter segern i april 1975.

Den 17 april 1972 – på dagen tre år innan segern – lämnade en lågstadielärare med namnet Ith Sarin tillsammans med en vän Phnom Penh för att ge sig av till den kommunistiska zonen. En månad senare träffade han ”presidenten för Sydvästra zonens Kulturkommitté”, Thuch Rin. Sarin blev ”mycket besviken” på Rin för hans ”extrema vänsterism”, som han uttryckte det, och hans tendens till att anpassa sig till ”Röda Kina”-modellen.¹⁹⁰

Två dagar efter att han lämnat huvudstaden anlände Sarin till gränsen mellan CPK:s specialzon och Sydvästra zonens region 33 och träffade där CPK:s militära och politiska ledare. Trots att han hade varit en stark supporter till Lon Nol-regimen, behandlades Sarin redan med visst förtroende. Han skrev senare om detta möte: ”En annan kamrat [*mit*], förmodligen bataljonens politiske kommissarie, diskuterade problemet ’kung Sihanouk’ med oss. Han trodde förmodligen att jag hade arbetat med Röda khmererna redan i Phnom Penh och deltagit i rörelsen under Sihanouks styre, eftersom han sade: ’Organisationen tillåter inte att Sihanouk återvänder till Kampuchea för tillfället, eftersom allt folk kommer att sluta upp bakom honom och vi kommer att ha nakna ryggar’. Jag blev mycket förvånad att höra detta... En annan kamrat kallade på honom och viskade något i hemlighet; kanske han bad honom att inte

¹⁸⁸ Ibid., sid.26.

¹⁸⁹ Författarens intervju med Hul Yem, Strasbourg, 31 oktober 1979.

¹⁹⁰ Ith Sarin, *Sronoh pralung khmaer* (”Bedrövelser för Khmer-själen”) Phnom Penh, 1973, 80 sidor, sid.30. Det är mer än ironiskt att 1982, när de besegrade Pol Pot-styrkorna försökte visa upp en moderat framtoning, utnämndes Rin till deras representant i Demokratiska Kampuchéas koalitionsregerings Kultur och Utbildningskommitté. *The Age*, Melbourne, 30 augusti 1982.

nämna problemet med Sihanouk för mig mer, eller kanske han sade honom att jag inte tillhörde Röda khmerernas 'kärna'." ¹⁹¹

Det var inte bara på 1960-talet som revolutionen "vilade" på hemlighetsfullhet. Sarin fann senare att CPK "metodiskt gjorde sig av med pro-Sihanouk-kadrer" och hade placerat partimedlemmar i ledningen för de flesta underdistrikten i området. ¹⁹²

Efter att som kandidatmedlem ha rest och arbetat med CPK i Sydvästra zonen och i Specialzonen under nio månader, återvände Its Sarin till Phnom Penh i januari 1973 och publicerade en detaljerad rapport om vad han hade sett och hört, med titeln *Sronoh Pralung Khmer* ("Bedrövelser för khmersjälén"). Trots att han mötte och beskrev dussintals CPK-ledare och kadrer, inklusive Vorn Vet och Non Suon, innehöll Sarins rapport bara en enda referens till de Hanoi-tränade kadrens roll – "ett fåtal... läkare" arbetade i Specialzonens sjukhus. ¹⁹³ Som i Kampot hade detta "Tredje kraft"-element effektivt förts in i skuggan. I slutet av 1972 hade till exempel Nhem Sun avlägsnats från sin post som direktör för kaderskolan i Amlang (nu huvudkvarter för Specialzonen); han sattes att leda "härden" (*chumreng*) av en grupp på tjugo demobiliserade CPK-soldater som hade skött sig dåligt i strid. En av dem motiverade senare Suns drastiska degradering: "Partiet var inte nöjt med honom eftersom han hade kommit från Hanoi". ¹⁹⁴

Centrums taktik att använda de "inhemska" kommunistiska veteranerna, med deras bittra erfarenheter av Sihanouks regim i slutet av 1960-talet, i utrensningen av de omgrupperade från norr (och Sihanouk-vänliga) konkurrenter, hade nått sin första framgång i Sydvästra zonen. Sarin rapporterade att centrum hade koncentrerat dess "viktigaste ledningsstomme" där; han nämnde den Sydvästra zonen mest inflytelserika personer som Chou Chet, Phouk Chhay, Sieng Po Se, Thuch Rin och Mok. Endast de två sistnämnda skulle dock överleva kriget i sådana roller (och till skillnad från de andra också överleva oskadda under perioden 1975 -79). Det var dessa som centrum tydligen betraktade som zonen "stomme", med deras kontroll av militära och kulturella affärer. Hemliga avrättningar av Hanoi-tränade kadrer hade redan inletts i Sydvästra zonen och i Specialzonen (så även, enligt Pon, i region 31 i Norra zonen), med undantag av Non Suons region 25. ¹⁹⁵ Med det finns möjligen också en antydning i Sarins rapport om nästkommande kris: splittringen av Sydvästra och utrensningen av "inhemska" Issarak-veteraner. Suons tidigare medarbetare i Förenade Kommissionen för implementering av Genèveavtalet, Chi Kim An, som blivit ordförande i Specialzonens Informations-och Kulturdepartement, hängde sig tidigt i april 1972. ¹⁹⁶

När Sarin anlände för att arbeta i samma departement i juni, fann han dess ledning "strikt och långt till vänster"; intill låg Specialzonens Konstbyrå, där kring femtio barn, inklusive Ieng Sarys, lärde sig framföra dramer och sånger. ¹⁹⁷

Vid denna tid var Chi Kim Ans gamle student i Frankrike, Yun Soeun, som återvänt efter sju år i Nordvietnam, vicesekreterare i CPK:s region 22 i Östra zonen. Med hjälp av regionsekreteraren (Siet Chhe), planerade Soeun att återupprätta högstadieutbildningen, och

¹⁹¹ *Sronoh pralung khmaer*, op. cit., sid. 5, 6.

¹⁹² Carney, op. cit., sid. 39,8.

¹⁹³ Ibid., sid. 45. Sarins medresenär på färden, Kuong Lumphon, gjorde inga referenser alls till några Hanoi-tränade khmerer i sin 46-sidiga *Rapport om Kampuchéas Kommunistparti*, daterad 8 maj 1973. Jag tackar Timothy M. Carney för en översättning av denna rapport.

¹⁹⁴ Författarens intervju med Chhuong Kau, Kompong Chhnang, 1 september 1980.

¹⁹⁵ Sarin besökte inte region 25, där Hanoi-tränade tidigare Issarak-medlemmar fortfarande arbetade under Non Suon.

¹⁹⁶ Carney, op. cit., sid. 42. Kuong Lumphon, op. cit., tillägger: "Man höll mycket tyst om saken. Några sade att han var besviken eftersom han fick kritik uppifrån..." (sid. 27.)

¹⁹⁷ Carney, Ibid., sid. 44.

ett antal läroböcker var upptryckta för detta ändamål.¹⁹⁸ I detta ögonblick intervenerade emellertid centrum. När Nuon Chea talade vid ett ”mycket splittrat” zon-möte, som hölls för att diskutera frågan, kasserade han projektet och Soeun avskedades från sin post.¹⁹⁹ Han rensades dock inte ut; So Phim utnämnde honom sedan till chef för zonens Hantverkstjänst – i själva verket blev han ledare för olika fabriker i djungeln, med en arbetsstyrka på över 250 man.²⁰⁰ Å andra sidan var hans avsättning den första i Östra zonen, där, till skillnad mot andra zoner, dussintals Hanoi-tränade khmerer fortsatte att spela viktiga roller (speciellt inom de väpnade styrkorna – Chan Saman, till exempel, fick kommandot för södra Mekong-fronten i region 24 1972).²⁰¹ I likhet med den mer moderata politik som Östra zonen s kadrer verkade tillämpa (som till exempel Siet Chhe), reflekterade detta den kommunistiska rörelsens politiska natur i Östra zonen. Å andra sidan fanns också, som vi sett, åtskilliga exempel på Östra zonen s eftergifter till påtryckningar från centrum.

Regionala skillnader

En naturlig följd av detta var utvecklingen i region 21 (östra Kompong Cham). 1971 utnämndes regionsekreteraren Phuong till chef för zonens ekonomiska ständiga utskott. Hans vice, Chan (Seng Hong), som påstods ha haft nära relationer med Pol Pot sedan 1960-talet, övertog hans post.²⁰² En tidigare invånare i region 21 minns 1980: ”Sedan, i februari 1972, reste alla de vietnamesiska soldaterna hem och ingen blev kvar. De vietnamesiska soldaterna försvann inte som resultat av förhandlingar utan drevs ut. Sedan drevs de bofasta vietnameserna ut... man förklarade att så länge de stannade skulle det vara svårt att utvisa de vietnamesiska soldaterna, ifall de skulle återvända för att försöka ta över kampucheanst territorium.”²⁰³ Källan bekräftar att detta var ett beslut av zonen och att Phuong var med på det. I så fall var det bara i region 21 som det genomfördes under denna period. En annan rapport från området i mitten av 1972 beskriver en anti-vietnamesisk demonstration, organiserad av CPK, i liknande termer som de för Baray i augusti 1971: ”Bybor marscherade runt, svingade macheter och skrek ’vi är inte rädda för att dö av bomber som släpps från flygplan’, och ’vi är alla beredda att dö tillsammans för att få ut VC/NVA ur Kampuchea’”.²⁰⁴ Dessa paroller visar klart vilken av de två protagonisterna i Vietnamkriget som sågs som den ”mest akuta fienden” av CPK:s demonstrationsorganisatörer, förmodligen beordrade av Chan.

Liknande spridda incidenter förekom på andra platser. I region 32 i Norra zonen, där zonens sekreterare Koy Thuons huvudkvarter fanns, utbröt under samma period en väpnad konflikt mellan CPK- och *Khmer Rumdos*-enheter.²⁰⁵ Men de senare, med deras från norr omgrupperade kadrer, var fortfarande numerärt betydligt starkare än de förra, och CPK-centrums ståndpunkter var ännu långt ifrån allmänt accepterade inom den khmerkommunistiska rörelsen. När kommunisternas ”Östra offensiv” inleddes i Vietnam i mars 1972, just utanför gränsen till region 21, kanske så många som tjugotusen *Khmer Rumdos*-soldater stred tillsammans med

¹⁹⁸ Chamlaiy Hu Nim, op. cit., sid. 36.

¹⁹⁹ Ouch Bun Chhoeun, op. cit.

²⁰⁰ Författarens intervju med Men Chhan (Phnom Penh, 25 september 1980) och Hao Sophan (Kandol Chrum, 28 juli 1980). Det är möjligt att Soeun undgick hård behandling på grund av att han tillbringat flera år i Frankrike tillsammans med Pol Pot, eller för att, med orden från en Hanoi-tränad Khmer-kamrat, hans ”trångsynta nationalism” var mer i linje med centrums syn. (Hem Samin, op. cit.) Dessa faktorer räddade inte honom från att 1976 avrättas av centrum, men Soeun överlevde dock längre än nästan alla andra av de som omgrupperats från norr, vilket delvis berodde på att han befann sig i Östra zonen.

²⁰¹ Författarens intervju med Sin Song, Phnom Penh, 12 augusti 1980.

²⁰² Ouch Bun Chhoeun, op. cit.

²⁰³ Stephen Heders intervju med Urn Samang, Sa Keo, 10 mars 1980.

²⁰⁴ Shawcross, op. cit., sid. 251.

²⁰⁵ *Des Mouvements Anti-Gouvernementaux*, op. cit., sid. 29.

vietnamesiska enheter under belägringen av An Loc²⁰⁶, och i region 23 (Svay Rieng) rörde sig en annan kombinerad styrka genom provinsen under ett par dagar i april.

Den huvudsakliga politiska aktiviteten för CPK-centrum och dess supporterters under 1972 var den tvådelade kampanjen för att ”dra över” (*os Tieng*) khmerer från de vietnamesiska och *Khmer Rumdos*-enheterna och inkorporera dem under direkt (CPK-)”Khmer”-kommando, och att förvisa de vietnamesiska soldaterna från Kampuchéas mark.

Vi denna tid hade redan antalet vietnamesiska kommunistiska soldater som deltog i strider i Kampuchéa minskat till åttatusen eller färre (antalet sydvietnamesiska soldater var ungefär tjugotusen), även om åtminstone ytterligare trettiotusen var stationerade i gränstrakterna och längs försörjningslederna från norr.²⁰⁷ Enbart i den Sydvästra zonen fanns kring femtontusen avlönade khmerkommunistiska soldater i maj 1972.²⁰⁸ Senare under detta år noterade en CIA-rapport: ”På vissa platser konfiskerades VC/NVA:s livsmedels- och ammunitionsförråd av KK (khmerkommunister) och de som förestod förråden arresterades... exproprieringen av vapen och förråd fortsatte med alarmerande hastighet och hade blivit ett stort problem för COSVN (Kommunistiska Centralkontoret för Sydvietnam). Som en säkerhetsåtgärd råddes COSVN-enheter att färdas i stora grupper. När de hotades vid KK-kontroller skulle de inte agera mot KK utan avvakta ett förbindelsesteam som sedan skulle vidta lämpliga åtgärder för att få dem frigivna.”²⁰⁹ CPK drev vidare denna kampanj trots det faktum att sydvietnamesiska styrkor fortfarande ockuperade delar av Östra och Sydvästra och lyckades återta mycket mark åt Lon Nol-regimen när splittringar inom den kommunistiska rörelsen gav dem tillfälle.

Så var fallet i Sydvästras region 13, scenen för de första av dessa splittringar. I början av 1972, enligt en dåvarande lokal CPK-medlem, ”började vi appellera till khmerstyrkor i de vietnamesiska enheterna genom att säga att [de] skulle återvända till Organisationen [*angkar*]. Sedan startade regionkommittén förhandlingar med vietnamesernas höjdare för att få dem att gå med på att överföra khmerstyrkorna till oss. Vietnameserna gick med på det, men villkoren för det var att några khmerer skulle tillåtas ta med sina vapen medan andra inte fick... I april 1972 började sedan vår armé driva ut [vietnameserna] i de fall de inte respekterade vår statsmakt. På en del platser uppstod strider, på andra gav sig vietnameserna bara av till gränsområdena.”²¹⁰ Därefter, säger Quinn, öppnade Saigon-trupper i mitten av året huvudväg 2 från Takeo stad till den vietnamesiska gränsen, och installerade khmerrepublikens 15:e brigad på nytt i många närliggande utposter som hade fallit i kommunisternas händer tidigare under året.²¹¹

I region 25 och 35 återhämtade sig däremot aldrig regeringsstyrkorna från förlusten av Koh Thoms och Kompong Trachs distriktcentra tidigt detta år. Genom Quinns redogörelse för den tidigare utvecklingen i Kampot är det klarlagt att CPK-kadern i region 35, ledd av Kang Chap, hade varit bland de första att lansera den Nationella demokratiska revolutionen. Det

²⁰⁶ Ibid., sid. 25. *Khmer Rumdos* har sagts lida svåra förluster av B-52 bombningarna under belägringen. Ett antal khmerer deltog också i en blandad Khmer-vietnamesisk enhet kallad ”Phuoc Long-gruppen”, förmodligen uppkallad efter den vietnamesiska gränsprovinsen där den var aktiv. ”Cambodia: Can the Vietnamese Communists Export Insurgency?” op. cit., sid. 4.

²⁰⁷ T.D. Allman, *Guardian Weekly*, 26 augusti samt 4 och 11 september 1971.

²⁰⁸ Carney, op. cit., sid. 43: ”Enligt Phouk Chhays rapport till ett möte i slutet av maj 1972, uppgick de månatliga utgifterna i Sydvästra zonen till över två miljoner riel för Röda khmerernas militära och civila personal, vilka tjänade 135 riel per månad”, berättar Ith Sarin för oss. Enkel aritmetik ger ett antal på över 14 800 soldater och kadrer, de oavlönade gerillastyrkorna oräknade.

²⁰⁹ Shawcross, op. cit., sid. 251.

²¹⁰ Stephen Heders intervju med en kader från region 13, op. cit.

²¹¹ Quinn, 1974, op. cit., sid. 5, 6.

kan nu vara lämpligt att återvända till situationen i region 25, vars kadrer hade visat sig mycket mindre entusiastiska, även efter att Non Suon tagit kontrollen där.

Flera frågor skiljde Non Suon och de andra ”inhemska” khmerkadrerna i region 25 från vietnameserna. Först var det de instruktioner som Suon fått av sin närmast överordnade, Vorn Vet.²¹² En källa har rapporterat att Hou Yuon ”verkade vara rädd för” Vorn Vet; om det var så är det ännu mer troligt att Non Suon hade satts under press. Detta märktes delvis i juli 1972 när Suon ombads att göra en offentlig deklARATION i en radioutsändning, med innebörden att Pracheachon-gruppen hade upplösts 1962.²¹³ Avsikten var skenbart att undergräva Saloth Chhays och Penn Yuths aktiviteter i Phnom Penh, men hotet mot Pracheachon-veteranerna som ännu ingick i de revolutionära kretsarna var tydligt. (Keo Meas, till exempel, hade officiellt representerat Pracheachon vid ett möte i maj 1970).²¹⁴

För det andra, kring juni 1972 hade de kombinerade Khmer- och Vietnam-kommunistiska styrkorna drivit ut Lon Nol och de sydvietnamesiska soldaterna ur region 25. Vietnameserna, cirka 1300, började sedan använda området för att återhämta sig från striderna²¹⁵ och ”Östra offensiven” i Vietnam, vilken hade inletts i mars. Följande månad började lokala CPK ”dra över” de khmersoldater (fortfarande en majoritet) som var enrullade i vietnamesiska enheter eller under påstått ”vietnamesiskt” (förmodligen ”omgrupperade från norr”) kommando. Kampanjen förefaller att i stort ha varit framgångsrik.

En tredje fråga var Vietnam-samtalen i Paris som nu hade kommit igång; CPK hade hela tiden vägrat att godta en förhandlingslösning för kriget i Kampuchea, en ståndpunkt som accepterades av alla ”inhemska” khmerledare, inklusive Hou Yuon.²¹⁶ (Pol Pot hade, som vi sett, försäkrat sig om att även Sihanouk var överens om detta innan FUNK grundades 1970.) CPK:s avdelning i region 25 fick kontroll över alla khmersoldater, huvudsakligen genom förhandlingar med de vietnamesiska kommunisterna, även om det åtminstone i ett fall en bröt ut eldstrid när vietnameserna gjorde motstånd.

Den fjärde faktorn, som i vissa fall ledde till väpnade sammanstötningar, var ekonomisk. Kadrererna i region 25 motsatte sig att vietnameserna sålde omhändertagna djur, vilket de fruktade skulle minska den lokala jordbrukspotentialen, och även vietnamesernas beskattning av flodtrafiken.²¹⁷ För det femte höll den vietnamesiska närvaron på att bli impopulär på grund av USA:s flygbombning, vilken många bybor trodde skulle upphöra om vietnameserna drog sig tillbaka.

²¹² Cheng An, till exempel, som var Suons motpart i Specialzonens andra region, region 15, hade under 1971 redan börjat sätta ”diplomatiskt och militärt tryck” på vietnameserna för att de skulle lämna området, enligt en lokal sympatisör. An ledde kampen mot vietnameserna i Specialzonen; han talade på ett massmöte 1972 om vietnameserna planer för att ockupera och ta över kampuchianskt territorium, och sade att om det var nödvändigt skulle de tvingas ut med våld. Stephen Heders intervjuer med två KPK-anställda från region 13, Sa Keo, 6 mars 1980.

²¹³ Se texten daterad 29 juli 1972, i *Bulletin d'Information*, Mission du GRUNC, Paris, 18 augusti 1972, sid. 10-11, där man citerar Agence Khmère d'Information, 3 augusti 1972. Samma journal innehöll en attack mot ”marionetten Phung Ton” (7 juli 1972) och (en andra) mot Penn Yuth (4 augusti 1972), men intressant är att ingen av de tre uttalandena nämnde Pol Pots bror Saloth Chhay. Om Hou Yuon, se Kuong Lumphon op. cit., sid. 21.

²¹⁴ Se *Peking Review*, 19 juni 1970, sid. 33, som rapporterar att en kongress för Folkets förenade motståndsrörelse hölls i ett befriat område den 7 och 8 maj 1970.

²¹⁵ Stephen Heders intervju med Non Suons tidigare kurir, op. cit.

²¹⁶ Ith Sarin, *Sronoh pralung khmaer*, op. cit., sid. 20-21. Kuong Lumphon tillägger: ”Kommunistpartiet håller fast vid sin inställning att vägra tro att amerikanerna verkligen önskar fred, och säger att det bara är ett trick.” (op. cit., sid. 42.)

²¹⁷ Tea Chhay Hou, op. cit.

Förutom dessa problem skiljer sig välinformerade lokala källor markant åt i deras minnen av Non Suons inställning till de vietnamesiska kommunisterna. Enligt vissa beskrev han Vietnam som khmerernas ”historiska fiende”;²¹⁸ andra säger att han strategiskt inte skiljde sig från dem.²¹⁹ Sanningen, såvida Suon hade en konsistent personlig uppfattning, kan ligga någonstans mittemellan; som andra verkar han ha sett vietnameserna som ”vänner inom motsättningarna”.²²⁰ Hou Yuon, till exempel, sade vid ett offentligt möte i maj 1972: ”I början verkade nordvietnameserna ha ett fast grepp om oss, men sedan slutet av 1971 har vi själva lyckats ta kontroll över situationen igen. Vi är fortfarande på vakt mot den vietnamesiska faran från både norr och söder. Men de är våra grannar och de hjälper oss, så vi bör leva som goda grannar”.²²¹ En sådan inställning ligger också implicit i Non Suons uttalande 1976 till hans Pol Pot-förhörare, vilka, som noterats i kapitel sex, rapporterade att Suon ”går i det vietnamesiska partiets fotspår [men] bekänner sig till principen om oberoende... [han] utnyttjar vietnamesisk erfarenhet, men med khmererna vid statsmakten”.²²² Det är betecknande att det under 1972 i region 25 ännu inte förekom några försök att tillämpa den *inhemska* aspekten av Nationella Demokratiska Revolutionen; inte heller bedrevs någon anti-Sihanouk-kampanj, eller den kulturella och sociala reglering som redan var märkbar i Yakeo, Kampot och region 31 i Norra, och inga byar flyttades.

Faktum är att den inte heller hade märkts av i de flesta andra delar av landet, speciellt inte i Östra zonen, där vietnamesiska kommunistiska styrkor förblev aktiva utan motstånd från befolkningen. De samarbetade med lokala CPK- och *Khmer Rumdos*-organisationer och de ekonomiska och sociala reformer som dessa infört var moderata. I allmänhet var 1972 ett år under vilket revolutionärernas politik stärkte landsbygdsbefolkningens lojalitet. Folkets uppslutning kring befrielsekampen stod nu på sin höjdpunkt. Ith Sarins kompanjon under hans nio månader långa resa, Kuong Lumphon, summerade efter att de två männen hade gått över till Lon Nol-regimen i början av följande år: ”Lokalbefolkningen under deras [kommunisternas] kontroll har förstånd nog att inse att de för närvarande har ett ganska behagligt liv och att ingen förtrycker dem... De är tacksamma, de är glada, de njuter.”²²³ Som Lumphon noterade, berodde detta dock dels på det hemlighetstäckte som dolde CPK och dess (eller centrums) program. Men det var också ett resultat av den rättfärdiga jordreformen och andra reformer, och av den ständiga betoningen av att kadreerna ”tjänade folket”.²²⁴

I slutet av 1972 uppgick khmerkommunisternas reguljära och gerillastyrkor till tvåhundra tusen soldater och fortsatte att växa.²²⁵ (Lon Nols armé var bara något större.) Kring hälften

²¹⁸ Stephen Heders intervju med Suons tidigare kurir, op. cit.

²¹⁹ Författarens intervjuer med Tea Chhay Hou, Lau Sokha, Leng Leang Y, och Nhim Sitho, op. cit.

²²⁰ *Met knong tumnos*.

²²¹ *Des Mouvements Anti-Gouvernementaux ...*, op. cit., sid. 14. Kuong Lumphon rapporterar detta uttalande, som han hörde, i liknande termer. Rapport om Kampuchéas Kommunistiska Parti, sid. 36. Lumphon tillägger: ”Jag såg inte att nordvietnameserna lade sig i vår regerings militära, ekonomiska, etc., aktiviteter. Jag vet bara att så fort det handlade om en större strid, bad de röda kambodjanerna vietnameserna om hjälp.”

²²² Se sid. 193. [[Hänvisning till kapitel 6 i engelska utgåvan, ingår ej i denna översättning – *Red*]

²²³ Kuong Lumphon tillade: ”Det förekommer med säkerhet ingen sprit, [ofredande av] kvinnor, spel eller kriminella; inga bedrägerier, rån, åtal eller ocker. Det finns inga [överdrivna?] skatter, och de som finns sker som bidrag. Man lånar varken ut eller från risskörden. Det finns inga kinesiska mellanhänder inom handeln.” Upprorsmännen fick ”hjälp av bönderna” för att skaffa information. En grupp av bönder som Lumphon träffade berättade för honom att de ”avskydde kapitalism, orätter, förtryck och förfallet”. Betoningen av att ”tjäna folket” kan åtminstone delvis bara ha varit en tillfällig rest från Nhem Suns träningsprogram för kadreerna. Men en Issarak-veteran som var livvakt åt Khieu Samphan, och bodde med honom från 1968 till 1972, säger: ”Vi skiftades alla om att laga mat, en dag var, både ledare och livvakter. Det var ingen skillnad. Om de tog något från folket, antecknade de det för att kunna betala tillbaka senare.”

²²⁴ Kuong Lumphon, op. cit., sid. 9, 18, 43, 37-41. Se också Carney, op. cit., sid. 46, 49-51.

²²⁵ Sam Adams, op. cit.

eller mer av landets befolkning bodde nu i zoner som kontrollerades av revoltörerna.²²⁶ Därtill hade den kommunistiska sidan fått till en mer effektiv landsbygdsadministration genom massorganisationerna. Dessa inrymde ett Bondeförbund (*Samakhum Kasekor*), med skilda avdelningar för ungdomar, män och kvinnor, ett Patriotiskt Munkförbund (*Preach Song Snaha Cheat*) och den hemliga Kampuchéas Kommunistiska Ungdomsallians (*Sampoan Yuvachun Kommynis Kampuchea*), känd som *Yuvakok*.

Mam Lon, en bondekader i Rolea Peir-distriktet i Kompong Chhnang (region 31) som då var medlem i den lokala underdistriktskommittén, har gett en bild av den kommunistiska penetrationen på bynivå. Lon säger att Bondeförbundet, som bildats där 1971, hade två medlemmar i hans by och ytterligare tretton i underdistriktet, alla ”fattiga eller lägre mellanbönder”. *Yuvakok*, som bildades där 1972, accepterade bara ”fattigbönder” och hade två medlemmar i byn och ytterligare sex i underdistriktet. Munkförbundet var representerat i underdistriktet men inte i Lons by.²²⁷ På andra sidan landet, i Komchat Meas-distriktet i Prey Veng (region 20) hade det sjuhundra medlemmar i trettiofyra församlingar.²²⁸

Bondeförbundet och *Yuvakok* fungerade som rekryteringskanaler för CPK. Medlemmarna måste vara ”fattigbönder eller lägre mellanbönder”. Lon blev kandidatmedlem till partiet tidigt under 1972 och fullvärdig medlem sju månader senare. Hans beskrivning av partiets lokala aktiviteter är intressant. På distriktsnivå tillhörde åtminstone två ledande kadrer de omgrupperade från norr och var födda i Lons by; resten var lokala bönder. Sihanouk sades vara ”en ledare som var emot USA, en patriot”, och man betonade ”samarbete mellan de tre indokinesiska länderna för att tillsammans bekämpa imperialismen”.

Det senare temat framhölls också när Phouk Chhay och Chou Chet besökte byn (även om dessa två också var mycket kritiska till Sihanouks gamla regim²²⁹). Samma år, som kontrast, kom Mok till Kompong Chhnang och sammankallade ett möte med över tretusen munkar för att övertala dem att ta av sig mantlarna och gå med i armén (det första kända exemplet på denna CPK-politik). Han förklarade för munkarna att vietnamesiska soldater inte hade tillåtelse att vistas i församlingarna eller i byarna, och att det var förbjudet att sälja mat till dem utan skriftligt tillstånd.²³⁰

1972 var därför också ett år med relativ balans mellan de revolutionära fraktionerna, även i Sydvästra och Norra zonerna, där centrums inflytande var starkast. I exempelvis Koh Kong, vid kusten, var revolutionen tydligt splittrad. Där förde regionerna 37 och 11 ganska olika politik. En etnisk kineskvinna, som flydde från den tidigare till den senare regionen 1972, beskrev senare Prasith, Prachha och de andra kadreerna i region 11 som ”fria Röda khmerer” (*kmr krakom serei*), eftersom de hade en liberal inställning till resor och handel (region 11 var en så kallad ”Autonom maritim sektor”) och hade goda relationer till befolkningen. I region 37, sade hon, var kommunisterna mycket striktare. Betecknande är att kadrer i region 11 arbetade tillsammans med de vietnamesiska kommunisterna, vilka själva ”gillade khmerfolket som sitt eget folk”, och behandlade invånarna väl. ”De gillade de etniska kineserna också”, lade kvinnan till. Olika rasgrupper, sade hon, var organiserade i särskilda ”styrkor” och höll politiska möten på deras eget språk.²³¹

²²⁶ *New York Times*, 5 november 1972, säger att 60 procent av befolkningen levde i upprorskontrollerade områden.

²²⁷ Mam Lon, op.cit.

²²⁸ Författarens intervju med Prey Veng, 8 augusti 1980.

²²⁹ Mam Lon, op. cit.

²³⁰ Nou Mouk, op. cit.

²³¹ Författarens intervju med Tan Hao, Alençon, 4 oktober 1979. För en mer fullständig beskrivning av Haos upplevelser, se *Peasants and Politics in Kampuchea, 1942-81*, op. cit., sid. 274-76.

Ith Sarin rapporterade om ett liknande revolutionärt möte i Kompong Speu i maj 1972 med representanter från de kinesiska och vietnamesiska folkgrupperna, buddistiska munkar, CPK-företrädare och cirka tiotusen invånare. En av banderollerna som hängts upp proklamerade: ”Länge leve de kampucheanska, laotiska och vietnamesiska folkens enade styrka”. Hou Yuon talade också på mötet; han framhöll både självtillit och ”enhet med de laotiska och vietnamesiska folken för att driva ut de amerikanska imperialisterna ur Indokina”.²³²

Slutligen är det värt att notera att inga Hanoi-tränade kadrer deserterade till regeringen under 1972. Efter avhoppet från Takeo och Kompong Thom under senare delen av 1971 gick det mer än ett år utan nya avhopp.²³³ Detta var förmodligen ett resultat av motstridiga faktorer – mer systematisk utrensning av dem i dessa områden under 1972, och på andra platser under samma period konsolidering av de mer moderata elementen, vilka klarade att hålla stånd.

Lon Nol-regimens grundare

Detta var mer än vad man kunde sägas om den unga khmerrepubliken, vilken inte bara var militärt belägrad utan också allt mer dominerad av en man, i ett klimat som en del beskriver som ”sihanoukism utan Sihanouk”.²³⁴ Lon Nol hade utsett sig själv till marskalk i april 1971, och han suspenderade den nationella församlingen följande oktober, med motiveringen att han inte längre ”spelade demokrati- och frihetsspelet”. I mars 1972, efter att hans medorganisatör till kuppen, den till premiärminister utnämnde Sirik Matak, hade avskedat den oppositionelle rektorn för juridiska fakulteten, utbröt omfattande studentdemonstrationer.

Lon Nol avsatte omedelbart regeringschefen Cheng Heng, tog över posten själv och upplöste församlingen. Matak avgick nu som premiärminister och Lon Nol ersatte honom med Son Ngoc Thanh, kanske för att återvinna förtroendet bland studenter och intellektuella. Men Thanks samarbete med Lon Nol bara förstärkte deras missnöje, och satte förmodligen stopp för varje möjlighet till verklig politisk förändring. En fransk missionär summerade situationen i slutet av mars 1972: ”Ungdomar, studenter och intellektuella är modstulna. Den förhoppningsfulla patriotiska och republikanska stämningen från mars 1970 har brutits. Deras dröm om social rättvisa dör bort inför realiteterna... Korruptionen är hejdlös. Affärer, profit, korruption, mutor och politisk opportunist är det som gäller. Små grupper av oppositionella går med i upprörelsen.” Nya studentdemonstrationer i slutet av april krossades i blod, och det riggade presidentvalet den 4 juni befäste Lon Nols ställning. När allmänt missnöje åter kom till ytan, stoppade premiärminister Son Ngoc Thanh fyra oppositionstidningar för att de spred ”falska nyheter” och försökte diskreditera presidenten. Ett mordförsök den 21 augusti var nära att döda Thanh.

Men Thanks användbarhet för Lon Nol var uttömd. När nya val till Nationalförsamlingen hölls den 3 september, gick alla de 126 platserna som väntat till Social-Republikanska Partiet som leddes av Lon Nols yngre bror, general Lon Non. Thanh drog in Sirik Mataks tidning den 5 oktober, och tvingades sedan själv att avgå som premiärminister nio dagar senare. ”Jag är gammal”, sade han, ”jag skulle vilja dra mig tillbaka i Sydvietnam”. Strax efteråt reste han dit; den längsta khmerpolitiska karriären, som hade börjat med utgivningen av en oppositionstidning, hade fått ett förnedrande slut.

Thanh ersattes av en av hans studenter i Paris, Hang Thun Hak, som ironiskt nog hade gått med i Pracheachon i slutet av 1950-talet men nu var medlem i Lon Nons parti. Hak, som var

²³² *Sronoh pralung khmaer*, op. cit., sid.18-21.

²³³ Nästa avhopp från de som omgrupperats från norr gjorde Mom Chhen den 4 januari 1973, och Pha Sophat den 18 december 1973. Det finns dock ingen information om orsakerna till deras avhopp.

²³⁴ Mycket av det som följer har hämtats från Trivière, maj 1972, op. cit., och Trivière, L., ”Le Cambodge entre la guerre et la paix”, *Information Missionnaire*, M.E.P., Paris, juni 1973, 20 sidor, och från Shawcross, op. cit., sid. 229-234.

socialt progressiv, personifierade det trista ödet för de vänstermänniskor som så länge hade väntat på att Sihanouk skulle störtas. Lon Nol hade total uppbackning från USA:s ambassad för att ta hand om republikens väpnade styrkor och politiska institutioner. Otålig med Hang Thun Hak, förste Lon Nol honom åt sidan efter bara sex månader på posten.

Trots vad som ser ut som politisk fyndighet, var Lon Nol på många sätt en traditionell, nästan artonhundratalsaktig mystiker, inspirerad av sin egen oklara chauvinistiska ideologi, som han benämnde ”neo-khmerism”. Han hade sedan länge drömt om en ”återerövring” av Kampuchea Krom (Mekongdeltat)²³⁵, och hoppades kunna ”återförena” khmererna i Kampuchea, Thailand och Vietnam med Cham-folket, bergstammar i Kampuchea och Vietnam och även Mon-folket i Thailand och Burma. Han baserade sig på vad han sade var historiska traditioner hos Khmer-Mon-folkens ”heliga krigare” (*yuthesel*) i sitt korståg mot vietnameserna, och skymtade vid horisonten en stat med ”tretti miljoner” khmerer år 2020.²³⁶ Dessa idéer träffade döva öron. Lon Nols dominans i khmerrepubliken beredde snarare väg för ett nederlag, inför en kulturellt relaterad²³⁷, men betydligt mer dynamisk och hårdnackad chauvinism. Den kommunistiska chauvinismen hade dock ännu inte triumferat över den egna oppositionen inom CPK.

USA:s bombningar 1973

I oktober 1972 hade USA och Hanoi nått en överenskommelse om eldupphör och USA:s tillbakadragande från Vietnam. Washington släppte sitt krav på att Nordvietnam skulle dra sig tillbaka från södern, och Hanoi släppte sitt krav på att Nguyen Van Thieu skulle avlägsnas; båda kraven hade tidigare varit villkor för en överenskommelse. Kissinger hade insisterat på att Hanoi skulle försäkra att även CPK gick med på överenskommelsen, men det borde stått klart för honom att detta skulle vara omöjligt, trots hans löfte om att begränsa USA:s flyg-attacker mot Kampuchea.²³⁸ Bortsett från Pol Pots fiendlighet mot Hanoi, skulle ett eldupphör hindrat centrums konsolidering av dess ännu långtifrån fullständiga ”ledning för de revolutionära grupperna i varje avseende”. Men Thieu visade sig också motspänstig, och det var uppenbart för att blidka honom som Nixon beordrade ”Julbombningarna” av Hanoi och Haiphong i december 1972. Inom en månad hade Parisöverenskommelsen om ett krigsslut och återupprättande av fred i Vietnam undertecknats av alla parter i konflikten. Den skulle träda i kraft den 27 januari 1973, och dess villkor skiljde sig mycket lite från överenskommelsen i oktober.

USA började dra tillbaka sina trupper från Vietnam, men då man såg Kampuchea som en integrerad del i konflikten vände man sina vapen dit istället; man framställde detta som ett försök att tvinga de upproriska khmererna, som nu stod på tröskeln till en total militär seger, till förhandlingar med Lon Nol. Det kan också ha varit en del i en strategi för att provocera fram en större spricka mellan CPK och VAP, och på så sätt försvaga den senares ställning i Sydvietnam, med vetskapen om att CPK inte skulle gå med på fredssamtal. Den dåvarande chefen för CIA:s strategiska analysgrupp i Saigon, Frank Snepp, har beskrivit den följande massiva bombningen av Kampuchea som ”den viktigaste brickan i administrationens eldupphör-strategi”.²³⁹ Oavsett dess syfte blev den politiska effekten tvåfaldig: en fullständig

²³⁵ Meyer, op. cit., sid. 264, noterar att även om ”speciellt” Lon Nol hade sådana drömmar, delades de också under Sihanouk-perioden av ”vissa ledare”. Som vi ska se nedan var de inte begränsade till den kampuchianska högern. Se sid. 414-15, nedan.

²³⁶ *Le Néo-Khmerisme*, par le Maréchal Lon Nol, Edition revue et corrigée, Phnom Penh, odat. Se speciellt sid. 2, 28.

²³⁷ En CPK-talare 1975 sade på ett möte i Battambang att partiet ville att Kampuchebas befolkning skulle växa till tjugo miljoner kring 1990. Se också sid. 30.

²³⁸ Se *Livre Noir*, op. cit., sid. 90.

²³⁹ Frank Snepp, *Decent Interval*, Harmondsworth, 1977, sid. 61.

revolutionär seger förhindrades vid en tidpunkt då CPK-centrums grepp över revolutionen ännu var relativt svagt; men den stärkte detta grepp, som höll landet under ständigt våld och krigstillstånd under det kommande decenniet.

Enligt William Shawcross hade ”inom ett par månader en ny enorm flygkampanj förstört det gamla Kambodja för evigt”.²⁴⁰ Under hela 1972 hade amerikanska B-52 och attackplan släppt 53 500 ton bomber över mål i Kampuchea, nästan alla i Östra zonen.²⁴¹ Från februari till den 15 augusti 1973 (då USA:s kongress beslöt om ett uppehåll), fälldes totalt 257 500 ton, och bomberna föll i alla befolkade landsbygdsområden, som Shawcross’ karta visar. En UPI-rapport i *Boston Globe* den 1 april 1973 sade: ”Flyktingar som väller in i huvudstaden från målområdena rapporterar att dussintals byar, både öster och sydväst om Phnom Penh, har förstörts och en stor del av deras befolkning dödats eller lemlästats av den pågående bombningen.” Inom några dagar efter denna rapport intensifierades USA:s bombningar och nådde 3600 ton per dag.²⁴²

Från 1970 till 1972 hade bombningen fått nog så svåra verkningar. Så tidigt som i april 1970 tog en kombinerad flyg- och stridsvagnsattack mot byn Chithou, i underdistriktet Sralap i Tbaung Khmum-distriktet i Kompong Cham, livet av tvåhundra personer och dödade all boskap.²⁴³ Strax efteråt, i närliggande Kandol Chrum, raserade amerikanska bomber sex hus och dödade sju personer. En lokal bonde minns: ”Som följd av detta flydde en del långt bort från byn för att bosätta sig. Andra anslöt sig till revolutionen”.²⁴⁴ I vissa fall gav man de vietnamesiska kommunisterna skulden för bombernas dödande, eftersom de fanns i närheten. Men bombmålen var inte bara kommunistiska trupper. I september 1970 rapporterade USA:s underättelsetjänst: ”Man har nyligen upptäckt att många av de sextiosex ’träningläger’ som FANK hade begärt flyganfall mot i början av september i verkligheten bara var politiska indoktrineringsmöten i byns hallar och pagoder.”²⁴⁵ Ett mål var Pol Pots familjehem i Kompong Thom, som brann ner till grunden efter en bombräd i juli 1970.

Bombningarna ledde till en omfattande intern folkomflyttning. 1971 angav 60 procent av flyktingarna i khmerrepublikens städer att bombningarna var den huvudsakliga orsaken till deras flykt.²⁴⁶ Samma år tog en annan flygattack i Kompong Cham-provinsen livet av femtio personer i byn Thmar Pich, enligt en ung man som anslöt sig till revolutionen där ett par dagar senare.²⁴⁷ En tjugoårig befälhavare för ett CPK-kompani berättade för journalister vid Thai-gränsen 1979 hur hans by i Pursat hade bombats åtta år tidigare. 200 av dess 350 invånare

²⁴⁰ Shawcross, op. cit., sid. 264.

²⁴¹ Ibid., sid. 272. Flygvapnets kartor över bombningen i juli-december 1972, som Shawcross skaffat under Freedom of Information Act, visar mycket få attacker utanför Östra zonen.

²⁴² Shawcross, Ibid., sid. 297. Shawcross' 1973-karta är återgiven här i fig. 8. En uppfattning om bombningarnas intensitet kan man få från det faktum att, enligt en medlem i USA:s ambassad i Phnom Penh vid den tiden, det förekom extremt kraftig bombning längs Mekong-floden söder om Phnom Penh under februari 1973, ändå är det knappast urskiljbart i den småskaliga flygvapenkartan över B-52-mål under denna månad. Se också N. Chomsky, *Towards a New Cold War*, 1982, sid. 131.

²⁴³ Författarens intervju med Chan Mon, Suong, 7 augusti 1980.

²⁴⁴ Författarens intervju med Nguon Ao, Kandol Chrum, 7 augusti 1980.

²⁴⁵ ”Cambodia: Can the Vietnamese Communists Export Insurgency?”, op. cit., sid. 4. FANK var Lon Nols ”Khmerernas nationella väpnade styrkor” (Forces Armées Nationales Khmères).

²⁴⁶ George C. Hildebrand och Gareth Porter, *Cambodia: Starvation and Revolution*, New York, Monthly Review, 1976, sid. 109, not 83. De citerar intervjuer med Khmer-flyktingar 1971 gjorda av General Accounting Office, Congressional Record, 18 april 1973, sid. S7812.

²⁴⁷ ”Bombing Turns Cambodian Villagers into Refugees”, av Boris Baczynskyj, *Asian Reports*, 21 februari 1972. Ynglingen hoppade senare av.

hade dödat och händelsen hade fört honom till en karriär med våld och absolut lojalitet mot CPK, vilket han var stolt att berätta om.²⁴⁸

Inte allt var amerikanska piloters verk. Lon Nol:s T-28:or bombade och släppte napalm som krävde många offer i byar bakom kommunisternas linjer. 1971 förstörde T-28:or riskvarnar och hus i byn Prey Chhor i Kompong Trabek-distriktet i Prey Veng, och tvåhundra hus brändes ner i närliggande byn Dong.²⁴⁹ Byn Kbar Chen nära Oudong (region 15) förlorade sex civila i en attack 1971 och ytterligare två i en attack året efter.²⁵⁰ Det var förmodligen sådana T-28-attacker som drabbade flest byar i Kampuchea. En bonde från Samrong i Chantrea-distriktet i Svay Rieng minns vad han såg: ”En dag 1971 kom en T-28 för att rekognosera och innan den flög iväg sköt den mot folk som planterade ris – de trodde att dessa var ’VC’. Tre plan återvände sedan och släppte napalm. Alla träd och många hus förstördes och mer än tio personer dödades.” De mest dramatiska incidenterna var dock de direkta träffarna från B-52:or. Samma bonde minns: ”Under 1972 bombade B-52:or tre gånger om dagen, med 15 minuters mellanrum och med tre plan åt gången. De träffade hus i Samrong och trettio personer dödades. Det fanns inga soldater i dessa byar. Vid den tiden fanns en del vietnamesiska [kommunistiska] soldater vid gränsen [intill], men de bombade inte gränsen, de bombade innanför den, folks hus. Staden Chantrea förstördes av bomber... Folk var arga på USA och det var därför så många av dem gick med khmerkommunisterna.”²⁵¹

När soldater närmade sig byarna kom planen igen. En annan bonde från Svay Rieng minns: ”1972, under en häftig strid mellan nordvietnamesiska och Thieu-trupper i min by, förstördes sex hus och alla träd av napalm. Inga dödas emellertid, eftersom alla hade flytt från byn.”²⁵² Kommunisternas försök att undvika bomberna genom att söka tillflykt i byarna visade sig ofta fruktlösa. En CIA-rapport beskriver förstörelsen efter att tre kvarter i byn Kompong Cham bombats 1972 – de överlevande byborna körde ut de nordvietnamesiska soldaterna.²⁵³ Inte långt därifrån i samma provins föll bomber på marknaden i O Reang Au för första gången under 1972, och dödade tjugo personer.²⁵⁴

Alla utom ett av dessa exempel från 1972 är från Östra zonen, dit USA:s strategiska bombning då var nästan helt koncentrerad. Men bombningen minskade inte där följande år, och den blev lika intensiv på resten av landsbygden (i alla zoner förutan Nordvästra). O Reang Au bombades två gånger till under 1973. Första gången träffades riskvarnen och ytterligare tjugo personer dödades, sedan träffades den igen och förstördes fullständigt, tillsammans med ett antal hus i närheten. Ytterligare fem personer dödades, inklusive två munkar.²⁵⁵ Bomber träffade också byn Boeng i samma område; den brändes ned till grunden, och enligt bönder från området fångades många personer i sina hus och ”tusentals” dödades²⁵⁶, otvivelaktigt en överdrift, det mer korrekta är ”många”. I samma distrikt förlorade tjugo personer i byn Chalong livet när byn och dess pagod träffades av T-28:or under en strid. I detta fall undkom alla munkarna oskadda, men en invånare noterar: ”Vid floden förstördes flera kloster av bomber. Folk i vår by var rasande på amerikanerna; de förstod inte varför amerikanerna hade

²⁴⁸ Stefan Hildebrand, personligt samtal.

²⁴⁹ Författarens intervju med Triet Sambath, Kompong Trabek, 8 oktober 1980.

²⁵⁰ Stephen Heders intervju med en lokal bybo, Kamput, 11 mars 1980.

²⁵¹ Författarens intervju med Suon Sarat, Chantrea, 23 juli 1980.

²⁵² Touc Muong, op. cit.

²⁵³ Shawcross, op. cit., sid. 250-51.

²⁵⁴ Författarens intervju med Som Yan och andra, O Reang Au, 6 oktober 1980.

²⁵⁵ Ibid.

²⁵⁶ Författarens intervju med Chin Chhuon, Chhai Chhoeun, Khim Veng och Yem Yiem, i Ampil Tapork, 6 oktober 1980.

bombat dem. Sjuettio personer från Chalong gick med i kampen mot Lon Nol efter bombningen.”²⁵⁷

Vid en räd av fyra F-111-plan dödades över tjugo personer i en direktträff på byn Trey Chap i underdistriktet Prek Chrey i Prey Veng. Byn förstördes och övergavs sedan. Samtidigt fortsatte kampanjerna med Lon Nols T-28:or. Två kilometer bort träffades byn Anlong Trea av bomber och napalm; tre personer dödades och fyra hus förstördes. ”Över sextio personer från denna by anslöt sig sedan till den khmerkommunistiska armén på grund av deras ilska över bombningen”, minns en bybo.²⁵⁸

B-52:or fick också en direktträff på byn Trapeang Krapeu i underdistriktet Mong Riev, Tbaung Khmom-distriktet, Kompong Cham. Över tjugo personer dödades. Andra räder förstörde hundratals hektar gummiplantager i området.²⁵⁹

Nära byn Krachap i underdistriktet Peam Montea, Kompong Trabek, i Prey Veng (region 24), dödade bomber fem äldre personer 1973. Ett rekognoseringsplan som sedan flög över området följdes av fyra Dakota-helikoptrar med soldater. Enligt en lokal bondekvinnna ”drev de bort vår boskap och stal *samputs*, kläder, krukor och grytor, allting. Inget lämnades kvar här.”²⁶⁰ (Som tidigare noterats i detta kapitel hade ARVN-soldater redan dödat tre av Krachaps invånare och stulit tre fjärdedelar av boskapen under 1970.)

Denna kvinna säger att under 1973 hade hon ännu inte mött en ”Röd khmer”. Sekreteraren i region 24, Chhouk, var då baserad i Prey Veng-distriktet i norr, i en by som hans änka hävdar hade bombats två gånger i månaden. ”[Piloterna] kunde se motorcyklar komma och fara och visste att det fanns ett kontor där. När jag var där dödades över trettio personer av bomber, i husen, i skydds diken, eller medan de sprang dit. Några hela hushåll dödades i hemmen.”²⁶¹

En kader minns en direktträff på distriktskontoret i Komchay Meas, med fyrtio döda som resultat. Ett antal andra som var ute för att handla eller leta efter foder längs vägarna dödades också av B-52-, Phantom- och F-105-räder, säger han.²⁶² En kvinnlig kader från samma område säger att ett djungelkontor bombades (”det fanns spioner där”) i norra distriktet i en av många attacker, som var och en tog flera liv.²⁶³ En annan kader, från Memut längre norrut, säger att byn O Klok i underdistriktet Tramung fick en direktträff ”rakt genom byn”; trettio personer dödades och över hundra skadades, och ett hundratal hus förstördes.²⁶⁴

I januari och februari 1973 kom de kraftigaste B-52-bombningarna i detta område (region 21). I mars började de spridas över hela landet men förblev häftigast i Östra zonen. Från april till juni var de mest koncentrerade till Sydvästra och Norra zonen; i april kom också den häftigaste bombningen i Nordöstra. I juli och augusti lades sedan bombmattor ut över Sydvästra, de mest intensiva B-52-attackerna hittills, och de taktiska bombräderna ökade med 21 procent.²⁶⁵ Den känsliga fraktionsbalansen inom CPK i Sydvästra zonen påverkades lite, eftersom man nu riktade uppmärksamheten mot bombningarnas effekter där.

²⁵⁷ Författarens intervju med Sang, O Reang Au, 6 oktober 1980.

²⁵⁸ Författarens intervju med Song Rus och andra, Prek Chrey, 7 oktober 1980.

²⁵⁹ Chheng Sia, op. cit.

²⁶⁰ Författarens intervju med Prak Voa, Krachap, 9 oktober 1980.

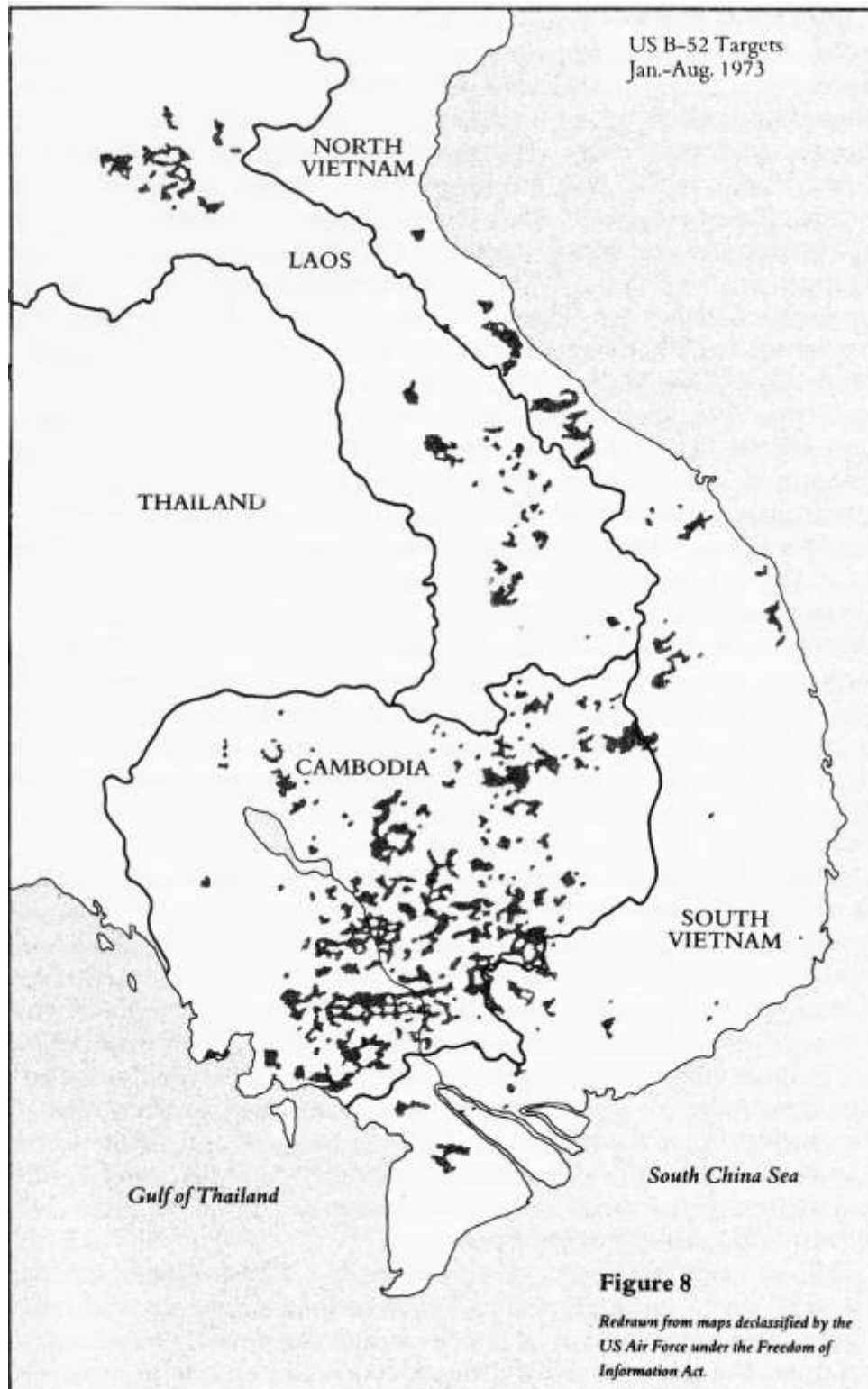
²⁶¹ Författarens intervju med Suas Samon, Phnom Penh, 12 augusti 1980.

²⁶² Författarens intervju med Chim Chin, Prey Veng, 28 juli 1980.

²⁶³ Författarens intervju med Prok Sary, Prey Veng, 12 juli 1980.

²⁶⁴ Författarens intervju med Preap Pichey, Kompong Cham, 8 augusti 1980.

²⁶⁵ Shawcross, op. cit., sid. 297. Dessa ökningar gjorde hån av Nixons uppgörelse med Kongressen om att bombningarna inte skulle utökas efter den 1 juli.

USA:s B52-bombkampanj 1973

I byn Chamcar Ang i underdistriktet Kus, Tram Kak-distriktet i Takeo (region 13), dog mer än åttio personer när B-52-bomber träffade byn och dess pagod.²⁶⁶ I samma region minns en CPK-kader att byn Wat Angrun utplånades; bara en enda familj överlevde och 120 hus förstördes. Han tillade: ”Armén drabbades inte så hårt eftersom vi vid den tiden fört fram våra linjer nära fiendens, och de flesta bomber föll bakom oss. Detta var speciellt fallet med B-

²⁶⁶ Författarens intervju med bybor i Kus, 16 juli 1980.

52:orna, som antingen träffade folket eller ingenting.”²⁶⁷ Region 13 var naturligtvis ett av CPK-centrums starkaste fästen. Moks svärson Khe Muth var regionens vicesekreterare och chef för Tram Kak-distriktet. Muth upphöjdes nu till sekreterare för zonens nyligen organiserade 3:e brigad, och hans hustru, Moks dotter Khom, blev CPK-sekreterare för Tram Kak.²⁶⁸

I Kompong Chhang (region 31), säger Mam Lon, en kader i underdistriktet som har beskrivit massorganisationerna där, att både T-28:or och B-52:or bombade hans by Prey Thom i underdistriktet Kriang Leav, Rolea Peir-distriktet. Mer än hundra personer dödades eller skadades, säger han. ”Folk var mycket arga på USA-imperialisterna.” Även om han inte ser något samband, rapporterar han att den politiska linjen strax efteråt hårdnade betydligt, och ett antal kadrer, inklusive han själv, avskedades.²⁶⁹ Dessa två exempel illustrerar en allmän trend i Sydvästra zonen, vilken vi ska undersöka i detalj senare.

I många fall räckte dock lokalbefolkningens noggranna grävande av skyddsdikey till för att förhindra dödsfall. Byn Ampil Tuk i Oudong-distriktet (region 15) bombades åtta gånger under 1973; två gånger av B-52:or, fyra gånger av jetplan och två gånger av Lon Nols T-28:or. ”Folk skadades men ingen dödades eftersom alla gömde sig i skyddsdikeyna”, rapporterar en bybo.²⁷⁰ En man från samma region säger emellertid att bara tre dagar innan bombningarna stoppades ”släppte tre F-111:or bomber mitt i min bys centrum och dödade elva av mina familjemedlemmar. Min far skadades men överlevde. Vid den tiden fanns inte en enda soldat i byn eller i området runt byn. Tjugosju andra bybor dödades också. Efter att de hoppat ner i ett skyddsdikey föll två bomber rakt ner i det. Bomberna verkade vara styrda dit som om de hade ögon.”²⁷¹

Även där inga dödades, som i Ampil Tuk, förekom ofta arresteringar av bybor efteråt, av sådana som misstänktes vara ”spioner” som kallat in flyganfall. Ytterligare ett exempel på hur det blev den närmaste potentiella bov som fick skulden. Paranoian började nu plåga den kommunistiska rörelsen mer intensivt än tidigare. Kun Chhay, som bodde i byn Sankor i Kompong Svay-distriktet i Norra zonen (region 32), minns att Ke Pauks soldater nu anklagade byborna för att ”vara CIA-agenter och kalla in USA-flyget”. Folk i Sankor, som var rädda för både bombningarna och Pauks rättvisa, erbjöd inget motstånd när Lon Nols styrkor genomkorsade området, ”pekande med gevären mot oss och sade till oss att ge oss av till Kompong Thom stad”.²⁷²

En CPK-infanterist från region 31 som senare hoppade av till regeringen har försett oss med en levande redogörelse för bombningarnas inverkan på rörelsen i Norra zonen. Hans första strid var belägringen av Kompong Thom stad i början av 1973, vilken han säger framgångsrikt pågick under flera månader. Mot slutet av perioden började stadens invånare fly genom stridslinjerna mot de upproriskas områden.

Men en natt... hörde vi ett fruktansvärt oväsen som skakade marken; det var som om jorden skälvde, reste sig och öppnade sig under våra fötter. Enorma explosioner lyste upp himlen som stora ljusblixtar: det var de amerikanska B-52:orna.

På morgonen fick vi order om att med språng dra oss tillbaka från Kompong Thom. Marken var uppsprätt, med kratrar och stora hål; träden hade splittrats och alla våra skyttegravar hade sprängts sönder eller fyllts igen. Hundratals av våra kamrater hade dödats. Vi var inte mycket bättre därän –

²⁶⁷ Stephen Heders intervju med en kader i region 13, op. cit.

²⁶⁸ Ieng Thon, op. cit.; och Stephen Heders intervju med en kader i region 13, op. cit.

²⁶⁹ Mam Lon, op. cit.

²⁷⁰ Stephen Heders intervju med en bybo i Ampil Tuk, Kamput, 11 mars 1980.

²⁷¹ Stephen Heders intervju med en tidigare invånare i region 15, Sa Keo, 7 mars 1980.

²⁷² Författarens intervju med Kun Chhay, Kompong Svay, 16 oktober 1980.

vi kunde inte höra något längre och vi kunde knappt gå rakt. Tillsammans med andra överlevande för vi med lastbil mot skogen i Nordvästra...

I Siemrap, där Koy Thuon nu tydligen var baserad, fann soldaten en mycket fridfullare scen. (Koncentrerad bombning av provinsen började först i maj 1973.) På en plats var bönder, munkar och välmående småhandlare samlade vid ett gammalt tempel, vilket också inrymde ett sjukhus. I närheten fanns den Lon Nol-kontrollerade provinshuvudstaden.

Varje morgon för bönderna från templet till staden med cykelkärror för att sälja frukt och ankor och köpa vad de kunde finna i de kinesiska butikerna. Man kunde också se fiendesoldater, klädda i civila kläder; de kom för att byta sina vapen mot ris... Det hade varit mycket hårda strider där året innan, men nu stred ingen längre...

Båda sidor verkade avvakta och acceptera motståndarens närvaro. På kvällarna, när solen försvann bakom träden, drucknade skogens ljud i munkarnas sång och röken från eldarna steg upp i luften som ångan som stiger ur marken efter ett häftigt regnväder. Här var porträtt av Sihanouk fortfarande vanliga.²⁷³

Denna redogörelse verkar trovärdig, eftersom Siemreap, och speciellt tempelkomplexet Angkor, var mål för Sihanouks hemliga besök (nedför Ho Chi Minh-leden) till de befriade zonerna i mars 1973; prinsen välkomnades där av Koy Thuon, som gjorde ett gott intryck på honom.²⁷⁴ Fyra år senare, efter Thuon avrättats, anklagade Demokratiska Kampuchéas säkerhetstjänst honom för att ha hållit tillbaka den revolutionära rörelsen: "Under det fem år långa nationella befrielse[-kriget] skapade Koy Thuon-gruppen i zon 304 [Norra] en atmosfär av pacifism, lyx och exaltation, med konst, flickor, mottagningar och fester; man propagerade för radhus och plantering av bananträd längs vägarna... [och] samlade tiotusentals människor för att gräva en kanal ner från Koulen-berget och för att rensa buskskogen för bananplantering, medan man inte ägnade slagfältet någon tanke."²⁷⁵ Den förödande antagonism som ledde till Koy Thuons avrättning 1977 var således redan allvarlig 1973. Soldaten från region 31 rapporterar att det i slutet av året:

hade förekommit konflikter mellan civila och militära ledare [Koy Thuon respektive Ke Pauk] i [zonens] organisation. De civila ledarna hävdade att den militära offensiven hade satts igång för tidigt, och att dess misslyckande hade försvårat etableringen av den nya administrationen. Militären hävdade att de civilas misstag hade brutit den patriotiska andan bland befolkningen, som efter B-52-räderna och våra styrkors reträtt hade flytt över till den andra sidan.

Många bybor, bönder och officerare hade avrättats och de desorganiserade Röda khmer-miliserna hade stridit mot varandra.²⁷⁶

Men detta var inte bara ett militärt debacle med påföljande motanklagelser. De politiska frågor som det reste var också ödesdigra.

Arvfienden

I början av 1973, medan striderna mot Lon Nol fortsatte, inledde CPK en intensiv kampanj för att driva ut de vietnamesiska kommunisterna ur landet, samtidigt med en ny förföljelse av Sihanouk-anhängare och andra oliktankande "Tredje kraft"-kadrer. Under offentliga möten i Kampot anklagades Sihanouk för att stödja "de hatade vietnameserna", och båda beskrevs som fiender i samma kategori som Lon Nol. CPK-sekreteraren i Kampot (region 35), Kang

²⁷³ Se soldatens fullständiga redogörelse i Francois Debré, *Cambodge: La Revolution de la forêt*, Paris 1976, kap.12, speciellt sid. 185-89.

²⁷⁴ I en intervju med journalister i maj 1979 mindes Sihanouk Koy Thuon som "en mycket trevlig man". Bandet med intervju har Anthony Malcolm välvilligt ställt till mitt förfogande.

²⁷⁵ *Ompi pankar ruom thong kraoy* ("Om den sista gemensamma planen"), 24 sidor, skriven av tjänstemän i Demokratiska Kampuchéas säkerhetstjänst 1978. Översättning av USA:s ambassad i Thailand, 27 sidor, sid. 16.

²⁷⁶ Debré, op. cit., sid. 187-88.

Chap, sade vid samma tidpunkt till en samling munkar att Sihanouk bara var en galjonsfigur.²⁷⁷ Enligt en underdistriktskader i Kompong Speu, infångade Mok hundratals olik-tänkande ”från hela Sydvästra” under 1973; man påstår att de tvingades utföra hårt arbete innan de avrättades.²⁷⁸

I region 25 organiserade Non Suon demonstrationer mot vietnameserna så tidigt som i januari 1973. De lokala förhandlingarna med dem hade brutit samman i december 1972, men under tecknandet av Parisöverenskommelsen följande månad förebådade ett vietnamesiskt tillbakadragande i vilket fall som helst, och de cirka 1200 soldaterna som var stationerade i region 25 gav sig iväg så fort demonstrationerna började.²⁷⁹ Vietnameserna drog sig också tillbaka från region 15 (också i Specialzonen) och från Amlang-området (region 32) i Sydvästra. Enligt en lokal CPK-medlem: ”Utvisningen organiserades av Ta Mok. Han reste runt i området och diskuterade frågan med distrikts- och bykadrer, och beordrade dem att utvisa vietnameserna. [Sekreteraren i region 15, Cheng An,] hjälpte också till att organisera detta.” De vietnamesiska befälhavarna ”gick i princip med på” att lämna området, men några enheter påstås ha visat sig ”motspänstiga och... tvingades ut med våld”, vilket resulterade i blodvite. Vietnamesiska civila bofasta drevs också ut.²⁸⁰ I norr drog sig vietnameserna ur region 31 strax efter att Parisöverenskommelsen undertecknats.²⁸¹

Det var också under 1973 som centrums kampanj för att driva ut vietnameserna fick en del nya efterföljare i Östra zonen. 1972 hade det förekommit utslutningar i region 21, som vi sett, och i region 20 hade några CPK-kadrer nu börjat prata om ”vilda kycklingar som försöker splittra gårdskycklingarna”²⁸² – en referens till utlänningar och utlandstränade khmerer som tagit över deras positioner. Man benämnde dock aldrig Vietnam som ”fiende”, och andra kadrer från region 20 och 24 anger inte påtryckningar från folket eller partiet som orsak till det vietnamesiska tillbakadragandet, utan bara Parisöverenskommelsen och det faktum att ”khmerrevolutionen nu var tillräckligt stark för att försvara sig själv”.²⁸³ En tredje kader, då CPK-underdistriktschef i region 20, säger att han vid denna tid av sin överordnade fick höra: ”Vietnameserna måste lämna oss eftersom vi har vår egen armé nu. Våra vietnamesiska vänner hjälpte oss att bekämpa USA när vi inte hade någon armé, och de kan nu lämna oss då vår armé är stor och vår auktoritet har stärkts.”²⁸⁴ Tillbakadragandet hjälpte förmodligen till att lindra kadrernas agg mot de ”vilda kycklingarna”. I mitten av 1973 hade antalet vietnamesiska kommunister som var engagerade i Kampuchea minskat till tretusen soldater och tvåtusen politiska kadrer.²⁸⁵ (Ytterligare tjugosjutusen vietnameser, som var stationerade längs Ho Chi Minh-leden i Nordöstra, deltog inte i kriget mot Lon Nol.) De olika khmerkommunistiska styrkorna kunde nu räkna in mer än tvåhundra tusen soldater, med 175 bataljoner i huvudstyrkan.²⁸⁶

Den snabba avtrappning av de vietnamesiska kommunisternas insatser i kriget mot Lon Nol åtföljdes inte av något försök att organisera eller samordna de khmerkommunister som vägrat

²⁷⁷ Quinn, 1974, op. cit., sid. 7.

²⁷⁸ Nou Mouk, op. cit.

²⁷⁹ Stephen Heders intervju med Suons tidigare kurir, op. cit.

²⁸⁰ Stephen Heders intervjuer med tidigare CPK-personal från region 15, Mai Rut, 15 mars 1980 och Sa Keo, 6 mars 1980.

²⁸¹ ”Defectors Recount Disaffection with Communists”, op. cit.

²⁸² Författarens intervju med Yim Sern, Kandol Chrum, 28 juli 1980.

²⁸³ Sin Song, op. cit.; och författarens intervju med Sang Lon, Kandol Chrum, 7 augusti 1980.

²⁸⁴ Författarens intervju med Chum Sambor, Prey Veng, 12 juli 1980.

²⁸⁵ *Des Mouvements Anti-Gouvernementaux ...*, op. cit., sid. 25, citerar en uppskattning från Pentagon. Snapp, op. cit., sid. 62, ger en annan förklaring: ”Under påtryckningar från Soviet reducerade nordvietnameserna motvilligt och gradvis deras militära närvaro i Laos och Kambodja”, inför de kommande Parisöverenskommelserna.

²⁸⁶ Sam Adams, op. cit., och Shawcross, op. cit., sid. 296.

samarbeta med CPK-centrum, eller att ”fösa ut dem” till Vietnam. Istället signalerade det vietnamesiska tillbakadragandet till dels Hanois hopp om att rimliga relationer till CPK-centrum skulle kunna uppnås och bestå; det var ju, efter allt, ett resultat av Paris-överenskommelsen mot vilket inga invändningar kunde förväntas från det hållet. Denna vietnamesiska strategi medförde att man bröt med långvariga khmerallierade för att blidka Pol Pot-ledarskapet. Dessa allierade skulle nu bli tvungna att antingen söka en uppgörelse med partiets centrum, och mäta sin styrka med det, eller dra sig tillbaka från det politiska livet. Detta är ett faktum oavsett om Vietnams brytning med dem ses som en moralisk abdikation eller en akt av respekt för kampucheanskt oberoende.

Effekterna kändes även i Hanoi, där cirka trettio khmerveteraner fanns kvar på olika poster. Huvudsakligen arbetade dessa med FUNK:s radiostation i Hanoi och vid Ho Chi Minh-leden nära gränsen till Kampuchea. Andra äldre kadrer i Hanoi var Son Ngoc Minh och Sien An, som var GRUNK:s (den Kungliga Nationella Enhetsregeringens) ambassadör i Vietnam. Så tidigt som 1971-72 hade Ieng Sary och hans hustru Ieng Thirith etablerat sin politiska auktoritet över khmererna där; Thirith var till exempel chef för radion. En annan veteran, Keo Meas, verkar ha förlorat sin ställning som GRUNK-ambassadör i Beijing så tidigt som i mars 1972. Från och med detta datum nämndes han inte längre i radioutsändningarna, vilket förmodligen hade samband med Ieng Sarys ankomst till Beijing som ”speciell representant från Inrikesministeriet” i slutet av 1971. Meas skickades till Hanoi för att arbeta under Thirith, och en ny ambassadör tog officiellt över posten i februari 1973.

Mot slutet av 1972 upptäckte för första gången några kadrer som arbetade i Hanoi att deras status i partiet var allvarligt ifrågasatt. En av dem, Pen Sovan, hade uppenbarligen av Ieng Thirith beordrats att sammanställa en lista med namnen på alla khmerer som hade vistats i Hanoi under Sihanouk-perioden. Han utförde uppdraget med hjälp av en av Thiriths assistenter, en kvinna med namnet Sou, vars make, precis som Sovan, fanns med på listan. Inte långt därefter, medan Ieng Thirith var sjuk, visade Sou den efterföljande hemliga CPK-rapporten för Sovan.²⁸⁷ Hon visade den också för en annan veteran, Chea Soth, som påstår att den löd som följer: ”Vårt parti måste vara mycket uppmärksam på [*yok chet tuk dale*] de revolutionärer som reste utomlands, eller personer som inte var revolutionärer tidigare men reste utomlands och tog till sig idéer på dessa platser. Först och främst gäller det de personer som tog till sig idéer från Vietnam, i andra hand Kina; i tredje hand Frankrike. Av dessa tre grupper måste vi vara mest uppmärksamma på alla som har bott i Vietnam.”²⁸⁸

Vid samma tid sändes Son Ngoc Minh till sjukhus i Beijing på Ieng Sarys begäran, på grund av, som man påstår, den ”inadekvata” behandling för högt blodtryck han fick i Vietnam. Han dog strax därefter, den 22 december 1972.²⁸⁹ I förening med de olycksbådande följderna av CPK:s ”uppmärksamhet” mot deras framtid, kom Minhs död som ett svårt slag för de flesta khmerer i Hanoi vid den tiden. Keo Chenda, till exempel, kände det som att ”det inte längre fanns någon ledare”. (Chenda hävdar också att han under denna period motsatte sig centrums fortgående nedmontering av Enhetsfronten; i hans mening var det en fråga om politisk nödvändighet att segern måste vinnas ”med prins Sihanouk”.) Chenda, Sovan, och ett mindre antal andra kadrer, lämnade radioverksamheten den 1 januari 1973, och påstås omedelbart ha

²⁸⁷ Hem Samin, op. cit.

²⁸⁸ Författarens intervju med Chea Soth, Phnom Penh, 22 oktober 1980.

²⁸⁹ Se redogörelsen i FBIS, 25 september 1978, sid. K8. Minhs Khmer- och vietnamesiska supporters hävdar nu att han dödades av kineserna, men detta är osäkert även om en intern CPK-rapport beskrev hans död som en ”framgång i likvideringen av partiledare” som anklagades för att arbeta för utomstående. Se ”Salut à la victoire de notre parti dans la liquidation des dirigeants du parti du Travail Cambodgien à la solde de la CIA”, ett säkerhetsdokument från Demokratiska Kampuchea 1978 som lades fram i översättning vid rättegången mot Pol Pot och Ieng Sary, Phnom Penh, augusti 1979. Dokument nr. 2.5.16.

bildat ”ett nytt parti”. Trots att de strax fick sällskap av Chea Soth och flera andra kom detta ”parti” att helt ignoreras av vietnameserna. Därtill, enligt Chenda, meddelade Keo Meas gruppen att ”han sympatiserade med oss men att vi inte kunde klara av att besegra partiet”. Rädsla för att återvända till Kampuchea resignerade snart dissidenterna och tillbringade följande fem år politiskt inaktiva. De flesta av dem verkar ha tagit arbeten på lägre nivå inom Hanois byråkrati, men några som flydde från gränsområdet började med jordbruk i FNL-zoner i Sydvietnam.²⁹⁰ Ironiskt är att CPK senare skulle återgälda vietnameserna för att de övergett sina närmaste khmerallierade, genom att anklaga Hanoi för att ha ”gått med på förhandlingarna 1973 för att försöka svälja oss”.²⁹¹

Det är sant att den orsak som oftast ges av CPK-ledare till den intensifierade fientligheten mot vietnameserna 1973 var deras försök, som följd av Parissamtalen med USA, att få CPK att förhandla med Lon Nol. I Kompong Speu, rapporterar en underdistriktskader, ”meddelade Mok oss att tre länder tidigare hade bekämpat imperialisterna tillsammans. ’Nu har Vietnam och Laos haft förhandlingar med USA. Kampuchea kommer inte att ha några.’ Han sade att alla kadrer skulle meddelas att Kampuchea inte kommer att förhandla.”²⁹² Detta tal hölls två veckor efter att USA:s nya bombningskampanj inletts. Kadern som besökte mötet säger att hans egen by just hade förstörts av B-52:or, med förlust av tre liv. Han fortsätter: ”Och Mok sade att USA tidigare hade fördelat bombningen mellan Vietnam, Laos och Kampuchea. Men nu när de andra två hade satt sig i förhandlingar lät USA alla sina bomber falla enbart på Kampuchea, tjugofyra timmar om dygnet, *eftersom man inte förhandlade*.”²⁹³

Å andra sidan proklamerade kadrer i region 13 (Takeo), Sydvästra zonen, något motsägelsefullt att ”förhandlingar... skulle bara leda till en förlängning av kriget”. Den springande punkten var vietnamesernas påstådda förräderi, och uppfattningen om att, med dessa kadrers ord, CPK:s vägran att förhandla ”skulle demonstrera för världen att vår khmerorganisation var självständig”. Mok föredrog att inte påpeka att vietnameserna höll på att dra sig tillbaka från landet, eller att, vilket var väl känt i partiet, ”några av våra vänner, som Kina, också ville att vi skulle förhandla”.²⁹⁴ Man kan beundra Moks och CPK-centrums politiska kurage, men att isolera sitt land och utsätta detta, det enda i Asien, för den amerikanska krigsmaskinen var ett beslut som blev kostsamt för landets folk. CPK kan knappast beskyllas för bombningarna i sig, men den skulle troligen inte ha skett om ett eldupphör som i Laos hade förhandlats fram.

Centrum kanske hade förväntat sig att bombningen indirekt skulle tjäna dess syfte genom att förstärka hatet mot vietnameserna, vilket som vi sett hade skett i ett antal fall. Men hatet måste ofta frambesvärjas genom mer avlägsna frågor. Till exempel säger en kvinna från region 33 att vietnamesiska trupper haft ett läger ”i skogen väster om mitt hus” under hela 1973. De uppförde sig väl och skapade inga problem, och byborna talade med dem om solidaritet, säger hon. Men när de gav sig iväg i slutet av året, började CPK:s underdistriktschef tala om ”ömsesidig fiendskap” mellan de två folken²⁹⁵, förmodligen grundat i parti-dokumentens referens till vietnameserna som ”arvfienden” (*satrev suor pouc*) och den ”akuta fienden” (*satrev srouch*).²⁹⁶

²⁹⁰ Chea Soth, op. cit.; och författarens intervju med Keo Chenda (Phnom Penh, 21 oktober 1980). Också Yos Por, op. cit.

²⁹¹ Shawcross, op. cit., sid. 372, där han citerar Phnom Penhs radio den 24 juni 1978.

²⁹² Nou Mouk, op. cit.

²⁹³ Ibid.; kursiveringar tillagda.

²⁹⁴ Stephen Heders intervju med en kader i region 13, op. cit.

²⁹⁵ Författarens intervju med Rat Samoeun, Kong Pisei, 13 september 1980. Denna kvinna är naturligtvis ingen släkting till den Hanoi-tränade kadern Rath Samueun.

²⁹⁶ Chap Hen, op. cit.

En Hanoi-tränad kader, Yos Por, minns ett möte i Kampot i slutet av 1973 som leddes av Mok och CPK-sekreteraren i region 35, Kang Chap. ”De samlade alla som hade studerat utomlands vid Wat Chhouk och började anklaga oss och Son Ngoc Minh för att sälja ut territoriet till Vietnam. Vi hade haft en behaglig tid i Vietnam, sade de, och först återvänt hem ”efter befrielsen”. De agiterade för att bryta solidariteten med Vietnam, och talade i historiska termer [*prowatisat*]. Mok sade att det var kampuchianskt territorium varhelst det fanns sockerpalmer. Detta inkluderade Kampuchea Krom [Mekongdeltat], som Vietnam lagt beslag på. Kampucheanerna skulle strida för att få tillbaka det, sade Mok.”²⁹⁷ CPK:s distriktschef för Rolea Peir i Kompong Chhnang (region 31) sade till sina underlydande att inom några månader ”måste Kampuchea Krom befrias; det var en gång khmerterritorium och vi har förlorat det helt. Om vi inte bekämpar vietnameserna kommer vi att förlora resten av landet... Vietnam är den mest akuta fienden [*satrev sruoch bompot*], arvfienden [*satrev suorpuoc*]. Efter segern skall vi fara och befria Kampuchea Krom.”²⁹⁸

Bakom den anti-vietnamesiska inställningen låg CPK:s återupprättande av en nationell chauvinism, som vi beskrivit i kapitel ett. Att besegra USA och Lon Nol var bara ett steg mot den rasbaserade nationella storhet som unga medlemmar i den traditionella eliten länge drömt om. I lantliga krigsherrar som Mok och Pauk hade nu de tidigare medlemmarna i högre klasser som befolkade CPK-centrum verktyg för att realisera sina drömmar.

Det fanns dock andra synpunkter i denna fråga bland de äldre partimedlemmarna. Till exempel i region 13 (Takeo), var enligt en lokal kader ”linjen att det fanns två sorters fiender, akuta och icke-akuta, och vietnameserna tillhörde ännu inte de akuta, dessa var USA och Lon Nol. Men samtidigt sade man att [kommunistiska] Vietnam var fiende nr 2.”²⁹⁹ Chou Chet reste visserligen frågan om Kampuchea Krom, men i ett helt annat sammanhang – motståndet mot Thieu-regimen och den amerikanska närvaron i Vietnam.³⁰⁰ I Östra zonen talade Tiv Ol vid ett sex veckor långt politiskt studiemöte, som organiserats av So Phim i region 21 i slutet av 1973. Han reste frågan om motsättningarna till Vietnam – det var första gången som flera av de närvarande kadre från Östra zonen hörde talas om dem. Han hävdade att kinesisk utrustning, som fraktades nedför Ho Chi Minh-leden med destination Kampuchea, hölls kvar av vietnameserna eller utväxlades mot föråldrad materiel. Han påminde också om vietnamesernas misslyckande med att förse CPK med vapen 1968. Dessa saker beskrevs enligt en deltagare som ”problem”, men ”Vietnam beskrevs inte som en strategisk fiende, utan fortfarande som en vän... Tiv Ol sade att Kina var en god vän, medan Vietnam var en vän, men inte särskilt lojal sådan”.³⁰¹ So Phim uttryckte uppenbarligen inte någon ståndpunkt i frågan vid detta tillfälle, även om han förmodligen delade Tiv Ols. Hans ståndpunkter var i stort, liksom Chou Chets, säkerligen långt från Moks, och det skulle dröja många år innan Östras kadrer skulle uppmanas att befria Kampuchea Krom.

Men det fanns tecken på en tydlig förändring i Phims inställning. I september 1973 publicerade Östra zonens ”Militärpolitiska tjänst” sin Partihistoria, som en hyllning till partiets 22-års dag. Den innehåller följande intressanta passage om den ”Tredje kraften” (*kamlang ti bey*), dvs. de Hanoi-tränade khmererna och Sihanouk-anhängarna: ”Partiet intog en styrkeposition och attackerade och helt drev bort den Tredje kraften, som var hindret; denna Tredje kraft

²⁹⁷ Yos Por, op. cit. Por säger att Mok backades upp av CPK-sekreteraren i region 35 (Kampot), Kang Chap, och hans vice Sa Rin. Följande år arresterades Por och meddelades att han skulle avrättas. Han flydde till Vietnam och blev 1979 generalsekreterare i Kampuchreas Enhetsfront för Nationell Riddning i Phnom Penh.

²⁹⁸ Författarens intervju med Kim Kai, Kompong Chhnang, 4 september 1980.

²⁹⁹ Stephen Heders intervju med en kader i region 13, op. cit.

³⁰⁰ Chap Hen, op. cit.

³⁰¹ Sin Song, op. cit.

tenderade att splittra vårt lands politiska styrkor i tre eller fyra riktningar.”³⁰² Det är två saker som är värda att notera här. Först, den Tredje kraften ses mer som ett hinder för enhet än som en fiende (akut eller i annan form). Detta antyder att Östra zonen gjort ytterligare en eftergift till centrum, förmodligen av partiloyalitet och omsorg om enheten såväl som av övertygelse; samtidigt ger passagen en antydning om Tredje kraftens potentiella eller aktuella politiska styrka (och den traditionella solidariteten med Vietnam, vilken behandlas nedan). För det andra, även om det nu kom rapporter om degraderingen av Sihanouk och om sammandrabbningar med vietnameserna i delar av Östra zonen³⁰³, hade Hanoi-tränade kadrer där på intet sätt blivit ”attackerade och helt bortdrivna”; vi vet från andra källor att många sådana kadrer fortfarande hade viktiga poster i zonen vid denna tid.³⁰⁴ Detta definitiva uttalande om att problemet inte längre existerade kan i själva verket representera ett argument mot förföljelse av dem.

Detta står i kontrast mot situationen i Sydvästra, där, som vi sett, avrättningen av Hanoi-tränade kadrer hade börjat så tidigt som i slutet av 1971 (i region 13), och där nästan alla blev utrensade under de följande två åren. Dessutom bröt i november 1973 väpnade sammanstötningar ut mellan kommunistiska enheter vid gränsen mellan Östra och Sydvästra zonerna. Quinn beskrev det vid den tiden som att ”de två fraktionerna högg efter varandras strupe”. Sydvästra zonens styrkor krävde att Östras enheter i region 24, förmodligen under Chan Samans kommando, skulle ”upphöra med deras samarbete med Viet Cong och nordvietnameserna”. De ledande kadreerna i region 24 (då ledda av Chhouk) vägrade; ”diskussionerna blev hetsig och en eldstrid bröt ut”. Med vietnamesernas hjälp dödade soldaterna från region 24 fyrtiofyra från Sydvästra zonen och jagade bort resten.³⁰⁵ Sammanstötningar över Mekong, mellan Chakreys Östra zonens 1:a brigad och Sydvästra zonens 11:e brigad, fortsatte till slutet av kriget.³⁰⁶

Östra zonens Partihistorias öde är att den symboliserar de politiska skillnaderna mellan Östra zonen och CPK-centrum. När centrum (genom Ieng Sary) publicerade sin Partihistoria, för att hylla dess 23-årsdag i september 1974, var mycket i den en exakt kopia av den årgamla versionen från Östra zonen. Alla referenser till den tidigare solidariteten med Vietnam hade emellertid nu raderats (liksom referenser till tidigare ledare i partiet som hade fört en sådan politik).³⁰⁷

³⁰² *Summary of Annotated Party History*, op. cit., sid. 33-34. Dokumentet fortsätter: ”Partiet intog en styrkeposition och avvisade fullständigt spelet med förhandlingar och arrangemang under varje metod, form eller trick.”

³⁰³ Donald Kirk, ”The Khmer Rouge: Revolutionaries or Terrorists?”, opublicerad skrift 1974 paper, 18 sidor, sid.17.

³⁰⁴ En del av dessa män var stabsofficerare i zon-kommandot: Kat Nguon; So Phims svärson, brigadbefälhavare Kim Teng; en andra svärson Sa Bin, jordbrukskader i zonen; Chan Saman, befälhavare för styrkorna vid Peam Chor-fronten i region 24; Chuon Soth, chefen för zonens handelstjänst och den hemliga handeln (huvudsakligen gummi) med affärsmän i Phnom Penh; Sabou, en ledande säkerhetskader; Hien, vicechef för zonens logistik; Sos Man, Cham och president för ”Östra zonens Islamska rörelse”; Prom Samith, tidigare privatsekreterare till Son Ngoc Minh och nu ledare för zonens Patriotiska Munkförbund; Yun Soeun, chef för zonens Hantverkstjänst (lätt industri); Bou Sarou, chef för zonens Transporttjänst; och två läkare, Hak Sae och Chan Chhoeung, chefen för zonens sjukvård. Ytterligare ett hundratal hade olika militära poster (t.ex. Meas Huon, vicebefälhavare för Memut-distriktets styrkor) eller tekniska (t.ex. Hem Samin, direktör för den militära fordonsverkstaden), och åtminstone två var partisekreterare i distrikt. Hem Samin hade sedan 1971 märkt att ”något i situationen var fel”, men det förekom inga avhopp eller avrättningar i Norra och Sydvästra; och inte förrän i mitten av 1974 ställdes frågan om dessa kadrens roll i rörelsen på sin spets i Östra. (Denna information är baserad på olika intervjuer).

³⁰⁵ Quinn, 1974, op. cit., sid. 7-8.

³⁰⁶ Ibid., sid. 8; Tea Chhay Hou, op. cit.; och författarens intervju med medlemmen i 11:e brigaden Chhin Phoeun, Kong Pisei, 17 september 1980.

³⁰⁷ Dessa inkluderade Son Ngoc Minh, Tou Samouth, och So Phim själv. Intressant är att Östra zonens version hade nämnt dessa namn men inte Pol Pots. Se figur 9.

Figur 9. Skilda versioner av CPK:s historia, 1973 och 1974**ÖSTRA ZONEN****Kommenterad partihistoria i sammandrag**

av Östra zonens militärpolitiska avdelning, september 1973.

1. ”Efter Andra Världskriget, som följdes av Frankrikes andra invasion av Indokina (inklusive vårt land) ...”
2. ”Det fanns då få proletärer i vårt land. Så deras kamp var svag.”
3. ”Den proletära marxism-leninismen infördes i vår revolutionära rörelse av den internationella kommunistiska rörelsen och de vietnamesiska kommunisterna. Vi är säkra på att våra kommunistiska kämpar var ett antal kambodjaner som tränats i Indokinesiska kommunistpartiet, kring fyrtio personer 1951; i Franska kommunistpartiet tio personer 1951; och i Thailändska kommunistpartiet tre eller fyra personer 1951.”
4. ”Dessa kambodjanska kommunister valde följande väg...”
5. ”För att få fart på vårt folks revolutionära rörelse, speciell bland bönderna, mot den franska imperialismen, med stort stöd från Indokinesiska kommunistpartiet (nytt namn: Vietnam Lao Dong-partiet) höll vi en konferens 1951...”
6. ”1951 organiserades en propaganda- och grundningskommitté för partiet, sammansatt av (kamraterna Ng.M., S.H., T.S.M. och Ch.S.M.)” *
7. ”Sedan organiserades en kongress med representanter från hela landet för att grunda ett rättrådigt och beständigt parti.”
8. ”Partiet formerades steg för steg och utifrån följande två villkor: att det var en folkets revolutionära rörelse för alla sociala skikt, framför allt bönderna; att man skolades i proletär marxism-leninism av den kärna som tränats i de Indokinesiska, Franska och Thailändska kommunistpartierna respektive, och med stöd från Vietnamesiska

CENTRUM**CPK:s historia**

av Ieng Sary, distribuerad till kadrer i Hanoi, september 1974. (kursiveringar tillagda).

- ”Efter Andra Världskriget, som följdes av Frankrikes andra invasion av Kampuchea (och hela Indokina) ...”
- ”Det fanns då *mycket få* proletärer i vårt land. Så deras kamp var mycket svag.”
- Den proletära marxism-leninismen infördes i vår revolutionära rörelse av den internationella kommunistiska rörelsen.”
- (utelämnat)
- ”Följande väg valdes...”
- ”För att få fart på vårt folks revolutionära rörelse, speciell bland bönderna, mot den franska imperialismen *och deras lakejer* (utelämnat) höll vi en konferens 1951 ...”
- ”1951 organiserades en propaganda- och grundningskommitté för partiet.” (utelämnat)
- ”Det beslöts att när förhållandena var mogna skulle en kongress med representanter från hela landet organiseras för att besluta bilda ett slutgiltigt och fullfjädrat parti.”
- ”Partiet formerades steg för steg och utifrån följande två villkor: det första var att det var en folkets revolutionära rörelse för alla sociala skikt, framför allt bönderna; och det andra var att proletär marxism-leninism skulle spridas bland folket, speciellt vår bondebefolkning.”

* (Son) Ngoc Minh, Sieu Heng, Tou Samouth och Chan Samay.

kommunistpartiet.”

9. ”Villkoren för att bilda partiet i vårt land skilde sig inte i princip från de som höllde för de revolutionärer som bildade världens alla andra marxist-leninistiska partier. Så vitt vi vet följde Frankrike, Sovjetunionen, Kina, Vietnam, etc. alla samma principer för revolutionen, dvs. utgå från folkets revolutionära rörelse; och folket är arbetarna (i de industrialiserade länderna) eller bönderna (i de underutvecklade jordbruksländerna).

(utelämnat)

(utelämnat)

Partiets bildande var säkert i överensstämmelse med Marx' och Engels ”Kommunistiska Manifest”, Lenins partiteori, den stora socialistiska Oktoberrevolutionen, kinesiska folkets demokratiska revolution och revolutioner i hela världen.

Under perioden 1951 till 1954, utvecklade vårt parti förmågan att bygga partiet steg för steg. Det tog steg för steg ledningen i den revolutionära rörelsen.

Det övervann hindren för att besegra de franska imperialisterna och deras lakejer vid Genève-konferensen 1954, tillsammans med partierna och folken i Vietnam, Laos och i hela världen.”

10. ”Efter Genève-konferensen 1954 organiserades en temporär centralkommitté, som inte var anpassad till partiets villkor. Dess medlemmar var S.H., T.S.M., Ng.M., S.V. [So Vanna alias So Phim], och N.T.Nh., med Sieu Heng som sekreterare. Efter Genève omvandlade vi den väpnade kampen till en politisk. Vårt parti inledde en politisk kamp med fienden.”

”Efter Genève-konferensen 1954 slutade det första Indokinesiska kriget,

(utelämnat)

Vi omvandlade den väpnade kampen till politisk. Vårt parti inledde en kamp på *liv och död* med fienden.”

11. ”Vårt parti, som bara var tre år gammalt, saknade emellertid följande tre ting: ideologi, politik och organisation.”

”Vårt parti, som bara var tre år gammalt, saknade emellertid följande tre ting: ideologi, politik och organisation, *och det var därför vi mötte så stora svårigheter.*”

12. ”Detta gav upphov till en landsbygds-kommitté, ansvarig för aktioner på landsbygden över hela landet. Den bestod av tre personer, med Sieu Heng som ordförande. Den urbana kommittén, i hemlighet eller öppet ansvarig för alla städer i hela landet,

(utelämnat)

bestod av fyra personer, med kamrat T.S.M. som ordförande.

13. ”Från slutet av 1954 till 1959 fortsatte kommittén för den urbana rörelsen, med T.S.M. som ordförande, dess revolutionära aktiviteter mot fienden, antingen i hemlighet eller öppet.”

14. ”Kommittén som ledde den urbana rörelsen utnämndes till kommitté för ledning av landets allmänna affärer. Den bestod av fyra personer, med kamrat T.S.M. som ordförande.”

15. ”Det var nödvändigt... att organisera Andra kongressen [partiets 1960].”

16. ”Andra kongressen antog en politisk linje, strategi, taktik och marxist-leninistiska stadgar för partiet. Man beslöt att bilda det marxist-leninistiska partiet i Kampuchea, att driva på den kampuchianska revolutionen, och att inrätta en centralkommitté med oinskränkt makt (?) [som meddelats] fungera som ledning. Denna kommitté bestod av åtta personer, med kamrat T.S.M. som sekreterare.”

17. ”Den 20 juli 1962 ... kidnappades kamrat T.S.M., partiets sekreterare, av fienden och lämnade inga spår. Detta var till stor sorg för partiet, som just hade reorganiserats.”

18. ”I början av 1963, den 20 och 21 februari, öppnades den Tredje partikongressen för att studera tidigare aktiviteter och dra lärdom från dem för att korrigera och förbättra den politiska linjen, strategin, taktiken och partistadgarna, och för att ta beslut om en ny operativ inriktning, anpassad till den aktuella situationen.”

”I städerna, från slutet av 1954 till 1959, stärkte vi undan för undan partiets medvetenhet och organisation ...”

(utelämnat)

”Det var nödvändigt att organisera Första kongressen.”

”Första kongressen antog en politisk linje, strategi och taktik för partiet, och beslöt att bilda det marxist-leninistiska partiet i Kampuchea, att driva på den kampuchianska revolutionen, och att inrätta en centralkommitté med oinskränkt makt för att fungera som ledning.”

(utelämnat)

(utelämnat)

”Från den 20 till 21 februari 1963, öppnades den Andra partikongressen. Den studerade tidigare aktiviteter och drog lärdom från dem för att korrigera och förbättra den politiska linjen, strategin, taktiken och stadgarna, tog beslut om en ny operativ inriktning och organiserade en ny centralkommitté, anpassad till den aktuella situationen.”

NB.: I Prowatt Pak ("Partihistoria"), utgiven av Ieng Sary i Hanoi i januari 1971, lyder denna sektion som följer: "Den 20 och 21 februari 1963 tog kongressen beslut om partiets program, strategi och taktik, godkände partiets beslut, och beslöt att välja en ny kamrat partisekreterare.."

Demokratiska revolutionen 1973 -75

Klassfienden

Den 20 maj 1973, när USA:s bombningar nådde sin höjdpunkt, lanserade CPK-centrum ett ”kooperativiserings”-program som till en början innebar att bönderna skulle organiseras i grupper om tio, tjugo eller trettio familjer. Detta hade redan påbörjats i flera områden, men nu skulle jorden kollektiviseras och produkten av böndernas arbete konfiskeras av myndigheterna. I vissa fall infördes också regler för rasering av religion och familjeliv, och kommunal bespisning inrättades också. Detta kallades den ”Demokratiska revolutionen”.³⁰⁸ Det verkar uppenbart att de ökade kraven från CPK:s väpnade styrkor, till följd av bombningarna, var det som till dels motiverade denna kampanj. Ett CPK-dokument, daterat februari 1974, uppgav ett motiv till den enligt följande: ”Vårt land är i krig och ingen pardon har visats oss. Därför har många av våra unga gett sig av till slagfältet, och bara de gamla och kvinnorna är kvar.”³⁰⁹ En CPK-medlem förklarade senare att man genom att försäkra alla bybor ett minimum av existensmedel, genom insamling och ransonering av livsmedel, kunde kommunisterna ”få loss krafter” till armén och dess logistiska behov, huvudsakligen de friska och starka som i teorin inte längre behövde försörja sina familjer.³¹⁰

Båda dess källor uppgav emellertid också ett annat motiv, ett ideologiskt. Med CPK-dokumentets ord: ”Vi måste bygga ett rent, hederligt samhälle”. Vad detta innebar skulle förklaras i ett nummer av CPK-tidskriften *Tung Padevat* (”Revolutionära flaggor”) i augusti 1975. Dess författare uttryckte ambivalens över situationen före 1973: ”Å ena sidan gjordes det framsteg, men å andra sidan fanns samma gamla samhälle kvar. ...Staten konfiskerade jord från förrädarna... och tog kontroll över den... Detta var en bra sak... [Men] de som innehade jorden fortsatte ändå med privat ägande. Dessutom fick tidigare jordlösa bönder, och tidigare jordlösa arbetare, nu jord från staten. Så jorden förblev i allmänhet i privat ägo”.

Denna bild överensstämmer med vad som är tillgängligt från andra källor om perioden 1970-73 och revolutionens dåvarande popularitet. Men en blandning av framsteg och ”samma gamla samhälle” var inte bra nog för CPK. Inrättande av ”kooperativ” i krigstid, i maj 1973, var ett brott mot kommunistisk praktik i andra länder. Detta försvarades ganska lamt, i samma artikel, med påståendet om att det bara var Kampuchea som hade utvecklat en komprador-klass av handelsmän: ”Enligt tidigare erfarenheter i världen, var det vanligt... att utnyttja den privata sektorn, nyttja dess styrkor. Men i Kampuchea vägrade de att arbeta, eftersom kapitalisterna i viss mån genomgick en karaktärsförändring. De muterade och blev kompradorer.” De påstått unika khmerkompradorerna var så mäktiga i de befriade områdena att ”vår stat var deras bihang”. Den extrema känslighet som ligger bakom detta uttalande är också uppenbar i det givna exemplet. Fram till 1973, har man sagt oss, ”visade staden Kratie samma tecken som i det gamla samhället. Honda-motorcyklar rusade upp och ner för gatorna som innan, medan våra slitna gerillamän gick till fots i dammet. Detta visade att de fortfarande var herrar... De distribuerade saker till folket, mestadels kommersiella ting. Om vi följt den vägen, hade vi inte kommit någonstans.”³¹¹

³⁰⁸ *Tung Padevat* (”Revolutionära flaggor”), CPK:s interna månadstidskrift, nr. 8, augusti 1975, sid. 14, noterar att ”vi lanserade Demokratiska revolutionen i mitten av 1973 ...” Översättningen av T. M. Carney.

³⁰⁹ *Decisions Concerning the Line on Cooperatives of the Party in Region 31* (uppenbarligen från Kompong Thom-området), februari 1974. Översättning av S. R. Heder.

³¹⁰ S. Heder, intervju den 11-12 mars 1980, op. cit. Samma källa tillägger att, för dem som redan enrollerats, ”deras släktingar hemma skulle få det bättre och vara mer skyddade och de själva skulle få bättre moral, och mer att kämpa för”.

³¹¹ *Tung Padevat*, op. cit

Centrum tvingades således säkerställa att ”staten kontrollerade allt”. Kratie evakuerades. Det skulle inte bli ”mer handel, långivning, arbetsmarknad eller köp på kredit”. ”Stats”-monopol proklamerades för ris, salt, bränsle, tyg och olja. Utan olja ”försvann” de privata ägarna av lastbilar, båtar och traktorer (och förmodligen även Honda-motorcyklar); CPK-staten tog över deras fordon. Mer betydande var att privat ägande av jord och produktionsmedel också avskaffades. Det är onödigt att påpeka att åtgärderna inte hade godkänts i förhand av någon partikongress, eller ens av ett centralkommittémöte.

Den politiska motiveringen för allt detta understryks av orden från en tidigare CPK-medlem från region 21 i Östra zonen. Han tillskriver förändringarna de höjda revolutionära mål som partiets hittills gjorda framsteg gett upphov till: ”Grunden till det var att folket stödde Röda khmererna, så dessa beslöt att gå vidare till ett högre stadium av kooperativ”.³¹² Genom sin associering med Sihanouk, understödet från de vietnamesiska kommunisterna och den folkliga reaktionen mot bombningarna, hade de erövrat lite mer än en tum. Nu verkade det som att centrum beslutat sig för att ta en kilometer. Folkligt stöd för en relativt moderat politik blev till en förevändning för en extremistisk sådan.

Redogörelserna från två bönder från olika delar av landet illustrerar detta, och undergräver påståendet att kooperativen gav bättre villkor för att säkra bybornas existensmedel. Nem, en 46 år gammal bonde från Kompong Chhnang (region 31) i Sydvästra zonen, säger att de regler för ömsesidig hjälp som introducerades 1972 var populära i hans by; varje person garanterades en fast ranson av 12 *thang* (300 kg) oskalat ris per år, vilket han sade var tillräckligt. Men i slutet av 1973 inrättades kooperativ och Nem blev kock i den kommunala bespisningssalen. Ransonerna var otillräckliga och det folkliga missnöjet ökade. Inom ett år blev bybor avrättade för att de stulit mat från det gemensamma förrådet.³¹³ Sang, en 43 år gammal bonde från region 22 i Östra zonen, minns:

1972 infördes reglementet för ömsesidig hjälp. [Jorden förblev privatägd.] Risproduktionen var då mycket hög, och levnadsförhållandena för folket var verkligt goda... De rika och de fattiga hjälpte varandra och produktionsresultatet delades upp så att de flesta av människorna fick det mesta av avkastningen. Vi kunde föda upp och äta våra egna kycklingar, och så vidare. De fattiga hade tillräckligt att äta, och fick även en del över. Om de var starka [arbetare] fick de mer nu än de rika hade fått förr i tiden. Det var behagligt, inga problem...

Sedan bildades kooperativen 1973, och svårigheterna började. Riset lagrades i kollektiva lagerhus och det blev brist på matvaror. Till slut åt folk bara risvälling med salt, vatten och bananstjälkar. Vi tvingades begära tillstånd för att föda upp egna kycklingar, under hot om fängelse.

Viktigt är dock att Sang noterade att kooperativen i region 22 inte alla etablerades på en gång i mitten av 1973. Istället valde de lokala partiledarna ut ”särskilt lämpliga platser, med bra kadrer” att starta upp med, ”inför risken av folkliga reaktioner”, och processen hade inte fullbordats ens två år senare när kommunal bespisning slutgiltigt hade institutionaliserats. Sang beskrev CPK:s distrikts- och underdistriktschefer fram till denna tidpunkt i sympatiska termer.³¹⁴ Tre bybor fängslades 1974, men han rapporterade inga avrättningar eller svält.³¹⁵ Det är svårt att tro att kooperativen överhuvudtaget kunde ha inrättats utan både ett visst allmänt förtroende för de lokala ledarna och det faktum att ”folk i vår by var ursinniga på

³¹² Författarens intervju med Mau Met, Kompong Cham, 5 oktober 1980.

³¹³ Författarens intervju med Nem, Oudong, 18 september 1980.

³¹⁴ ”De hade varit bra människor, bara Pol Pot sade att de inte var bra”, vilken Sang ger skulden för deras försvinnande 1975.

³¹⁵ Sang, op. cit. Se not 257.

amerikanerna”. I Sangs by, Chalong, dog över tjugo personer i en bombräd av T-28:or 1973 och sjuttio andra anslöt sig omedelbart till den kommunistiska armén. Detta var emellertid en by i Östra zonen, och CPK:s agerande blev betydligt mer dramatiskt på andra platser.

Norra zonen

Efter att bombningarna hade upphört i augusti 1973 återvände soldaten från region 31 med sin enhet till Kompong Thom. Han fann då att medan de befunnit sig i Siemrap hade folkströmmen ut till landsbygden vänt om. Femtio tusen bönder hade nu flytt till Kompong Thom stad. ”Landsbygden var övergiven, byarna tomma”, minns soldaten. Detta var inte bara en följd av USA:s bombning av landsbygden, vilken ju hade upphört, eller av Lon Nol-arméns aggressiva patrullering, som hade återupptagits. Det berodde också på att CPK:s militärbefälhavare i zonen, Ke Pauk, förmodligen tillsammans med Pol Pots hustru Khieu Ponnary (som i juli 1973 rapporterades ha utsetts till partisekreterare i Kompong Thom³¹⁶), till fullo hade implementerat den Demokratiska revolutionen i region 31. Soldaten fortsätter: ”I Kompong Thom-regionen leddes Organisationen av mycket stränga män [sic]... Deras disciplin var fruktansvärd; det förekom många avrättningar... Buddhastatyer förstördes och pagoder sekulariserades... ungdomar tvingades arbeta mycket hårt, speciellt efter att byarna hade omorganiserats och återuppbyggts. Organisationen hade inte tillåtit att man byggde egna hus; det fanns läger för kvinnor, barn, unga kvinnor och unga män; måltiderna åts kommunalt och ransonerna bestod bara av risvälling utan kött... barn förbjöds att respektera sina föräldrar, munkar förbjöds att be, husfäder förbjöds att bo tillsammans med sina hustrur.”³¹⁷

I september 1973 intog trupper från region 31 halva Kompong Cham stad och fortsatte in till hundra meter från guvernörens residens. När de drog sig tillbaka tog de med sig femtontusen stadsbor ut på landsbygden.³¹⁸

I februari 1974 anföll Pauks trupper Oudong och Phnom Penh och ytterligare tusentals bönder tog tillfället i akt för att fly till den Lon Nol-kontrollerade provinshuvudstaden i Kompong Thom. Deras beskrivningar, speciellt av de små matransonerna, bekräftar soldatens redogörelse. ”Vi tvingades att arbeta mycket hårt, och fick ingenting för det”, berättade en av dem, en tidigare bychef, för journalisten Donald Kirk strax efteråt. Att bära svarta kläder hade nu blivit obligatoriskt, och dödsstraff användes allmänt, speciellt för försök att komma undan CPK-kommenderingar. De som sattes att leda byarna valdes nu ut bland ”fattiga och okunniga”.³¹⁹ Denna beskrivning kan delvis reflektera bitterheten hos en man som berövats sin status. Det är dock inte troligt att majoriteten av bönderna, oavsett fattiga eller okunniga³²⁰, var betjänta av en sådan upphöjelse, även om de nya möjligheterna och makten som gavs till den tidigare mest förtrampade minoriteten är till hjälp för att förklara fanatismen i den Demokratiska revolutionen.

Samma bychef ger oss ytterligare insyn i förändringarna, vilka han sade började månaden efter Sihanouks besök i Siemreap. ”I april 1973 slutade de tala om Sihanouk... De sade att han var ’inte den enda mannen’, att han var ’inte bra nu’ och att vi ’behöver honom inte längre’... Om du fortfarande använder hans namn och stöder Sihanouk, då kommer du att skickas iväg, och du kommer aldrig att återvända...[Vi tillsades att] ’stödja Khieu Samphan och inga andra’.”³²¹ I region 31 hade ”staten” Demokratiska Kampuchea (DK) nu framträtt i

³¹⁶ *Des Mouvements Anti-Gouvernementaux ...*, op. cit., sid. 41.

³¹⁷ Debré, op. cit., sid. 188-89.

³¹⁸ Shawcross, op. cit., sid. 312.

³¹⁹ Kirk, ”The Khmer Rouge”, op. cit., sid. 9.

³²⁰ Stephen Heders intervju med kadern i region 13, op. cit., vilken definierade en ”fattigbonde” som en jordbrukare som ”inte hade några egna djur och bara producerade tillräckligt för ett par månaders mat” från hans/hennes lilla jordbit. Detta skulle handla om en liten minoritet av bönderna, kanske 10 procent.

³²¹ Kirk, ”The Khmer Rouge”, op. cit., sid. 10.

full skala. (Och när staten officiellt proklamerades i januari 1976 ersattes Sihanouk snabbt av Khieu Samphan som statschef.)³²²

Den påföljande utvecklingen inom partiet har beskrivits av Pon, den tidigare studenten som hade arbetat med de vietnamesiska kommunisterna i Kompong Thom sedan 1970. Pon rapporterar att vietnameserna i slutet av 1972, på begäran av Ieng Sary, frågade khmererna som arbetade med dem i området om de ville överföras till CPK-enheter. De flesta gick frivilligt med på det, men inte långt därefter återvände två av dem med nyheten att de övriga hade avrättats, eftersom de, som det påstods, hade "vietnamesiska sinnen". Pon drog slutsatsen att det var dags för honom att lämna rörelsen. Vietnameserna, som nu angreps "varje dag" av CPK-styrkor längs vägarna, hade bestämt sig för att dra sig tillbaka och bad Pon att följa med dem till Sydvietnam. Desillusionerad, och kanske rädd för reprimander från CPK, avböjde han. En vietnamesisk chaufför körde då honom nästan hela vägen tillbaka till hans födelseby. Han fortsatte sedan till Phnom Penh. Tre av hans khmerkamrater gick dock med på att följa med till Vietnam³²³, där de förmodligen anslöt sig till en styrka som var känd som Khmer Sor ("Vita khmerer") och som stred tillsammans med vietnameserna i gränsregionerna till 1975. Under den tiden representerade de allt det som formellt fanns kvar av *Khmer Rumdos*. (En del av dem återvände till Kampuchea tillsammans med den vietnamesiska armén 1979.)

I början av 1974 hoppade två Hanoi-tränade khmerveteraner av till Lon Nol-regimen från region 31. De bekräftade att vietnameserna hade lämnat området efter Paris-överenskommelsen 1973 och sade att de fruktade för sina liv – trettio av deras kamrater hade avrättats av CPK-enheter enbart i region 31.³²⁴ Taing Sarim, en medlem i regionens partikommité, hade flytt till Vietnam i slutet av 1973 efter att han kritiserats och utestängts från politiska uppdrag. Sarim mindes senare hur en annan av de Hanoi-tränade veteranerna, Rotana Keo, en bataljonsbefälhavare i Kompong Thom, hade klandrat CPK-kadrer för att ha försummat soldaternas levnadsförhållanden och för nepotism.

"Rotana Keo kallades till ett möte och mördades längs vägen."³²⁵ (Sarim, å andra sidan, överlevde och blev handelsminister i Folkrepubliken Kampuchea 1979.)

Förändringar var också på gång i Siemreap. Leav Keo Moni, den Hanoi-tränade Issarak-veteranen som tagit över ledningen i Srei Snam-distriktet 1970, förefaller ha dött av naturliga orsaker i slutet av 1972 och ersatts av en mycket yngre man. Före Monis död hade lokala kommunister genomfört de första avrättningarna – av Lon Nol-soldater som tidigare tillfångatagits, men släppts och återvänt till Lon Nol-armén. Kommunisterna började också bränna ner hus och med tvång flytta befolkningen bort från frontlinjerna. Men enligt vad en lokal Lon Nol-distriktschef sade 1979 "dödade de sällan civila". Monis död och de allt häftigare bombningarna följdes emellertid 1973 av omfattande avrättningar av "alla" tillfångatagna Lon

³²² Detta var inte sista gången som Samphans namn användes som täckmantel för CPK-centrum: i december 1979 blev Samphan formellt premiärminister i DK:s exilregim, i Pol Pots ställe, vilken förblev CPK:s sekreterare och överbefälhavare för armén. Samphans långvariga tjänst konstraterar mot Hou Yuons. Denne hade genomkorsat landet under 1972 och början av 1973, talat till möten på platser så långt bort som Kompong Chhnang, Koh Thom, och Stung Treng. Yuon var aldrig böjd åt extremistisk politik, enligt vittnen. Hans offentliga liv verkar ha upphört med Demokratiska Revolutionen. (Denna redogörelse är baserad på intervjuer med ett antal personer som hörde Hou Yuon tala på dessa möten. Ingen av dem sade att han förespråkade de extremistiska åtgärder som beskrivits ovan; man sade att han begränsade sig till att fördöma USA och Lon Nol-regimen, och allmänt framhäva enhetsfrontens förträfflighet. Det sista av dessa möten som rapporterats hölls i Sa'ang-distriktet i region 25 i april 1973, där Yuon sades ha fått feber och sludrade under talet. Tea Chhay Hou, op. cit.) Även om han var mycket mer känd på landsbygden än Khieu Samphan, betraktades aldrig Yuon som tillräckligt pålitlig för att bli en galjonsfigur för centrum.

³²³ Pon, op. cit.

³²⁴ "Defectors Recount Disaffection with Communists", op. cit., sid. H5.

³²⁵ *Problèmes politiques et sociaux*, op. cit., sid. 7.

Nol-soldater och -milismän, och även av handelsmän, rapporterar distriktschefen.

”Kommunisterna började nu evakuera hela byar, med boskap, och sammanställa uppgifter om alla. Rika människor sattes i tvångsarbete.”

Vid samma tid bröt strider ut mellan Khmer- och Vietnam-kommunister, och befolkningen förbjöds att ge mat och hjälp till vietnameserna.³²⁶

I Kompong Kdei-distriktet, i samma provins, planterade folk 1972 bananträd under ett par timmar per dag, men var i övrigt fria att sköta handeln och föra ett relativt normalt liv. En del bombningar hade dock redan förekommit, och även om grävandet av skydds diken höll dödsantalet nere, var synen av USA-planen ändå skräckfylld. Enligt den Kompong Kdei-kvinna som citerats tidigare: ”Vid den tiden var det inte så svårt att arbeta under Röda khmererna; vi var bara rädda för att dö av bomberna.” Här som överallt annars ackompanjerades de intensifierade USA-bombningarna av en allt hårdare kommunistisk politik. B-52-bombningarna av området inleddes i mars 1973 och under denna månad, enligt kvinnan, tvångsevakuades Kompong Kdei och marknaden stängdes. Stadens ettusen familjer, som nu benämndes ”överklass” (*vanna kphuos*), skickades ut i skogen för att rensa marken så att den kunde besås. Arbetet var kollektivt, organiserat i grupper om tjugo familjer, och skörden konfiskerades för att tillgodose arméns ökande rekvisiteringar. ”De lämnade bara kvar till oss det som vi lyckades gömma undan”, minns kvinnan.³²⁷

Det är emellertid värt att notera att i region 32, mellan Siemreap och Kompong Thom, förblev politiken relativt moderat, liknande den som senare tillskrivits Koy Thuon av CPK:s säkerhetstjänst. Där fanns ”handelskooperativ i byn”, men kommunal bespisning hade inte inrättats ens i mitten av 1974, då pengar avskaffades. Åtminstone elva Hanoi-tränade khmerer innehade militära poster där (men ingen politisk) till slutet av kriget.³²⁸

Nordöstra zonen

På grund av dess perifera läge och glesa befolkning är lite känt om utvecklingen i Nordöstra zonen. Ith Sarin rapporterade 1973 att den av strategiska skäl stod ”under direkt administration” av CPK-centrum.³²⁹ Programmet för kooperativisering kan till dels ha betraktats med fientlighet av den infödda befolkningen, och i kombination med inflytandet från vietnamesiskt tränade lokala kadrer kan detta ha varit orsak till ett kommunistiskt myteri där 1973. Enligt *Svartboken* hade det, som vi sett, skett ”en viss inympning” av en ”parallell statsmakt” i zonen under 1970-71. Vietnamesiska källor hävdar att CPK:s vicesekreterare i Rattanakiri-provinsen (region 102), Bun Mi, tillsammans med zonens militärbefälhavare Bou Thong och hans stabsassistent Soy Keo (vilka båda hade tillbringat åren 1954-70 i Vietnam), ledde en folklig resning i Voeunsai-distriktet 1973.³³⁰ De misslyckades och alla tre drog sig tillbaka till den vietnamesiska gränsen, där de stannade, uppenbarligen inaktiva, under fem år. 1974 fick de sällskap av en annan Hanoi-tränad kader, Nou Beng, från Stung Treng (region 104). Oroligheterna kan vara orsak till att Ney Sarann utnämndes till zonens partisekreterare³³¹, med Urn Neng som vice (1974). Dessa två gamla Pracheachon-figurer kan ha ansetts kapabla att förhindra ytterligare avhopp av veterankadrer, sådana som Chea Keo, som då var partisekreterare i Stung Treng. Kratie-provinsen blev en autonom sektor (region 505), och

³²⁶ Chhing Nam Yeang, op. cit.

³²⁷ Ung Channa, op. cit.

³²⁸ Kun Chhay, op. cit.

³²⁹ Carney, op. cit., sid. 43.

³³⁰ Nguyen Xuan Hoang, ”Campuchia, Mot Su Kien Cach Mang Tuyet Voi”, i *Hoi Nghi Khoa Hoc Chao Mung Cach Campuchia Toan Thang*, Sydöstiatiska Institutet, Hanoi, 1979, kap. 3, sid. 3,4. Bou Thong tillhör Tapuon-stammen, Soy Keo Krachak-stammen.

³³¹ Författarens intervju med Men Chhan, Phnom Penh, 25 september 1980. Chhan sade att Ney Sarann ledde centralkommittén ”åtminstone till 1973, då han blev sekreterare i Nordöstra zonen”.

Nordöstra minskade allmänt i strategisk betydelse för centrum när CPK-styrkorna närmade sig Phnom Penh.³³²

Sydvästra zonen

Men det var i Sydvästra zonen som revolutionärerna upplevde de största interna konvulsionerna. 1973 var det år då Mok-Thuch Rin-tendensen, som var nära allierad med CPK-centrum, etablerade sin överhöghet över Prasith, Chou Chet och deras mer moderata kolleger, och fullständigt rensade ut de Hanoi-tränade kadreerna i zonen.

Det första offret med hög rang var förmodligen Sangha Hoeun, en Issarak-veteran och medlem av zon-kommittén. En tidigare munk från Kompong Speu (region 33), som anslutit sig till kommunisterna 1970, minns:

Under 1971-72 var revolutionen bra; folk oroade sig inte alls. Sangha Hoeun stod på god fot med vietnameserna och hade aldrig några problem med dem. Och folket tyckte om Sangha Hoeun eftersom han sponsrade teateruppsättningar med traditionell nationell musik. Det fanns också gott om Lon Nol-soldater och intellektuella som kom till de befriade zonerna från Phnom Penh och provinshuvudstäderna för att gå med i revolutionen. Sangha Hoeun och Chou Chet omskolade och undervisade dessa människor. Jag såg detta; de dödade inte dem. Men Mok dödade sådana människor, och han blev upprörd över det som de andra två höll på med. Det blev en maktkamp [*tumnos amnach*].

1973 började dödandet. Till en början förflyttades underdistrikts- och regionkadre. Sedan slogs Chou Chet och hans anhängare med Moks anhängare vid ett kombinerat zon- och regionmöte i vårt underdistrikt, vilket jag hjälpt till att organisera. Slagsmålet bröt ut mitt under mötet och handlade om politik och teori. Chou Chet for sedan iväg till Västra för att diskutera frågan om avrättningarna av Lon Nol-soldater. Phouk Chhay följde med honom. Man sade mig att de förflyttades till Koh Kong.³³³

Två veckor senare arresterades Sangha Hoeun av Moks soldater. Först förde de honom under bevakning till vår by, där han stannade en dag och en natt, och sedan till centrum eller zonen [huvudkvarteret]. Fem lastbilar kom för att köra hans anhängare till Kompong Chhnang.³³⁴

Kenneth Quinn rapporterar att under 1973 hade Chou Chets "auktoritet och inflytande... reducerats på grund av hans positiva inställning till NVA och Sihanouk, och han skadades faktiskt även lätt i ett bakhåll av KK [CPK-styrkor] en gång sent i november, då han färdades tillsammans med några NVA-soldater längs väg 16".³³⁵

Efter hans ankomst till Kompong Chhnang (region 31) fortsatte Chou Chet att propagera solidaritet med vietnameserna under politiska möten.³³⁶ En medlem i *Yuvakok* i Övre Kompong Tralach-distriktet påstår att eftersom Chet var en "intellektuell" var han i ständig konflikt med en "skogs"-revolutionär som Mok. Dessutom, trots deras egna erfarenheter av Sihanouks behandling under 1960-talet, uppskattade Chet och andra, som Phouk Chhay (och Koy Thuon), Sihanouks appell, även om han för dem bara var en galjonsfigur. *Yuvakok*-medlemmen säger

³³² Chea Keo avrättades 1975, Ney Sarann 1976 och Urn Neng 1978, men 1979 trädde de fyra rebeller som hade flytt fram som ledare för Folkrepubliken Kampuchea. Under 1982, var Bou Thong försvarsminister och Soy Keo stabschef för armén.

³³³ Denne man insisterar på att det var vid detta tillfälle som Västra zonen (Kompong Chhnang, Kompong Speu och Koh Kong) upprättades under Chou Chet och Mok fick makten i det folkrika hjärtlandet i Sydvästra, Takeo och Kampot. Andra källor daterar emellertid detta till mitten av 1975, vilket kan vara tidpunkten då dessa inrättningar formaliserades.

³³⁴ Författarens intervju med Chhun Samath, Kong Pisei, 17 september 1980.

³³⁵ Quinn tillskriver faktiskt Mok detta öde, men det är omöjligt. Återigen verkar förvirringen härröra från den berörde ledarens ställning; Quinn säger att han var "ordförande" i zonen, vilket helt klart Chet var, utifrån de bevis som Ith Sarin givit (se Carney, op. cit., sid. 43). Quinn, op. cit., sid. 7. Mok har aldrig beskrivits som zonens "ordförande".

³³⁶ Nou Mouk, op. cit.

att ”folket trodde mer på Sihanouk än revolutionen”. Problem uppstod när partiet började kritisera prinsen öppet, och Mok reagerade med att upprätta sin auktoritet med våld: ”Mok var grym redan 1971-72. Till skillnad från Chou Chet och Phouk Chhay var han våldsam, en som dödade.” Dödandet började 1973, medan bomberna föll. En del krigsfångar avrättades också, och andra sattes i omskolningsläger. 1973 var det år då USA börjad bomba [området] med B-52:or, så de tvingades att slå tillbaka hårt. Dödandet åtföljdes av regleringar. Detta kallades ”stärkandet av den Demokratiska revolutionen” [*bangrin padevat procheathipateiy*]. Ingen vågade motsätta sig förändringarna. Jag vet med säkerhet, från vänner som arbetade direkt under Mok, att han var den som beordrade dödandet. Det utfördes i skogen... Mok hade styrkan, men han hade inte mycket förståelse för politik. Phouk Chhay undervisade honom, [men] efter 1970 uppstod konflikter mellan ”skogsmotståndet”, folk som Mok, och det ”inre [urbana] motståndet”, folk som Phouk Chhay som nyligen hade anlänt.”³³⁷

Återigen verkar det som att den senare hade förlorat. Sekreteraren i region 31, Chan, ersattes 1973 av Sarun (som åtta år senare fortfarande var lojal med centrum). En kampanj som kritiserade Sihanouk inleddes, och enligt den lokale underdistriktskadern Mam Lon, skedde en ”förändring av den politiska linjen”. Lon blev utesluten ur partiet i oktober, och strax efteråt avrättades en av hans kamrater i *Yuvakok* tillsammans med tre andra lokala tjänstemän.³³⁸

Quinn som betraktade utvecklingen i Sydvästra zonen från andra sidan gränsen till Vietnam, rapporterar att lokala val inte längre hölls i områden som nyligen erövrats från Lon Nol-regeringen. Från och med 1973, säger han, utnämndes bychefer och tjänstemän i underdistrikten av CPK:s distriktskommittéer. Antalet buddistiska högtider reducerades till två per år, och de Cham-muslimska ”förbjöds helt”. I Kampot beordrades i juli varje buddistisk församling att försörja tio munkar som skulle tjänstgöra som infanterister i arméns uttunnade led. Strax efteråt, i både Takeo och Kampot (region 13 resp. 35), inkallades alla utom fyra munkar i varje församling, vilket enligt Quinn ”decimerade munksamhället” där. Samtidigt evakuerades lokala städer som Ang Tasom och Kompong Trach, och på landsbygden inledde man en ”storskalig omflyttningsprocess” – enbart i två distrikt i Kampot flyttades tjugotusen personer ut från byarna. Quinn fortsätter: ”I delar av Takeo och Kampot förde khmerkommunisterna in ett stort antal nya kadrer för att implementera programmet, eftersom många äldre kadrer sågs som antingen pro-nordvietnamesiska eller inte tuffa nog för att genomdriva det.”³³⁹ Även om man inte såg några tecken på en sådan utveckling i Non Suons region 25 (Kandal), skedde i juli 1973 ett avhopp till Lon Nol-regimen av den khmerkommunistiske militärbefälhavaren i region 38 (Kompong Speu) som hade tränats i Hanoi under 1971.³⁴⁰ (Två khmerveteraner som hade tillbringat åren 1954 -70 i Vietnam hoppade också av 1973, de första sedan 1971.)

Folkliga oroligheter blev också allt vanligare. Quinn rapporterar att strider bröt ut mellan rivaliserande kommunistiska enheter i Sydvästra zonen i november 1973, bara tre dagar efter sammanstötningarna med Östra zonen vid gränsen. Han redovisar tre incidenter i Kampot (region 35) med folkliga och militära reaktioner mot försök från CPK-kadrer att med tvång förflytta befolkningen och konfiskera risskörden. I ett fall samlade *Khmer Rumdos* ihop ”cirka femhundra bybor som med liar, machetes och hackor drev bort KK [*Khmer Krakom*, eller officiella CPK-styrkor], dödade nio och sårade tjuo”. En fjärde sammandrabbning i samma område i december resulterade i hundra dödade och skadade, och i januari 1974 ”rapporte-

³³⁷ Författarens intervju med Chhuong Kau, Kompong Chhnang, 1 september 1980.

³³⁸ Mam Lon, op. cit. Under 1975 fängslades Lon för påstådd inblandning i ett ”Hanoi-vietnamesiskt” spionnätverk.

³³⁹ Quinn, 1974, op. cit., sid. 12, 23, 25-26, 32.

³⁴⁰ *BBC Summary of World Broadcasts*, FE/4734/A3/2, Phnom Penh Home Service, 14 augusti 1973. Befälhavarens namn var Chieng Chen.

rades en stor pro-Sihanouk-styrka försöka ta kontroll över hela Route 16 från Tani till Tuk Meas, såväl som en del av Route 205 öster om Tani”.³⁴¹

I mars 1974 kapitulerade 742 *Khmer Rumdos* till Lon Nol-regimen i region 37. De hävdade att de representerade en styrka på totalt tiotusen man som var redo att följa dem om Lon Nol garanterade dem operativ självständighet i deras fortsatta kamp mot CPK-rivalerna. De förvägrades detta.³⁴²

(Lon Nols ställning blev nu också allt osäkrare. I mars 1973 hade en hel bataljon hoppat av till den kommunistiska sidan i region 33. De hade inte fått någon lön under fyra månader. De var offer för den korruption som USA-stödet hade uppammat och som hotade Nols regim med politisk upplösning inifrån. Under samma månad, enligt William Shawcross, ”hade Lon Nol-regeringen nått sitt nadir”. Marskalken införde tvångsrekrytering, och efter att studenterna anklagat hans bror Lon Non för två av deras kamraters död, då hemliga polisagenter kastade in granater i ett möte, deklarerade han undantagstillstånd.³⁴³ De massiva studentdemonstrationerna och lärarstrejkerna under denna period bekräftade utan tvekan CPK-centrums förtröstan på ”småborgerskapet” i städerna, men andra sociala rörelser utvecklades också. I mitten av 1973 rapporterade Associated Press (AP): ”Cirka fyrtiotusen fabriksarbetare och kulier låste in sig i fyrtio fabriker på måndagen och fortsatte sin sittstrejk på tisdagen, och vägrade att släppa in ledningen... Bland de drabbade fabrikerna fanns de delvis amerikanskt ägda företagen Pepsi-Cola, Esso, Caltex och Shell, det dansk-australiska-khmerägda holdingbolaget Commin Khmer, och det khmer-australiska Sokolait Dairies.” I en intervju förklarade Hy Serei, generalsekreteraren för ”Khmerfackförbundet för arbetare och bönder”, för AP att arbetarna krävde en höjning av deras medellön på 2500 riels per månad (ca 100 kr): ”Serei hotade att utvidga strejken med de andra fyrtiotusen arbetarna vid Phnom Penhs fabriker och sade att om regeringen fortfarande motsatte sig skulle han utvidga den till hela landet”. Precis som *Khmer Rumdos* blev den urbana befolkningen allt mer trängd mellan Lon Nol och Pol Pot. När Lon Nol-regeringen till slut föll, skulle Phnom Penhs arbetare upptäcka att det inte var de som betraktades som ”basen” för en urban revolutionär rörelse, utan medlemmarna i de utsugande klasserna som hade berikat sig på de fattiga böndernas slit.)

I region 13 provocerade ibland införandet av Demokratiska revolutionen fram mord på kadrer av uppretade och motspänstiga bybor. Som en lokal CPK-soldat uttrycker det: ”Till en början var Röda khmererna populära, från 1970 till 1974. Deras linje var bra, utan förtryck. Folket var berett att följa dem i den socialistiska revolutionen. I juli 1973 anslöt jag mig eftersom jag trodde på det som de sade om att befria Kampuchea från förtryckare och imperialister. Men förföljelser började under 1973-74, när allt hade kollektiviserats. Kommunal bispisning hade införts i maj 1973, för grupper om tolv familjer. [Sart] åt folk bananblad, rötter från sockerpalmer, kokosnötter, och till slut ogräs. Sedan fanns inget kvar alls. Till slut gjorde folk uppror och kadrer dödades i alla byar. Här [i byn Prey Piey] fördes en kader bort och försvann. Så Röda khmererna tvingades ge efter, och 1974 tilläts åter privata måltider”.³⁴⁴ Men detta distrikt, Tram Kak, som leddes av Moks dotter Khom, framhövdes officiellt av partiet som det första i Takeo att införa kommunal bispisning³⁴⁵, vilket naturligtvis återupptogs efter segern 1975. Samtidigt, i närliggande Kong Pisei-distriktet (region 33), dödades två regionkadrer av deras egna kurirer 1974, efter att de försökt skicka ut order om att inför de nya reglementen.³⁴⁶ Även om det är möjligt att Quinn undervärderade den solida bas som CPK

³⁴¹ Quinn, 1974, op. cit., sid. 7.

³⁴² *Washington Post*, 8 mars 1974. Deras ledare hette Sok Sophan.

³⁴³ Shawcross, op. cit., sid. 273-74.

³⁴⁴ Ieng Thon, op. cit.

³⁴⁵ Chhin Phoeun, op. cit. Det var förmodligen det första i landet.

³⁴⁶ Chap Hen, op. cit.

hade skapat bland minoriteten av fattigbönder i Sydvästra, är udden i hans slutsats obestridlig: ”I början av 1973, när KK inledde den nya hårdhänta fasen i sin kampanj, i vilken alla regler strikt genomdrevs och impopulära program genomfördes, med hårda straff för dem som inte följde dem, tappade de nästan all folklig sympati.”³⁴⁷

Slutligen, och kanske mest politiskt betydelsefullt, blev avsättningen av Prasith, zonens vice-sekreterare som hade ersatt Mok i CPK:s centralkommitté, och förstörelsen av hans ”Autonoma maritima sektor” – region 11 i Koh Kong-provinsen. Den etniskt kinesiska kvinnan som bodde där minns vad som hände dem som hon kallar ”fria Röda khmerer”:

I slutet av 1973 uppmanades vietnameserna... att fara tillbaka till deras land och vi såg dem aldrig mer. I oktober eller november försvann också alla etniskt kinesiska kadrer, och den kinesiska styrkan upplöstes. Bara khmerstyrkan fanns kvar.

1974 började svåra tider. Väpnade zon- och regionstyrkor från Kompong Seila [region 37] kom till Koh Kong; de innehöll många kvinnor... Prachha arresterades och fördes bort. De sade att han skulle studera, men i verkligheten dödade de honom. Alla i Koh Kong var rädda, eftersom deras ledare hade förts bort. Prasith försvann ungefär samtidigt... Det blev hårdare och hårdare. Röda khmererna började döda folk; de som gjorde något fel fördes bort och sköts. Under 1974 rekryterade de alla 16-åringar eller äldre till armén... En del som vägrade dödades.”³⁴⁸

Enligt Lon Nol:s underrättelsetjänst, som bekräftar denna redogörelse om avrättningen av Prasith, tog Vorn Vet kontroll över region 11 i mitten av 1974³⁴⁹; handeln med Thailand kom nu under CPK-”statens” kontroll, liksom nästan alla aspekter av livet i Koh Kong.

Det fanns ett undantag. Cirka tvåhundra av Prasiths anhängare undgick arrestering och flydde till Cardemom-bergen vid den thailändska gränsen, där de till en början satte upp fem små baser, var och en av en plutons storlek. De leddes av Sae Phuthang och en del av dem höll ut under de följande sex åren. Då de övergivits av de vietnamesiska kommunisterna utgjorde de inget hot mot CPK-regimen. Från och till fick de hjälp från etniska khmerer och lokala thaitjänstemän på andra sidan gränsen.³⁵⁰

Region 25

Upproret i Sydvästra zonen fick också återverkningar i den närliggande Specialzonen. De som förhörde Non Suon i slutet av 1976 rapporterade: ”Han stod med säkerhet på Sangha Hoeuns sida, eftersom Sangha Hoeun var från Nioårs-gruppen [motståndsrörelsen 1945-54]... När han såg Sangha Hoeun oskadliggjord trodde han att också hans dagar var räknade.”³⁵¹ Suon skrev i sina bekännelser att även om han hade känt och arbetat med Mok under perioden 1945-54, ”var vi inte nära vänner”, och att han försökt hålla sig borta från farligheterna under kriget 1970-75: ”Jag ingrep inte i Sydvästra utanför region 25 eftersom jag var rädd för Mok”. Suons motsättningar till och rädsla för Mok har också Vorn Vet rapporterat om.³⁵² Men

³⁴⁷ Quinn, 1974, op. cit., sid. 34.

³⁴⁸ Tan Hao, op. cit.

³⁴⁹ ”Evolution de l'Organisation Politico-Administrative et Militaire des K.C. depuis Mars 1970”, Khmer-republiken, Andra byrån, februari-mars 1975, 9 sidor, sid. 5. Vorn Vet kallas här ”Ta Van” (Vorn).

³⁵⁰ Efter störtandet av Demokratiska Kampuchea 1979, dök ett hundratal av dem upp för att delta i bildandet av Folkrepubliken Kampuchea. Sae Phuthang blev vicesekreterare i det regerande Folkets Revolutionära Parti, och två av hans närmaste män blev partisekreterare i Koh Kong- respektive Kampot-provinsen. Författarens intervju med Kampots partisekreterare Koy Luon, Kampot, 27 augusti 1980. Se också Wilfred Burchett, *The China-Cambodia-Vietnam Triangle*, New York 1981, sid. 195-96.

³⁵¹ *Sarop chamlaiy moat totee rebos Chey Suon dael sarapeap dambong dai niw lngiec minh* (”Sammandrag av muntliga svar från Chey [Non] Suon i hans inledande bekännelser i går kväll”), Tuol Sleng-dokument daterat den 17 november 1976, signerat av Pon, 2 sidor, sid. B.

³⁵² Non Suon, Phnaek ti pi: royea mun rotpraha 18.3.70, Bekännelse i Tuol Sleng, daterad den 7 november 1976, sid. 3, och *Sekkedey sarapeap rebos dop pi* (”Bekännelserrapport nr. 12”), Tuol Sleng-bekännelse daterad den 28 november 1976, sid. 7. (Vorn Vets redogörelse i hans bekännelser finns på sid. 31. Se not 83 ovan för ett citat.)

pressen på honom ökade: ”Fram till slutet av 1972 hade jag inga invändningar mot parti- [linjen]. Sedan, i april 1973, när jag träffade Chhouk [sekreteraren i närliggande region 24, i Östra]... Chhouk pratade om alla de tidigare Pracheachon-männen som fanns kvar, och behovet av att bygga upp styrkor. Då började jag tänka på [dem]...³⁵³ Från och med april 1973 tog Chhouk ständigt upp frågan om Pracheachon-partiets konflikt med det nuvarande partiet. Detta undergrävde min inställning...”³⁵⁴

I juni 1973 började Non Suon inrätta kooperativ, men försiktigt och utan våld. CPK-kadrer från närliggande regioner (13 och 15) påstår att Suon accepterade partiets ”officiella analys” (att bara 40 procent av befolkningen var fattiga eller lägre mellanbönder, och att ”alla andra var klassfiender”), men deras beskrivning av Suons organisering av kooperativ i region 25 ger oss en intressant kontrast till händelser i andra delar av landet, speciellt i norr och sydväst: ”Vid den tiden tvingades inte de rika bönderna och andra att gå med i kooperativen, utan tilläts fortsätta driva sina jordbruk privat. De fattigbönder som inte ville gå med skulle ges förklaringar av kadreerna till varför de borde göra så. Men om de fortsatte att triskas skulle de inte tvingas med. I vart fall anslöt sig mer än 90 procent av de fattiga och lägre mellanbönderna frivilligt till kooperativen.”³⁵⁵ I region 25 förekom inte heller några försök att rekrytera munkar till CPK:s väpnade styrkor, eller införa kommunal bespisning. I början av 1974 skrev Quinn att han hade ”inga rapporter” från region 25 om hårda åtgärder från CPK mot olik-tänkande, i stil med sådana som i region 35 (Kampot), vilka han i detalj kunde redogöra för. Hans lista över CPK:s avrättningar av bybor och munkar innehöll likaså enbart exempel från Sydvästra zonen.³⁵⁶

Men denna allmänna bild av region 25 behöver korrigeras när det gäller ett av dess fem distrikt. En lokal kader från Koh Thom-distriktet påstår att privata jordbruk verkligen förbjöds 1973. Dessutom ”gjordes listor upp och jord beslagtogs, ibland med våld, från rikt folk och delades ut till grupper av fattiga.”³⁵⁷ I samma distrikt, enligt Quinn, blev ”flera tusen” bybor förflyttade från sina hem vid den vietnamesiska gränsen. Det var också i Koh Thom som CPK-styrkor kidnappade tre *Khmer Rumdos*-kadrer den 3 november 1973, vilket ledde till de sammanstötningar med soldater från Östra zonen som vi beskrivit tidigare.³⁵⁸ Politiken verkar nu kännetecknas av detta: Koh Thom-distriktet styrdes av Som Chea, en tidigare centrum-kurir som varit inblandad i mordet på Tou Samouth 1962. (Se kapitel sex, sid. 241.) Chea hade blivit CPK:s distriktsekreterare 1972³⁵⁹. Från detta år daterar också den lokale kadern inledningen till den ”khmervietnamesiska konflikten” i området.³⁶⁰ Enligt samma mönster som i Sydvästra och Norra zonen³⁶¹, och ofta upprepat i Demokratiska Kampuchea under senare år,

³⁵³ *Sekkedey sarapeap*, ibid., sid. 3.

³⁵⁴ *Chamlaiy XII*, op. cit., sid. 23-24.

³⁵⁵ Dessa källor tillade: ”Det var först efter befrielsen av Phnom Penh som alla tvingades in i kooperativ”, och vid den tiden var Non Suon inte längre chef (se nedan). Stephen Heders intervju med kadrer i region 13 och region 15, Sa Keo, den 7 mars 1980.

³⁵⁶ Quinn, op. cit., sid. 19-20, 22.

³⁵⁷ Lau Sokha, op. cit.

³⁵⁸ Quinn, 1974, op. cit., sid. 33, 7-8. När han behandlar förflyttningarna specificerar Quinn inte distriktet, men noterar att ”en avfolkad buffertzonen hade upprättats längs den sydvietnamesiska gränsen från Thailand-bukten till floden Bassac”(kursiveringar tillagda). Detta utesluter det andra distriktet i Kandal-provinsen som han studerat, Loeuk Dek. (Se sid. 33,1). Det innefattar däremot Koh Thom-distriktet och hela Sydvästra zonen.

³⁵⁹ *Phnaek ti bey*, op. cit., sid. 25-27.

³⁶⁰ Lau Sokha, op. cit.

³⁶¹ Quinn noterar dekalen på Chams kläder och hårfrisyrer i Sydvästra från mitten av 1972. (1974, op. cit., sid. 26.) När det gäller Norra zonen, deklarerar ett CPK-dokument från region 31 från februari 1974: ”För vänskapliga islam-khmerer, avvakta med att få in dem i [kooperativen] ... det är nödvändigt att till viss grad splittra denna grupp; tillåt inte att många samlas i samma område ... Kinesiska utländska bybor får inte delta i kooperativen. Vietnameser får inte heller delta. Skulle kineser och vietnameser vilja fara iväg... de tilläts inte, all deras

följde CPK:s lokala förföljelse av Cham-minoriteten: enligt Quinn blev 1973 praktisering av islam ”totalt förbjuden [och] lokala KK-kadrer hotade från slutet av 1974 ständigt med att förstöra moskéer”.³⁶²

Det är värt att jämföra denna utveckling med redogörelser från Cham-bybor längre norrut i region 25. Där överlevde islam och moskéerna förblev öppna till så sent som mitten av 1976, berättade bybor för mig 1980. En av dem, från byn Cham Loeu, sade:

Under Non Suon-perioden gjorde [kommunisterna] bra saker, de dödade inte folk. Livet var fortfarande lyckligt då. Han tyckte om oss och politiserade oss, [fick oss] att arbeta hårt... Cham-folk fiskade för att förse soldaterna med mat, av tacksamhet mot dem. 1971-72 togs våra ungdomar in i armén; om någon dog blev vi tröstade. Militärbefälhavaren [Sok] gillade verkligen oss. Han gav föräldrarna till dödade soldater 2000 till 3000 riel som hjälp...

Non Suon kom hit en gång, för en festival 1974. Han sammankallade alla Cham. Han gillade oss och lät oss organisera religiösa festivaler precis som vi ville... Vid den tiden var religion fortfarande tillåten. Grupper om tio till tjugo personer brukade jorden kollektivt, men vi bodde och åt våra måltider privat. Pengar användes fortfarande i viss utsträckning. Det förekom ingen förföljelse.³⁶³

Strax ska jag återvända till vilken betydelse dessa uppenbara skillnader på distriktsnivå fick. Men det är helt klart att region 25 under 1973 förblev relativt oberörd av utvecklingen i angränsande Sydvästra zonen.³⁶⁴

I augusti 1973 deltog Non Suon i ett nationellt CPK-möte i Norra zonen. Han blev besviken över att finna att hans tidigare kollegor i Preacheachon, Ney Sarann, Keo Meas och Urn Neng inte var med på mötet.³⁶⁵ På väg hem skrev han:

Jag gjorde resan till kontoret i region 24... Jag frågade Chhouk direkt: ”Var är Keo Meas? Han kom aldrig till partiets årliga studiemöte. Vilken inriktning och ståndpunkt har han?” Chhouk sade att han inte visste...³⁶⁶

Chhouk sade att jag skulle vara försiktig; partiet bevakade mig eftersom jag tillhört den tidigare Pracheachon-gruppen.³⁶⁷

material kan absolut konfiskeras och deras familjer får inte fara iväg”. *Decisions Concerning the Line on Cooperatives*, op. cit. Översättning av S. R. Heder.

³⁶² Quinn, 1974, op. cit., sid. 24.

³⁶³ Författarens intervjuer i byn Cham Loeu den 1 augusti 1980. Trots att denna by ligger precis innanför gränsen i Koh Thom-distriktet, var Non Suon helt klart mycket mer känd där än Som Chea. En Cham sade emellertid att han hade sett Chea vid ett möte ”när han fortfarande var på distriktsnivå”, och tillägger att efter att Suon försvunnit från regionen och Chea övertagit hans ställning 1975 ”var Chea vänlig mot oss, precis som Non Suon hade varit”, vilket uppenbart daterar förföljelsen tidigast från mitten av 1976, som de andra gjorde. Detta betyder att Quinns information bör vara korrekt på denna punkt, även om det inte påverkar den övergripande poängen om skillnaderna mellan region 25 och Sydvästra zonen.

³⁶⁴ Se Quinn, op. cit., sid. 19-20, 22.

³⁶⁵ *Chamlaiy XII*, op. cit., sid. 24; och *Phnaek ti pram*, op. cit., sid. 39.

³⁶⁶ *Phnaek ti pram*, op. cit., sid. 39.

³⁶⁷ *Sekkedey sarapeap*, op. cit., sid. 3. I en annan bekännelse tillägger Suon: ”Jag vågade säga honom sanningen om region 25, och jag litade på honom i frågan om att förråda partiet... Chhouk tvivlade ändå på mig och berättade inte allt för mig [kanske för att Suon av Vorn Vet hade satts i ledningen för region 25 på Östra zonen bekostnad]. Men jag följde hans instruktioner för att tjäna vårt Pracheachon-parti.” Suon säger att han höll med Chhouk om att upprätthålla goda relationer med de vietnamesiska kommunisterna, och att placera betrodda kadrer i nyckelpositioner, speciellt längs gränsen, ”för att undvika att använda alltför många personer, som skulle kunna läcka ut våra hemligheter”. Han avslutar: ”Därför återföddes mitt förräderi den 1 september 1973, efter att jag talat med Chhouk”. Om man emellertid beaktar naturen i ett sådant bekännelsebevis, är det troligt att Suon i verkligheten gav efter för centrums påtryckningar om att implementera det nya programmet, men gjorde det mer motsträvt än tidigare. I vilket fall skulle en verklig långvarig konspiration ha krävt en uppvisning av lojalitet under denna period. Se nedan.

Jag började tro att jag gradvis var på väg att förråda partiet, genom min brist på förtroende för partiet, vilket inte inkluderade Keo Meas i [den ledande] kommittén, och jag hade fortfarande visst hopp om Achar Sieng [Ney Sarann]. Keo Meas litade på Chhouk; jag bad honom att meddela mig om det fanns några nyheter. Senare under 1973 kom Chhouk till region 25. Jag berättade för honom att jag hade problem. De män som jag litade på – Chamroeun, Sok och Se – säger att Organisationen är förrädare, eftersom de dödade någon [se sid. 19 ovan]. Om jag varnar dem, kommer jag att hamna i svårigheter.³⁶⁸

Suon vacklade: ”Ibland låg jag före partiet, ibland hamnade jag efter”. Men till slut verkar pressen på honom ha blivit för stor: ”Jag beslöt att följa partiet som det nu var, för att bli av med mitt förräderi”.³⁶⁹ Vorn Vets permanenta närvaro i region 25 från slutet av 1973³⁷⁰ kan ha bidragit till detta beslut.

Följden var uppenbar. Kenneth Quinns skrev:

Medan KK [khmerkommunisterna] i Kampot-provinsen gav upp all lojalitet med Sihanouk i slutet av 1971, fann KK i Kandal-provinsen det ändamålsenligt att stödja prinsen till mitten av 1973. Faktum är att så sent som i september 1973 meddelades KK-soldaterna att de skulle slåss för att Sihanouk skulle kunna återvända till makten...³⁷¹

I december gav KK i Kandal upp maskeraden om att stödja Sihanouk och identifierade sig offentligt som medlemmar i det kommunistparti som leddes av Khieu Samphan. I slutet av december genomförde de kampanjer i befolkade områden som bekräftade deras anti-vietnamesiska och anti-Sihanouk politik.³⁷²

När Suon tre år senare ”bekände” att ”mitt förräderi återupptogs den 1 september 1973 efter samtal med Chhouk”,³⁷³ är det troligt att han signalerade de farhågor han haft om de annalkande förändringarna. Det måste å andra sidan ha stått klart för honom att om han inte följde dem skulle det riskerat Sangha Hoeuns framtid.

1974, skrev Suon: ”avlägsnades kadreerna i alla fyra distrikts-[kommittéerna] och sattes att tjänstgöra nära region-[huvudkvarteret]”. Ett undantag var emellertid Som Chea från Koh Thom-distriktet som nu hade utnämnts till CPK-sekreterare i Sa’ang och även befordrats till ”medlem av region-kommittén”.³⁷⁴ Det är tydligt att de personella förändringarna inte var Suons verk. ”De nya distriktskadreerna fungerade ännu inte så bra och jag var inte säker på vilken inställning de hade till mig. Chhouk varnade mig: ’Drick inte så mycket som du gjorde förr, och undvik att visa något tecken på fraktionism.’”³⁷⁵

1975 kom Som Chea själv att ersätta Suon, vilken redan börjat tappa kontrollen över region 25. I Phnom Penh intervjuade Donald Kirk en flykting i juni 1974, uppenbarligen från region 25, som sade om kadern som han varit underställd: ”Den som påminner om Sihanouk kommer att gripas och skjutas. De säger att Sihanouk måste föras åt sidan. De började med denna politik i februari eller mars [1974]... Allt ris samlades i gemensamma lador, och de delat ut väldigt lite till familjerna... De sade att de skulle förstöra Phnom Penh...”³⁷⁶

³⁶⁸ Non Suon, *Chamlaïy XII* (2), Tuol Sleng-bekännelse daterad den 22 november 1976, 9 sidor, sid. 1

³⁶⁹ *Chamlaïy XII* (27 December 1976), op. cit., sid. 23-24.

³⁷⁰ Vorn Vet, op. cit., sid. 36.

³⁷¹ Quinn, 1974, op. cit., sid. 7. Antalet rekryter som var inblandade var så många som fyra tusen. Kommunisternas förluster under USA:s bombningar (som upphörde den 15 augusti) hade varit omfattande. Quinn noterar att, till skillnad mot i Östra och i region 25, rekryterade CPK i Sydvästra nu munkar. (Ibid. sid. 22)

³⁷² Ibid., sid. 8.

³⁷³ *Chamlaïy XII* (27 December 1976), op. cit., sid. 24. Se not 367.

³⁷⁴ *Chamlaïy XII* (2) (22 november 1976), op. cit., sid. 2. (Och om Som Chea, *Phnaek ti bey*, op. cit., sid. 25-27. Leng Leang Y, op. cit., antyder att Chea också ledde Loeuk Dek-distriktet under denna period.)

³⁷⁵ Ibid.

³⁷⁶ Kirk, ”The Khmer Rouge”, op. cit., sid. 15.

Förvarning

Den 18 mars 1974 (fjärde årsdagen efter Sihanouks avsättning) intog en kombinerad CPK-styrka från Norra och Sydvästra zonerna, ledda av Pauk och Mok, den tidigare kungliga huvudstaden Oudong, knappt fyrtio kilometer norr om Phnom Penh vid gränsen mellan de två zonerna. Ett par månader senare undersökte Donald Kirk följderna av denna CPK-seger; de blev allvarliga för såväl rojalismen som khmerrepubliken. ”Det var helt klart ett medvetet försök av Röda khmererna att inte bara inta regeringens yttre fästen, utan också att förstöra de sista relikerna av en civilisation som föreföll dem fullständigt dekadent och irrelevant. Så, efter att de intagit Oudong förde Röda khmererna bort tjugotusen av befolkningen till den närliggande djungeln, dödade alla skollärare och regeringstjänstemän, raserade avsiktligt staden och satte eld på eller rev byggnader.”³⁷⁷

En bonde från byn Veang Cas (”Gamla palatset”) utanför staden, som hade känt till de lokala CPK-aktiviteterna sedan 1967 och sympatiserat med deras anti-rojalistiska inställning, deltog i evakueringen. 1980 minns han: ”Fyrtiotusen personer [sic] sändes bort i alla riktningar. Röda khmererna brände ner hus överallt. Vi tvingades fara västerut till region 31, Kompong Chhnang, och skickades längre och längre bort. Uniformerade Lon Nol-soldater avrättades längs vägen... Folk splittrades upp i grupper om femtio, tvåhundra eller trehundra som eskorterades av grupper av Röda khmerer. Av dem som sändes till region 31, och vidare – till Pursat och i vissa fall Battambang – överlevde bara en av fem för att kunna återvända fem år senare.”³⁷⁸ En av CPK:s underdistriktsskådare i området bekräftar att ordena om evakuering av stadens befolkning kom direkt från Mok. Motiveringen var, säger han, att de skulle ”odla ris i de inre basområdena, malariahärjade områden där det var matbrist”.³⁷⁹

Oudong var ett förebud, i liten skala, för befolkningen i Phnom Penh. Lika olycksbådande för CPK-centrum var emellertid att Lon Nols armé återtog Oudong i juni 1974, tre och en halv månad efter dess fall – olycksbådande i det avseende att 1979, tre och ett halvt år efter att även Phnom Penh hade intagits och evakuerats, den vietnamesiska armén marscherade in i Phnom Penh. Även om Röda khmererna i detta stadium befann sig i en hopplös position, gav nyheter om utvecklingen i CPK-zonerna många av dess soldater en ny injektion av beslutsamhet, och kriget kom nu att föras till det bittra slutet.

Den politiska situationen på landsbygden var fortfarande komplex. När det gäller levnadsförhållanden och revolutionär politik liknade den politiska kartan över landsbygden ett ”leopardfläckigt” mönster³⁸⁰, även om Mok-Pauks gemensamma erövring av Oudong visade att de mörkare fläckarna börjad få kontakt.

Chou Chet var i Kampot när Oudong intogs³⁸¹, och när han återvände senare under året hade han en avvikande syn på framtiden för landets urbana befolkning. Underdistriktsskådaren som citerats ovan minns: ”Chou Chet förklarade under lektioner med oss att när vi intagit Phnom

³⁷⁷ Ibid., sid. 1.

³⁷⁸ Författarens intervju med Tim, Oudong, 18 september 1980.

³⁷⁹ Nou Mouk, op. cit. (Han säger att Chou Chet var i Kampot vid den tiden). Moks kommando för trupperna som intog Oudong bekräftades också av författarens intervjuer med Chheng Sy Leang och en munk som evakuerats från Oudong och med våld klätts av manteln men skyddats av byborna. Oudong, 18 september 1980.

³⁸⁰ Tim, till exempel, lyckades smita från evakueringskolonnerna på väg ut ur Oudong, och lyckades, tillsammans med ett halvt dussin flyktingfamiljer, ta sig till region 32 (Kompong Speu). Där arbetade han med att transportera livsmedel till Phnom Penh-fronten, ända tills krigsslutet. ”Det var mjukare där; dödadet var sällsynt i region 32”, säger Tim. ”Där jag bodde förekom inget.” Op. cit. Han tillägger emellertid att ”längre upp, mot Amleang, avrättades Lon Nol-soldater med långt hår”. Amleang var huvudkvarter för Vorn Vets Specialzon, även om omlandet inte tillhörde den. För ytterligare bevis för det ”leopardfläckiga” politiska mönstret i Sydvästra zonen 1975, se B. Kiernan och C. Boua, *Peasants and Politics in Kampuchea, 1942-81*, London 1982, sid. 276-77.

³⁸¹ Nou Mouk, op. cit.

Penh kommer det inte finnas något behov av att evakuera folk därifrån. Allt vi behövde göra var att bekämpa Lon Nol-systemet och -armén, och samla ihop Lon Nol-folk med högre rang för omskolning. Han sade inte att vi skulle döda dem.” Samma kader rapporterade också att en av CPK:s kompanibefälhavare sagt honom 1974 att Hou Yuon var emot evakuering av huvudstaden. Men Yuon och Chet hade utmanövrerats, åtminstone i Sydvästra zonen. Mok och Khieu Samphan, säger kadern, hade redan gått med på att evakuera Phnom Penh.³⁸² CPK:s dåvarande vicesekreterare i region 37 berättade senare för intervjuaren: ”Om vi hade intagit Phnom Penh 1974 skulle det också ha evakuerats. Detta hade planerats sedan länge; parollen var ’Dra undan folk från fienden’.”³⁸³ Kadrer i region 13 (Takeo) motiverade det med säkerhetsproblem, behovet av att säkra stadsbefolkningens levnadsstandard när det blev brist på livsmedel i huvudstaden, och det faktum att ”folket var en källa till arbetskraft”. Men stadsbornas eventuella reaktion mot centrums politik vägde tyngst. Kadern från region 13 tillade: ”Det viktigaste var att vi inte kunde vara säkra på vilka folket i Phnom Penh var”.³⁸⁴

Det gjordes emellertid inga försök att ta reda på det. I början av 1974 beordrade Tith Nath, CPK:s militärbefälhavare i region 33, raketbeskjutning av Phnom Penhs södra förorter. Flera hus tog eld och den orsakade många civilas död och stor förödelse.³⁸⁵

Östra zonen

En viss parallell utveckling skedde i delar av Östra zonen. Quinn rapporterade att mer än tiotusen personer flydde till Sydvietnam från Svay Rieng-provinsen (region 23) i juni 1973, efter att kooperativiseringen hade inletts där. Flyktingarna klagade också över repressionen mot buddismen och ”avsaknaden av yttrandefrihet och rätten att uttrycka stöd för prins Sihanouk”. Prinsen hade av kadern beskrivits som ”en blodigel på revolutionen”. Detta, fortsätter Quinn, ”framkallade spontana folkliga demonstrationer. Som eftergift tvingades KK skicka in ett andra propagandateam för att förklara att allt var ett misstag.”³⁸⁶ Det skulle vara en överdrift att från denna incident dra slutsatsen att det fanns ”yttrandefrihet” i Östra. Men det är tydligt att CPK-kadern där fortfarande var känslig för folkliga stämningar. Som kontrast rapporterade Quinn om redogörelser av flyktingar som hade flytt från Sydvästra under samma period: ”atmosfären av rädsla är så pressande att de till och med i sina egna hem inte vågade yttra några klagomål mot regeringen, ifall någon utanför skulle höra dem och föra bort dem för att tortera eller döda dem”.³⁸⁷

Det var först i mitten av 1974 som Östra zonen började visa upp några av de mönster som varit tydliga på andra platser under flera år. I augusti samlades sjuttioett Hanoi-tränade kadern från hela zonen för en ”studiekurs” i region 21 (Kompong Cham). En av dem, Hem Samin, minns att de undervisades av Phuong och regionsekreteraren Chan om den ”meningslösa” anti-franska kampen 1945-54 (beskriven så eftersom ”vi bara följde vietnameserna”). Han gav dem reprimander för att de hade levt tryggt i Vietnam under den tid då Sihanouk förföljde partiet. De lokala ”gårdskycklingarnas” förbittring var genuin, liksom deras yttringar av själv-

³⁸² Ibid.

³⁸³ Stephen Heders intervju, 11-12 mars 1980, op. cit.

³⁸⁴ Stephen Heders intervju med en kader i region 13, op. cit.

³⁸⁵ Heders intervju den 11-12 March 1980, op. cit.; och Carney, ”The Organization of Power in Democratic Kampuchea”.

³⁸⁶ Quinn, 1974, op. cit., sid. 34. Intressant är att denna politiska omkastning sker parallellt med det tillfälliga avbrottet i den kommunala bespisningen i Tram Kak-distriktet i Sydvästra samma år, även om CPK där var mycket våldsammare (se nästa avsnitt). Quinn nämner inte något fall av våld i Östra eller specificerar distriktet i Svay Rieng där denna incident inträffade, men det skulle vara intressant att veta om det var Prasaut, som liksom Tram Kak senare utnämndes till ”modelldistrikt” av DK-regimen. Det finns dock inga bevis för ett direkt samband, som i fallet med Tram Kak, vilket specifikt omnämndes av CPK som det första distriktet där kommunal bespisning införts. Se sid. 61 ovan.

³⁸⁷ Ibid., sid. 24.

ständighet; men de visade också en viss försvarsattityd, då de fruktade att deras positioner kunde hotas av deras äldre och bättre tränade ”vilda” kusiner. Phuong informerade sedan gruppen att de nu var internerade och måste ”stanna där de är och försörja sig själva... tills Organisationen kommit på en lösning så att [vi] kan återvända till arbetet”. Tio av fångarna försvann strax, som man påstod förda ”till att utföra uppgifter någon annanstans” – i verkligheten troligen avrättade. De övriga sextioen, inklusive Samin, sattes i arbete på fälten under noggrann bevakning. De hade dock en viss rörelsefrihet, och Phuongs uttalande antyder att Östra zonen exekutiv inte hade för avsikt att helt utesluta dem från någon roll i framtiden.³⁸⁸

Som kontrast var endast sex av deras kolleger ännu vid liv i fängelser i Sydvästra zonen och hundratals andra hade avrättats sedan 1971³⁸⁹. Inte fler än fyra hade lyckats fly.³⁹⁰ Flera av dem behöll emellertid sina poster i Östra, varav åtminstone två var distriktschefer och en direktör för zonen Konstnärstjänst, Yun Soeun. Ytterligare trettio eller fler avrättades i tysthet i olika delar av zonen, ganska säkert av centrums kringströvande säkerhetsstyrkor, kända som *Santebal*. Ett av offren var So Phims svärson Kim Teng. Andra fängslades av lokala zon- eller region-säkerhetsenheter (*Santesok*) men avrättades inte; Chan Saman, till exempel, fängslades av region 24:s säkerhetsstyrkor.³⁹¹

Samtidigt upplöste man Chams ”Östra zonen Islamiska rörelse”. Dess president, Sos Man, som hade tillbringat åren 1954-70 i Vietnam, fängslades inte utan sändes för att ”leva i tysthet” i en by i region 21.³⁹²

So Phims uppfattning om Tredje Kraftens förmåga att ”splittra vårt lands politiska styrkor i tre eller fyra riktningar” hade nu bestyrkts genom utvecklingen av en oppositionell Cham-rörelse i region 21. I slutet av 1974 intervjuade i Sydvietnam journalisten James Fenton flyktingar från området, och rapporterade: ”En grupp som kallas *Khmer Saor*, eller ’Vita khmerer’, har brutit sig ur Röda khmererna och förflyttat sig till skogarna. Vita khmererna, vars ledare är tidigare kommunistiska tjänstemän, är huvudsakligen Cham-muslimer. De stödjer Sihanouk och motsätter sig kollektiviseringen av egendom. De uppskattar bara avskaffandet av mellanhänder.”³⁹³ I november eller december bröt ett Cham-uppror ut i byn Trea i Krauchhmar-distriktet.³⁹⁴ Även om So Phim och Phuong sanktionerade att upproret undertrycktes, är det betecknande att konflikten skedde i Chans region 21, precis som för *Khmer Saor*-rörelsen och en annan revolt i en närliggande by följande år. De stora Cham-samhällena i region 22 förblev däremot lugna (liksom de flesta i Non Suons region 25), delvis för att man där hade religionsfrihet. Detta var också fallet i vissa delar av region 21³⁹⁵, men det var där som förhållandena mest liknade de i Sydvästra zonen och delar av Norra (speciellt

³⁸⁸ Hem Samin, op. cit., och Stephen Heders intervju med Hem Samin, 8 juli 1981. Samin anmärkte inför en medfånge 1976: ”Måste vi vänta tills de slagit oss i järn innan vi säger att vi är i fängelse?”, vilket antyder en osäkerhet om naturen i deras arrestering, även på detta sena stadium. Om ”gårdskycklingar” och ”vilda kycklingar”, se sid. 46 ovan.

³⁸⁹ Författarens intervju med en av de sex, Sok Khem, Kampot, 27 augusti 1980. Han sade att det fanns färre än tio överlevande, av de 460 Kampot-bor som for till Nordvietnam med honom 1954, som återvände 1970.

³⁹⁰ För en redogörelse av Yos Pors flykt, se *Problèmes politiques et sociaux*, op. cit., sid. 5.

³⁹¹ Författarens intervju med Neang Samnang, Kompong Trabek, 8 augusti 1980.

³⁹² Författarens intervju med Mans adopterade son, Mat Ly, Phnom Penh, 13 augusti 1980.

³⁹³ *Washington Post*, 24 november 1974.

³⁹⁴ Mat Ly, op. cit.

³⁹⁵ Författarens intervju med Ibrahim, en Cham som bodde i region 21 från 1970 till 1979, Phnom Penh, 19 september 1980. Han sade: ”Från 1970 till 1975 flöt livet normalt, det förekom ännu ingen förföljelse. Folk trodde på Röda khmererna då. USA-bomber föll över min by 1971 och brände ner den till grunden och dödade flera personer. Några av Cham-byborna anslöt sig till Röda khmererna som soldater... Under 1974 blev livet svårt på vissa platser, som i byn Trea. Men ännu var det inte så allvarligt, först när buddism och islam förbjöds i slutet av 1875...”

region 31). Det var också i region 21 som de första stegen hade tagits för att fördriva de vietnamesiska kommunistiska trupperna, i början av 1972. (Se sid. 33 ovan.)

Motståndet från *Khmer Saor* blev emellertid nu kraftigare än det från Chams i region 21. I Svay Rieng (region 23) gick ett stort antal kommunistiska soldater över till *Khmer Saor*, i ett fall efter att en CPK-befälhavare hade arresterat en av sina män. Soldaterna stred tillsammans med de vietnamesiska kommunisterna i gränzonerna, i de flesta fall mot sydvietnamesiska styrkor, men sammanstötningar med CPK-enheter var också vanliga.³⁹⁶

CPK i Östra zonen hade slutgiltigt brutit med sin traditionella solidaritet med vietnameserna. Som med Östras tidigare eftergifter till centrum, kom denna brytning till stånd under påtryckningar: en centrum-brigad, den 280:e under kommando av Nhao, gick in i zonen 1974 och började driva ut de kvarvarande vietnameserna.³⁹⁷ Att de flesta av de Hanoi-tränade khmerkadreerna arresterades av zon-enheter räddade förmodligen deras liv, åtminstone för en tid, då de hölls utom räckhåll för centrums dödsskvadroner.³⁹⁸ Och de repressiva metoderna i Östra zonen var tillräckligt milda för att tillåta många andra oliktankande att fly, eller till och med stanna kvar under CPK:s beskydd.

Som ovan noterats, fortsatte Chakreys styrkor i region 24 att drabba samman med Sydvästra zonen soldater långt efter att Chan Saman arresterats; region 22-soldater visade också fortsatt antagonism mot centrum.³⁹⁹ Tiv Ol, som hade beskrivit vietnameserna som ”inte speciellt lojala” vänner under ett zon-möte föregående år, besökte 1974 Hanoi och skrev där ett poem om indokinesisk solidaritet kallat *Sosar pi phnom Truong Son* (Hyllning till Truong Son-bergen)⁴⁰⁰, ett lovtal till det som förenar (och skiljer) de tre länderna i regionen. Detta poem kan sägas uttrycka ambivalensen bland Östra zonen kadrer inför centrums enfaldiga inställning i frågan, och dess publicering i en vietnamesisk tidskrift har inte oväntat påstått blivit kritiserat av Pol Pot.

Att So Phim och andra zon-ledare i Östra zonen avvisade vänskapligt samarbete med vietnameserna innebar inte automatiskt, förutom i fallet med Chan i region 21, en omsvängning till kompromisslös och aggressiv fiendlighet. De flesta av dem som hade tillbringat Sihanouk-åren i Vietnam hade nu avskedats, men många andra som tränats av vietnameserna i zonen sedan 1970 behöll sina ställningar. Sådana personer var långt fler i Östra än i någon annan zon, och Östra zonen exekutiv, till skillnad mot alla andra i landet, innehöll både Vietnam-tränade Issarak-veteraner (So Phim, Phuong och Chhouk) och förblev intakt till efter krigsslutet. På grund av närheten till gränsen och vietnamesernas tidigare arbete i gummiplantagerna, var också många kadrer i Östra zonen gifta med vietnameser; en kader på region-nivå var gift med en khmerkvinna som tränats i Hanoi.⁴⁰¹

Inte heller var slutet för politiskt och militärt samarbete med vietnameserna ett hinder för ekonomiska relationer (Östra zonen fortsatte att handla med de vietnamesiska kommunisterna under mer än två år).⁴⁰² Det frammanade inte heller någon dramatisk radikaliserings av den

³⁹⁶ Kirk, ”The Khmer Rouge”, op. cit., sid. 17.

³⁹⁷ Författarens intervju med Chan Mon, Suong, 7 augusti 1980.

³⁹⁸ Hem Samin, op. cit., sade till författaren: ”Om jag hade förts till ett fängelse i Phnom Penh skulle jag inte ha överlevt”. Referensen är till Tuol Sleng-fängelset.

³⁹⁹ Författarens intervju med Khieu Sisavoun, Paris, 30 november 1979. region 22-soldater berättade för honom 1975 om dessa sammandrabbningar och sade att de ”inte gillade det system” som etablerats av DK-regimen, även om de också motsatte sig vietnamesisk intervention.

⁴⁰⁰ Keo Chenda, op. cit.

⁴⁰¹ Hennes namn var Sa'em, och hennes make Sos var medlem av partikommittén i region 21. Han blev senare partisekreterare i regionen, men avrättades 1978. Hennes öde är okänt. Hon kan ha varit syster till Heng Samrin.

⁴⁰² Författarens intervju med ett antal kadrer i Östra zonen, inklusive en medlem i So Phims administration. Dauntey, 6 augusti 1980.

inhemska politiken i stil med den i Sydvästra och region 31 i Norra. Demokratiska Revolutionen rörde sig bara så sakteliga till Östra. Ömsesidiga hjälpgrupper, inte kooperativ, förblev normen i zonen till slutet av kriget. Ett undantag var Memut-distriktet i region 21, där enligt lokala kadrer kooperativiseringen fullbordats i slutet av 1974 och kommunal bespisning införts. Vietnamesiska bosatta hade utvisats (förutom de som var gifta med khmerer), och en ”hemlig anti-vietnamesisk politik” hade introducerats. Här kallades Vietnam ”revisionistiskt” på grund av dess fredsöverenskommelse med USA och dess opposition mot Kampuchéas kooperativ. Den tidigare jordbrukschefen i distriktet hävdar att de nya ”handelskooperativen sålde tyg, salt och medicin billigt till folk”.⁴⁰³ Detta har inte bekräftats av andra källor, men civila tidigare invånare påstår att även här var många av kadreerna respekterade, men kanske inte beundrade, av lokala khmerer, och förväntningarna på förbättrade villkor efter segern vara höga.⁴⁰⁴ Att dessa förhoppningar grusades låg till stor del utanför berörda kadrers kontroll, även om deras positioner i den nya regimen innebar ett stort ansvar. Östra zonen tradition (speciellt i regionerna 20, 22, 23 och 24) av bångstyrighet och relativ moderering, och det stora folkliga stöd som följde med, fortsatte att skapa problem för CPK-centrum. Dessa var lika betydelsefulla som de fördelar som centrum inhöstade från zon-kadrernas starka känsla för partilojalitet.

Slutsats

Året 1973 var en vattendelare i Kampuchéas historia. USA:s bombningar under det året fick flera allvarliga följder. För det första decimerades och även uttraderades ett antal CPK-enheter (sextontusen män totalt, enligt befälhavaren för Seventh Air Force.⁴⁰⁵) Skadorna blev speciellt svåra för Sydvästras enheter under belägringen av Phnom Penh i juli 1973⁴⁰⁶, och detta kan ha fått maktbalansen att tippa över till CPK-centrums favör där.

För det andra drev den omfattande förlusten av civila liv och egendom ett stort antal nya rekryter till de revolutionära, rekryter som ofta var lika motiverade av en önskan om hämnd som av positiva politiskt eller sociala mål. Detta var förmodligen fatalt för relativt moderata CPK-ledare som Prasith, som övermannades av fanatiker och dödades, Chou Chet och Phouk Chhay, vilka förlorade till Mok och Thuch Rin i den avgörande striden om kontrollen av Sydvästra zonen vid denna tid. Det är också tydligt att Koy Thuons ställning i Norra zonen, i förhållande till Ke Pauk, blivit allvarligt underminerad av bombningarnas verkningar där. Om alla dessa personer hade kunnat hålla stånd, kunde Kampuchéas historia under resten av 1970-talet mycket väl ha blivit annorlunda.

För det tredje såg många bybor sig själva som offer, inte bara för USA:s politik utan också för CPK:s och VAP:s oförmåga att enas om en koordinerad strategi, och de drog slutsatsen att det nära samarbetet mellan khmerer och vietnameser inte längre var möjligt eller ens önskvärt.

För det fjärde var evakueringen av städer som Kratie, Kompong Trach, Ang Tasom och Kompong Kdei under 1973 inte en så galen åtgärd då bombningarna var som häftigast. (Ödet för städerna i Nordvietnam föregående december var en tydlig indikation på detta.) Men det gav också CPK en förevändning för att gå hårdare fram och utnyttja tillfället för att mobilisera befolkningen för krigskommunism även efter att bombningen upphört. Den ”Demokratiska revolutionen” var både en produkt av och en kapitalisering på USA:s bombkrig. När de fick

⁴⁰³ Författarens intervju med Hun Sen, Phnom Penh, 21 oktober 1980, och Mau Met. op. cit.

⁴⁰⁴ Detta är baserat på ett stort antal intervjuer med invånare i Östra zonen som var vanliga medborgare under denna och senare perioder. Se min ”Wild Chickens, Farm Chickens and Cormorants: Kampuchéa's Eastern Zone under Pol Pot”, i David P. Chandler och Ben Kiernan, red., *Revolution and Its Aftermath in Kampuchea*, Yale South-East Asia Studies Monograph Nr. 25, 1983, sid. 136-211.

⁴⁰⁵ Shawcross, op. cit., sid. 298.

⁴⁰⁶ Carney, op. cit., sid. 10.

höra om effekterna av detta krig, eller själva upplevde dem 1973, var många invånare i Phnom Penh 1975 beredda att tro på CPK-soldaterna som anlände till huvudstaden, då de meddelade att alla måste lämna staden eftersom USA var på väg att bomba den.

Bombningarna sådde en storm som CPK var redo att skörda från. De fick inte bara rörelsens bas att starkas, utan förhindrade också en möjlig seger för upproret under 1973, vid en tid när centrums inhemska och utrikespolitiska extremism var långt ifrån allmänt accepterad i den revolutionära rörelsen, speciellt inte i Östra zonen. Även om breda enhetsfronter är klassisk kommunistisk taktik, har sällan kommunistpartiernas ledarskap mött ett sådant motstånd inom fronten, både öppet (och våldsamt) och i detta fall även passivt från en del lojalt partifolk.

Så om revolutionen hade segrat över Lon Nol 1973, som förväntat, är det inte troligt att städerna så lätt kunnat evakueras. Eftersom missnöjet med Lon Nol redan var allmänt i städerna, hade Sihanouk redan återfått mycket av sin tidigare popularitet där.⁴⁰⁷ Hans ställning skulle därför ha varit mycket säkrare (och kunde fortsatt ha varit stark även på landsbygden). Hundratals Hanoi-tränade khmerkadrer skulle inte bara ha undgått hemliga avrättningar bakom fronten, utan skulle, som ”inhemska” kommunister med inriktning mot arbetarklassen och urbana aktioner, också ha haft en potentiell bas i städerna. Denna bas kunde på allvar ha begränsat centrums manöverutrymme. Strategin med ”utdragen kamp”, som av CPK-centrum länge hade setts som avgörande för att ”ta ledningen för de revolutionära grupperna på alla sätt”, skulle också ha blockerats genom ett tidigt slut på kriget.

Dessutom skulle CPK/VAP-konflikten, som också var betydelsefull för denna strategi, ha blivit begränsad, då varken kadrerna eller befolkningen skulle ha sett vietnameserna och deras fredsförhandlingar som ansvariga, den närmast potentiella banditen, för USA-bombningarna eller för det fortsatt kriget i Kampuchea. Sihanouk meddelade exempelvis i mitten av 1973, när han insåg att segern inte längre var nära, att Phnom Penh inte skulle intas ”under många år”, eftersom Nordvietnam hade hållit inne understödet efter vapenvilan.⁴⁰⁸ Detta skulle aldrig ha behövts, även om Sihanouks vägrat förhandla med Lon Nol, om det inte hade varit för ”brickan i administrationens eldupphörstrategi”. Befriade från bördan av att stödja en allt våldsammare konflikt med Vietnam, skulle khmerfolket ha besparats en stor del av framtida lidande. Precis som den franska dominansen och oförsonligheten på 1940- och 1950-talen hade provocerat fram den khmerkommunistiska rörelsen ur en nationalistisk, bidrog den amerikanska interventionen och bombningarna kraftigt till rörelsens extremistiska metamorfos under 1970-talet.

Men CPK:s ”eldupphörstrategi” måste också ges en stor del av skulden. Centrum avvisade eld upphör främst av ett skäl, som på ett förljuget sätt uttrycks så här i *Svartboken*: ”Om Kampucheas revolution accepterade eld upphör skulle den gå under”.⁴⁰⁹ I verkligheten kunde inget varit längre från sanningen. Mer sannolikt är att ett eldupphör 1973 skulle ha framkallat en politisk revolution i Phnom Penh med krav på en vänsterdominerad koalitionsregering. (Detta skedde i Laos 1973-75.) Lon Nol-regimens popularitet stod i sitt nadir, revolutionens i sitt zenit, som vi har sett.

Om Sihanouk återvänt, tillsammans med Hou Yuon, Khieu Samphan och andra populära figurer, skulle det ha beseglats Lon Nols öde, och krigets. Men CPK-centrum ville inte segra på ett sådant sätt. De insåg att detta skulle ha skett på deras bekostnad, åtminstone relativt sett, eftersom de skulle kunna förlora mycket i en öppen politisk atmosfär. Bara i denna mening kan man säga att ”revolutionen skulle ha kollapsat”. Detta uttalande, av författarna i

⁴⁰⁷ Se Shawcross, op. cit., sid. 337.

⁴⁰⁸ Se till exempel, ibid., sid. 295.

⁴⁰⁹ *Livre Noir*, op. cit., sid. 91.

Svartboken, är i verkligheten en fördold men förödande beklännelse av deras extrema politiska isolering.

Med avvisandet av eldupphör 1973 blev de interna konflikterna som till slut ledde till att CPK-centrum förstörde revolutionen förmodligen oundvikliga, eftersom de Hanoi-tränade kadreerna, som 1970 utgjorde ungefär hälften av partiets medlemskår, redan i hemlighet hade avrättats, utan någon öppen intern debatt eller diskussion i partiet: De flesta av avrättningarna var inte ens kända av partimedlemmar på nivåerna under den högsta (Non Suons försök under fyra år för att få reda på vad Keo Meas *hade sysslat med* illustrerar hemlighetsmakeriet), eller ens av politbyråmedlemmar som So Phim, förrän de hade genomförts. Detta var fallet oavsett om dessa personer var beredda att godkänna avrättningarna, eller om de av partiloyalitet eller egna ambitioner ge sitt tysta medgivande till dödandet. Den stalinistiska processen med utrotning av partiets egen administrativa och politiska bas, så väl reproducerad i Tuol Sleng-fängelset efter 1975, hade redan satts i rörelse.

Å andra sidan förberedde samma process också scenen för det slutliga störtandet av CPK-regimen. Små grupper av khmerkommunistiska veteraner från olika zoner hade flytt till bergen eller till Vietnam. Det som drivit dem dit – fientligheten mot Vietnam, den våldsamma interna politiken, och förföljelserna som var nära förbundna med båda – skulle till slut framkalla den framgångsrika vietnamesiska reaktion som förde dem tillbaka till makten 1979. Den vietnamesiska tystnaden under tiden, om CPK:s interna politik liksom dess militära provokationer, var en eftergiftspolitik som var dömd att misslyckas. När CPK börjat sin färd på den politiska väg man valt, fann man till slut den folkliga basen så tunn att man inte kunde överleva i maktställning utan att sätta igång det utrikesäventyr som dess hårda medlemskärna och ungdomliga armé hade letts att förvänta sig, och som utlovade visst hopp om att kunna använda intresset ifrån de inhemska problemen och mobilisera en nationell khmerchauvinism under sina fanor. Bara en principfast opartiskhet i *kinesisk* politik gentemot Indokina kunde ha förhindrat ett sådant äventyr, men under rådande omständigheter kunde man inte förvänta sig en sådan.⁴¹⁰ Då ingen sådan kom, insåg vietnameserna hotet mot dem själva. Att låta en khmerregim inleda ett fullskaligt krig med Vietnam var, som andra aspekter i Pol Pot-experimentet, som att fly undan historien.

⁴¹⁰ Den 30 juli 1977 meddelade den kinesiske utrikesministern Huang Hua kadre i utrikesministeriet att Kampuchea nu hade startat gränskonflikter med Vietnam, Laos och Thailand. Han sade att Kina redan hade klargjort dess ”ståndpunkt i fyra punkter” för de tre indokinesiska staterna. Dessa var (1) eldupphör och förhandlingar, (2) solidaritet, (3) ”Kina kommer inte att ta ställning för någon av staterna”, och (4) ”Vi stödjer Kambodja och dess folk mot den sovjetiska revisionistiska socialimperialismen och kommer inte se likgiltigt på...” Den fjärde punkten, som motsade de övriga, blev snart Kinas politik. Se King C. Chen, red., *China and the Three Worlds*, New York 1979, sid. 268-72.

Epilog

Enligt Pol Pot sammanträdde CPK:s centralkommitté i juni 1974 och beslutade att ”starta den slutliga offensiven för att befria Phnom Penh och hela landet”.¹ Kampanjen skulle inledas den 1 januari 1975. Det var förmodligen vid mötet i mitten 1974 som utrymningen av Phnom Penh först diskuterades öppet bland ledarna, vilket ledde till att Chou Chet och Hou Yuon tog avstånd från planen kort efteråt.²

I november 1974 meddelade FUNK att gummiplantagerna i Östra och Norra zonerna hade nationaliserats. Med krediter som erhållits från Kina i utbyte mot löften om leveranser av gummi, köpte CPK kinesiska vattenminor med vilka de tänkte blockera Mekong och på så sätt skära av den enda återstående transportvägen till Phnom Penh. (Motorvägarna från hamnen i Kompong Som och Sydvietnam hade för länge sedan avskurits.) Minorna levererades via Ho Chi Minh-leden³ och under de närmaste månaderna blev Mekongfloden en kyrkogård för underhållsfartyg, där allt färre och slutligen inga nådde sina destinationer. Denna avgörande del av kampanjen genomfördes av Chakreys 1:a Östra brigad.⁴

Den amerikanska administrationen försökte kompensera för detta med en massiv luftbro, och gjorde en framställning i kongressen om en kraftig ökning av det militära biståndet till Lon Nol. Som CIA:s chefsanalytiker i Saigon vid den tiden, Frank Snepp, senare skrev:

Lon Nol regeringen skulle falla inom några veckor, varnade de kongressen, om inte det föreslagna kompletterande biståndet till Kambodja inte genast godkändes.

Inget av detta var dock särskilt övertygande. CIA hade just färdigställt en nationell underrättelse-rapport som visade att även med ytterligare bistånd så skulle inte Phnom Penh-regeringen kunna återta det militära initiativet inom överskådlig framtid. CIA-chefen Colby redovisade dessa slutsatser öppet och detaljerat inför en kongresskommitté, och från denna stund var administrationens föreslagna biståndsprogram för Kambodja dödsdömt.⁵

Utdömd var också khmerrepubliken. Den hade emottagit totalt 1850 miljoner dollar i amerikanskt militärt och ekonomiskt bistånd under de senaste fem åren, nästan exakt en miljon dollar per dag. (Kostnaden för USA:s av bombningar av Kampuchea var ytterligare 7000 miljoner dollar.)⁶ Den kommunistiska sidan, som nu kände segervittring, hade klarat sig med mycket mindre utländsk hjälp och utrustning.⁷ Men när CPK-styrkorna intog sina positioner inför slutangreppet på Phnom Penh, förde de, enligt Snepp, med sig ”sitt främsta

¹ *Discours prononcé par le camarade Pal Pot ... au meeting commémorant le 17e anniversaire de la fondation du Parti Communiste du Kampuchea*, Democratic Kampuchea, Phnom Penh, 27 september 1977, s. 51.

² Se kapitel 8, s. 66 ovan.

³ Frank Snepp, *Decent Interval*, Harmondworth 1977, s.101

⁴ Författarens intervju med Ouch Bun Chhoeun, Phnom Penh, 30 september 1980.

⁵ Snepp, op. cit., s.125.

⁶ William Shawcross, *Sideshow: Kissinger, Nixon and the Destruction of Cambodia*, London 1979, s.350.

⁷ I en rapport från juni 1975 om Khmer-republikens nederlag noterade USA:s militära underrättelsetjänst att republiken hade haft tillgång 288 haubitsar jämfört med CPK:s 15-20, samt 190 örlogsfartyg och 70 attack-flygplan medan CPK inte hade något. Rapporten fortsatte: ”Trots att rebellerna led svåra förluster ... kunde de ersätta sina förluster i strid på de flesta områden. Dessa reserver hade föga utbildning eller erfarenhet, men trots detta fungerade de tillfredsställande i de flesta situationer ... Trots att khmerrepubliken [när det gällde reguljära trupper] i antal överträffade kommunisterna med nästan 2-1, lyckades dess regering aldrig råda bot på sitt långvariga problem ... förhindra att förluster och det stora antalet deserteringar översteg värnpliktsprogrammets förmåga att tillhandahålla rekryter ... Korruption i alla delar av samhället undergrävde också såväl militärens som regeringens effektivitet ... Mot slutet skulle kompletterande amerikanskt militärt bistånd förmodligen inte ha kunnat förändra utgången”. Bedömning av USA:s militära underrättelsetjänst, ”Cambodia: The Military Campaign that Defeated the Cambodian Armed Forces”, 12 juni 1975, 7 sidor, s. 3-4, 6-7.

vapen ... erövrade amerikanska 105 mm haubitsar som utan tvekan var en gåva från nordvietnameserna”.⁸

Fastän de vietnamesiska kommunisterna intog den södra provinshuvudstaden Phuoc Binh den 7 januari 1975, trodde de flesta bedömare inte att de skulle inta Saigon under den närmaste framtiden. Det trodde inte heller de vietnamesiska ledarna själva. På grundval av detaljerade och varierade underrättelser, sammanfattar Snepp det beslut som VAP:s politbyrå tog i oktober 1974 och som innebar ”att försiktigt och gradvis rycka fram på slagfältet, med förhandlingar som ett möjligt delmål”. Efter Phuoc Binh hade fallit förändrades denna målsättning, men fullständig seger förblev ett långsiktigt mål. Först sedan Ban Me Thuot fallit den 11 mars 1975 började de vietnamesiska ledarna genomföra det som Snepp kallar en ”monumental ändring av strategin”⁹ som öppnade upp möjligheten av att snabbt göra slut på Thieu-regimen.

Det är tydligt att CPK inledningsvis måste ha väntat sig att Phnom Penh skulle falla i deras händer långt innan de vietnamesiska kommunisterna kunde inta Saigon. Bevisen för att CPK-försökte dra fördel av detta genom att omedelbart angripa Vietnam är utspridda men konsekventa som vi skall se. I detta sammanhang ger senare CPK-uttalanden avslöjande exempel på psykologisk ”projektion”. Pol Pots radio påstod 1978 att Hanois plan under denna period hade varit att inta Saigon och sedan marschera mot Phnom Penh: ”Även denna gång var de var ett steg bakom Kambodja. Kambodja vann segern åt dem”.¹⁰ Detta handlade dock bara om tretton dagar på grund av den katastrofala felbedömning som gjordes av Nguyen Van Thieu, när han den 13 mars beslutade att evakuera de centrala högländerna (Truong Son-bergen), och därmed påskyndade kollapsen för sin armé och administration.

Neak Leung, den sista staden vid Mekongfloden som hölls av khmerrepubliken, kapitulerade för Chakreys styrkor den 1 april. Lon Nol flydde landet på samma dag. Den 12 april rullade ambassadör J. Gunther Dean ihop den amerikanska flaggan och evakuerades med helikopter till Thailand. khmerrepubliken kapitulerade klockan 09:30 den 17 april 1975.

Två dagar senare, enligt Snepp: ”För första gången besköt kommunistiskt artilleri Phu Quoc”,¹¹ en stor ö utanför Mekongdeltat som obestriddligen tillhörde Vietnam.¹² Snepp specificerar inte vilka dessa kommunister var, men två veckor senare landsteg delar av CPK:s 3:e Sydvästra brigad (senare kallad Flottans 164:e division) på ön. Deras politiska kommissarie var den nye CPK-sekreteraren i hamnstaden Kompong Som, Moks svärson Khe Muth.¹³ Enligt senare vietnamesiska påståenden landsteg kampucheanska trupper den 4 maj, och sex dagar senare angrep de en annan ö, Tho Chu, ännu längre utanför den havsgräns som Sihanouk och Lon Nol gjort anspråk på. Enligt Hanoi:

De kampucheanska myndigheterna utförde upprepade attacker med väpnade styrkor mot denna ö, förstörde byar, dödade många människor och bortförde 515 öinvånare. Trots protester från den vietnamesiska sidan fortsatte de kampucheanska trupperna att ockupera Tho Chu-ön. Av denna anledning tvingades vietnamesiska lokala väpnade styrkor att den 25 maj 1975 bruka sin lagliga

⁸ Snepp, op. cit., s.135.

⁹ Ibid., s.100, 114, 146.

¹⁰ Shawcross, op. cit., s. 372, som citerar Phnom Penhs radio den 10 maj och den 24 juni 1978.

¹¹ Snepp, op. cit., s. 299.

¹² Det var denna ö som Zhou Enlai 1960 utan framgång hade uppmantrat Sihanouk att göra anspråk på. N. Sihanouk, *Souvenir doux et amers*, Paris 1981, s. 311.

¹³ Stephen Heder, personligt samtal, och Timothy Carney, ”Cambodia: The Military Campaign that Defeated the Cambodian Armed Forces”.

rätt till självförsvar för att driva bort inkräktarna från Tho Chu-ön och den 6 juni 1975 förfölja dem så långt som till ön Hon Troc [Wai].¹⁴

I dessa drabbningar tillfångatogs sexhundra kampucheanska soldater och den kampucheanska Wai-ön erövrades. Men under tiden, den 12 maj, hade kampucheanska flottenheter uppbringat det amerikanska fraktfartyget Mayaguez, och framkallat en mycket mer uppseendeväckande internationellt kris.¹⁵ Saigons fall den 30 april och den efterföljande konsolideringen av VAP:s kontroll över Mekongdeltat, gjorde det omöjligt att genomföra CPK:s plan, eller kanske var det Moks plan med samtycke från centrum, att attackera och om möjligt bemäktiga sig Kampuchea Krom från Thieu-styrkorna innan de vietnamesiska kommunisterna hann göra det.

Den 2 juni tog Pol Pot emot VAP-representanten Nguyen Van Linh i Phnom Penh. Enligt vietnameserna 1978, ”hävdade Pol Pot att de kampucheanska truppernas ’okunnighet om den lokala geografin’ hade varit orsak till dessa smärtsamma, blodiga sammanstötningar.” I augusti drog sig de vietnamesiska trupperna tillbaka från Wai-ön.¹⁶

Det är dock troligt att något mer beräknande än okunnighet hade varit inblandat och att CPK nu bara gjorde en taktisk reträtt. Thon, som ingick i 120:e regementets andra bataljon (CPK:s styrkor i region 13), säger att hans regemente hade sänts till gränsen ”omedelbart efter” att staden Takeo intagits den 18 april. ”Regementschefen Soeun sade att vi skulle ’befria vietnamesiskt territorium, eftersom allt är vårt territorium’.” Vid ankomsten till Koh Andeth, 15 kilometer från gränsen, hörde Thon andra CPK-ledare säga att ”vi måste bekämpa Vietnam eftersom det finns arton av våra provinser där, inklusive Prey Nokor [Saigon]”. Soeun befordrades inom kort till brigadchef; den nya regementschefen, Pien, upprepade återföreningsmålsättningen och trupperna gav sig iväg.¹⁷ Hanoi hävdar att attackerna utfördes över landgränsen på flera platser ”så tidigt som 1 maj 1975 ... och orsakade stora personella och materiella förluster för lokalbefolkningen”.¹⁸ CPK-trupperna från region 13, Moks och Muths ursprungliga bas, var otvivelaktigt bland de ansvariga.

I den angränsande region 33 var vid denna tidpunkt minst två medlemmar i regionskommittén snabba att hävda att Kampuchea Krom var kampucheanskt territorium. Dessa två var Mok son, Chong, tidigare CPK-sekreterare i Prey Krabas-distriktet och nyligen befordrad till regionssekreterare, samt Khim, sekreterare i Kong Pisei-distriktet. ”Chong var den som sade det med allra mest eftertryck” enligt en lokal underdistriktstjänsteman och CPK-medlem.¹⁹

Fastän Mok offentligt hade förebådat dem åtminstone sedan 1973,²⁰ var gränsattackerna inte bara en familjeangelägenhet, och trots att Mok hade blivit 1970-talets Puth Chhay var dessa attacker nära förbundna med kommunistpartiets politik. Enligt en politisk kommissarie på regementsnivå från region 24:

Omedelbart efter befrielsen den 17 april 1975 höll centrum ett särskilt möte för statsråd och alla zon- och regionssekreterare. Åtta punkter slogs fast av Pol Pot vid mötet:

¹⁴ *Kampuchea Dossier*, Hanoi, 1978, vol.1, s. 125-26. (I intervjuer med Stephen Heder i Thailand 1980 bekräftade några tidigare medlemmar av den 164:e divisionen att den kampucheanska politiken gentemot Mekongdeltat och Phu Quoc 1975 gick ut på att befria dessa områden (dvs [åter]föreningarna dem med Kampuchea), medan andra förnekade det. Stephen Heder, personligt samtal, 2 februari 1981.)

¹⁵ Hamnen, oljeraffinaderiet och flygplatsen i Kompong Som bombades av amerikanskt flyg den 15 maj. Sjutton plan förstördes på marken.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Författarens intervju med Ieng Thon, Tram Kak, 16 juli 1980.

¹⁸ *Kampuchea Dossier*, 1, op. cit., s. 125.

¹⁹ Författarens intervju med Chap Hen, Kong Pisei, 17 september 1980.

²⁰ Se kapitel åtta, s. 28 ovan.

1. Evakuera folket från alla städer.
2. Avskaffa alla marknader.
3. Avskaffa Lon Nol-regimens valuta och håll inne den revolutionära valuta som hade tryckts.
4. Ta av alla buddhistiska munkar deras kåpor och sätt dem att odla ris.
5. Avrätta alla Lon Nol-regimens ledare, börja med de högsta ledarna.
6. Upprätta högnivåkooperativ i hela landet, med kommunal bespisning.
7. Utvisa hela den vietnamesiska minoritetsbefolkningen.
8. *Förlägg trupper till gränsen, särskilt den vietnamesiska gränsen.*²¹

Som man kunde förutse framfördes avvikande uppfattningar vid mötet, särskilt av Hou Yuon, Koy Thuon, Ney Sarann och Chhouk²² – och det är osannolikt att Pol Pot skulle ha röjt hela den fulla omfattningen av hans politik gentemot Vietnam till en sådan publik. Men oavsett vilken politiken kan ha varit, är det klart att utrymningen av Phnom Penh och andra tätorter inte bara var en ideologisk eller ekonomisk åtgärd, utan också en del av en strategi för *fortsatt krigföring*. Från och med nu skulle inte vietnameserna frestas att reagera med att ”svälja” Kampuchea genom att slå till mot en sårbar befolkad huvudstad.

De två miljoner människorna i Phnom Penh spreds ut på landsbygden. En medlem av Sydvästra zonen 11:e brigad skickades för ”att försvara staden”. Han minns: ”Vi gick in i Phnom Penh den 18 april för att leta efter fiender som gömde sig där och för att driva ut folk. Vi instruerades att säga åt folk att lämna staden för tre dagar, och att de sedan kunde återvända. Vi beordrades att skjuta dem som vägrade att lämna. Vår trupp sköt två eller tre familjer norr om Daem Thkou-marknaden.”²³ Det skulle naturligtvis inte bli något återvändande efter tre dagar. Kanske så många som 20.000 stadsbor dog eller avrättades på vägarna under den följande månaden eller så, och kanske ytterligare en miljon dog under de kommande fyra åren.

Den 13 september 1975 rapporterade diplomatiska källor i Beijing att Kina hade beviljat Kampuchea 1000 miljoner amerikanska dollar räntefritt i ekonomiskt och militärt bistånd, inkluderande en omedelbar gåva på 20 miljoner dollar. Detta var beskrevs som ”det största bistånd som Kina någonsin gett något land”.²⁴ Samtidigt minskade Kina kraftigt sitt bistånd till Vietnam. Emellertid var Kina på tröskeln till en politisk kris, och dess ideologiska favorisering signalerade inte ett intresse att framprovocera fientligheter med Vietnam. I december 1975, under ett besök av amerikanska presidenten Ford, ”uppmanade kineserna honom att börja förbättra förbindelserna med Hanoi genom att tillkännage ett återuppbyggnadshjälpprogram till detta av kriget så förödda land”.²⁵ (Kineserna menade att detta skulle minska vietnamesernas beroende av Sovjetunionen.) Ford avböjde förslaget. Samtidigt tittade vietnameserna antagligen över deras axlar i Beijing och höll tyst om CPK:s agerande och den förvärrade situationen i Kampuchea.

²¹ Författarens intervju med Sin Song, som berättade om mötet med Chhouk. Phnom Penh, 12 augusti 1980. Min kursivering.

²² Ibid. samt författarens intervju med invånare i Kompong Svay, norra zonen, 16 oktober 1980. Enligt de sistnämnda källorna, fick de information om mötet av en lokal bataljonschef som hette Ret, som sade att det hållits i maj 1975 och att ”elva punkter” hade uppställts. Ret hävdade att Koy Thuon, han själv och andra ”argumenterade för pengar, skolor och religion”. Jag tror att mötet var FUNK:s särskilda nationell kongress som hölls inom en vecka efter segern. (Se Timothy Carney, *Communist Party in Power in Kampuchea*, Cornell University South-East Asia Program Data Paper no.106, 1977, s.22.) Hela Sin Songs redogörelse för mötet finns i Ben Kiernan, ”Wild Chickens, Farm Chickens and Cormorants: Kampuchea's Eastern Zone Under Pol Pot”, i David P. Chandler och Ben Kiernan, ed, *Revolution and its Aftermath in Kampuchea: Eight Essays*, Yale University South-East Asia Council Monograph no.25, 1983, s. 178-79.

²³ Författarens intervju med Chhin Phoeun, Kong Pisei, 17 september 1980.

²⁴ *China Quarterly*, nr.64, 1975 december, s. 797, som citerar en rapport i *Le Monde* den 13 september 1975.

²⁵ *National Times* (Sydney), 22-28 april 1983, s. 9, som citerar USA:s ”officiella protokoll som just har offentliggjorts.”

Författaren till en artikel i augustinumret 1975 av CPK-tidningen *Tung Padevat* varnade för att den stadsbefolkningen hade evakuerats och ”Deras ekonomiska grund har fallit samman, men deras uppfattningar är desamma, de har kvar sina strävanden.”²⁶ (Detta är förorsaken till att så många av de överlevande 1979 återvände för att återuppbygga huvudstaden.) Det kan givetvis också sägas att den ”ekonomiska grunden” för den typ av samhälle som CPK-centrumet försökte skapa hade ”kollapsat” redan på sjuttonhundratalet, även om ”strävandena” hos en del i detta traditionella samhälle var lika ståndaktiga, särskilt i CPK-centrum. Även om ideologin bakom utrymningen av Phnom Penh var mer varierad än så, avslöjade hoppet om att förstörelsen av en stad skulle omvandla de av historien skapade samhällseliga och ekonomiska förhållandena samma slags envishet. *Tung Padevat* fortsatte:

Privategendomen... har inte kraft att gå emot oss. Eftersom vi inte ger den tid att stärka sig och utvidga sina styrkor kommer den ofelbart att falla samman och försvinna. Om vi hade behållit Phnom Penh skulle den haft mycket styrka. Det är sant att vi var starkare och hade större inflytande än den privata sektorn när vi var på landsbygden. Men i Phnom Penh skulle vi ha blivit deras underhuggare. Men vi behöll dem inte i Phnom Penh. Följaktligen har privategendomen ingen makt.²⁷

En bonde i region 21 erinrade sig senare: ”Efter 17 april 1975 slutade partiet säga att arbetarna var grundvalen”.²⁸

I sina bekännelser 1977 avslöjade Hu Nim att Hou Yuons motstånd mot denna ideologi gjorde honom till ett av CPK-centrums första mål: ”Efter befrielsen, när partiet avskaffade pengar och löner samt evakuerade folk, tog Hou Yuon djärvt ställning mot partilinjen.”²⁹ Han verkar ha överlevt till augusti 1975, då han enligt en rapport talade vid ett stort möte med evakuerade och andra i Prek Por vid Mekongfloden. Han uttalade sig starkt mot utrymningen och applåderades av folkmassan. Strax efter att han hade lämnat mötet, sköts han enligt denna rapport till döds av en CPK-trupp och hans kropp kastades i Mekong.³⁰

Andra som inte var så djärva, överlevde lite längre. I april överfördes Non Suon till Phnom Penh för att arbeta i Nationalbanken. Den 22 juli hölls en ceremoni på huvudstadens marknad för att markera sammanslagningen av de olika zon-arméerna under centrum kontroll, ett tillfälle som Non Suon skrev om i sina bekännelser: ”att inte se Achar Sieng [Ney Sarann] i politbyrå som jag hade hoppats... Jag oroades över att organisationen inte litar på mig, för man hade tagit bort mig från mitt basområde.”³¹ Den 5 september sammanträffade Suon med Chhouk, So Phim och Pol Pot i region 24-kontoret. ”Chhouk förhörde sig om Sok och Chamroeun. Jag sa att de hade ’tagits om hand’. De var omoraliskt och hade 1971 dödat vännen Kiet.”³² Suon var, som det verkar, oförmögen att säga sin mening om ödet för ”de män jag litade på”,³³ i närvaro av partisekreterare Pol Pot. Strax efteråt gjorde en medlem av

²⁶ Kursivering i original.

²⁷ ”Kadrer, partimedlemmar, folket och den revolutionära armén måste stå enade med partiet för att undersöka och bedöma förutsättningarna för att utföra de nya uppgifterna med största framgång”, *Tung Padevat*, No.8, augusti 1975.

²⁸ Författarens intervju med Chan Mon, Suong, 7 augusti 1980.

²⁹ *Chamlaiy Hu Nim ...*, bekännelser i Tuol Sleng-fängelset, 28 maj och 16 juni 1977. Översättning till engelska av Chanthou Boua. 105 s. i översatt form, s. 86.

³⁰ Författarens intervju med Ros Kann, Surin, 3 mars 1979. Kann sade att han fick reda på detta i Kompong Cham-provinsen av en CPK-kader som heter Pen Kimsruong bland andra, som ogillade vad som hände och rådde Kann att fly. Jean Lacouture ger en något annorlunda redogörelse för vad som troligen var samma händelse. Han säger att Hou Yuon ”dödades av en av sina livvakter några dagar efter man intagit Phnom Penh, då han körde iväg på en motorcykel från ett offentligt möte där han hade kritiserat planerna på att vända pagoder som stall.” *Survive le peuple cambodgien!*, 1978 Paris, s. 117.

³¹ Non Suon, *Chamlaiy XII* (2), bekännelse i Tuol Sleng daterad 22 november 1976, 9 sidor, s. 3-4.

³² Non Suons bekännelse daterad 3 november 1976, 9 sidor vid s. 8-9.

³³ Se s. 65 ovan.

Suons stab ett nytt besök i region 25, och återvändande med nyheten att ”kadrerna var modstulna eftersom de en efter en hade kallats in av Organisationen och försvunnit.”³⁴

Samtidigt med firandet av partiets tjugofjärde årsdag den 30 september 1975, arresterades Mey Pho. Han var den äldste av de överlevande khmerkommunistiska veteranerna och hade som ung palatstjänsteman tillsammans med sex andra startat kampen för självständighet genom att ge stridssignalen till den republikanska kuppen den 9 augusti 1945. Efter att han återvänt från Hanoi 1970 hade Pho blivit chef för centralkommitténs kontor M-5, en depå som mottog leveranser från Vietnam. Inga fler sådana förväntades emellertid, och Mey Pho sågs senast i strafflägret Boeng Trabeks i huvudstaden, av en kvinna som såg sin make ledas bort tillsammans med honom. Inga bekännelser av Mey Pho har upptäckts; som kvinnans make blev han troligtvis summariskt avrättad.³⁵ Samma öde hade just drabbat den siste av hans medkonspiratörer trettio år tidigare, Thach Sary, som hade tjänstgjort i regeringsarmén sedan 1950-talet och sköts efter Phnom Penhs fall.³⁶

Kort efter segern i april 1975 delades Sydvästra zonen formellt i två delar. En Västra zon skapades av den fattigaste delen, med Chou Chet som partisekreterare. (Mok hade nu total kontroll över det folkrika området mellan huvudväg 4 och den vietnamesiska gränsen.) Förhållandena i Västra zonen var extremt fattiga, delvis för att många evakuerade sänts dit, och Chet verkar som väntat ha fått mindre makt än hans militära chef Paet Soeung, den tidigare kommendören för Sydvästra zonens 1:a brigad som hade utfört Moks order om att evakuera Oudong 1974. (Det var till exempel Soeung som undertecknade dödsdomarna för fångarna i Zonens fängelse).³⁷ En representant från KKP-centrum klagade emellertid vid en kaderkongress i Västra zonen på att ett ”stort antal” kooperativ i Västra zonen kontrollerades av ”fiender och olika klasser” som inte var fattigbönder. I några områden ledde tidigare Lon Nol-militärer kooperativen, och i andra tidigare sino-khmer-”arbetsgivare”. Detta var ”på intet sätt att bygga socialismen”, sade representanten från centrum. Han fortsatte att framhålla att, trots att lokala förrädare och riskabla partimedlemmar hade ”rensats ut” under de föregående sex månaderna, alla partitjänstemäns bakgrunder måste undersökas på nytt, inklusive de på zon-nivå.³⁸ Detta innebar en öppen attack mot Chou Chet. I mars 1978, efter att han offentligt hade opponerat mot en annan av zon-kommitténs medlemmars ståndpunkt om politiken mot Vietnam, och sedan försökt organisera ett väpnat uppror, arresterades Chet av Soeung och fördes till Tuol Sleng-fängelset, där han avrättades.³⁹

Chets tidigare kollega, Phouk Chhay, avsattes omedelbart efter krigsslutet från sin post som politisk kommissarie för Sydvästra Zonens väpnade styrkor. Han arbetade sedan vid Phnom Penhs flygplats, där han rapporterades ha haft ”hand om utländska kontrakt”. Med tanke på den nya regimens ultranationalism, kan detta ha varit en degradering, en varning, eller åtminstone en riskfylld utnämning. Chhay arresterades till slut den 14 mars 1977, i en rensningsaktion som även infångade hans tidigare kollegor i Khmer-kinesiska vänskapsförbundet, Hu Nim och Tiv Ol, liksom Koy Thuon (en fördel för Pauk i Norra), Touch Phoeun, Siet Chhe,

³⁴ ”Affären kamrat Heang”, Non Suon bekännelse daterad 25 november 1976.

³⁵ Denna information kommer från kvinnan Heng. Personligt samtal med författaren, Takhmau den 27 september 1980. För en redogörelse för Mey Pho tidiga karriär, se kapitel 2 [hänvisning till engelska utgåvan, ingår ej i denna översättning – Red]

³⁶ Michael Vickery, personligt samtal.

³⁷ Författarens intervju med Chhuong Kau, Kompong Chhnang 1 september 1980, och Moeung Sonn, som satt i zon-fängelset, Sarcelles, 26 oktober 1979.

³⁸ Timothy Carney, ”The Organization of Power”, op. cit. Han citerar *Tung Padevat*, nr. 8, augusti 1977, s. 20, 24, 31.

³⁹ Författarens intervjuer med olika personer som hade kontakt med Chou Chet i början av 1978. Kompong Chhnang, september 1980.

och hundratals eller till och med tusentals andra under ett par månader.⁴⁰ 1978 var det chefen för Utrikesministeriets Asiendepartement, Thiounn Prasith, som huvudsakligen var ansvarig för utländska kontrakt.

Vid ceremonin i juli 1975 överfördes Chakreys 1:a brigad från Östra zonen till Phnom Penh och blev 170:e divisionen. Chakrey utnämndes till vicechef för generalstaben (under Son Sen), men arresterades den 20 maj 1976, efter att, som det påstås, ha ”smält av granater bakom kungliga palatset och skjutit mot Nationalmuseet”.⁴¹ Om detta verkligen var fallet, var det en mindre lyckosam kupp än den på samma plats i augusti 1945. Två av Chakreys regementschefer arresterades samtidigt. Detta ledde vidare till arresteringen av Chhouk den 20 augusti, vilket signalerade inledningen till en lång serie av utrensningar bland Östra zonens kadrer. Chan, som centrum utnämnde till vicesekreterare i zonen i slutet av 1975, var hjärnan bakom rensningsaktionerna. Till slut provocerade dessa fram det kraftiga uppror som leddes av Heng Samrin och Chea Sim i maj 1978. So Phim begick självmord den 3 juni, offer för sin livslånga partiloyalitet och sin oförmåga att ändra uppfattning.⁴²

Keo Meas återvände från Hanoi i maj 1975 för att arbeta på centralkommitténs kontor. Han arresterades den 25 september 1976, fem dagar efter Ney Sarann och kort före Non Suon (vilken som jordbruksminister var utomlands då och arresterades på flygplatsen när han återvände.) Pracheachon-gruppen hade slutgiltigt utplånats, fem dagar före partiets tjugofemårsdag, vilken centrum nu avstod från att fira eller ens nämna på grund av det historiska samröre med vietnamesisk kommunism som detta implicerade.⁴³

I början av 1977 hade Pol Pot rensat ut de flesta oliktankande i CPK. Han var då förmodligen övertygad om att den nya regeringen i Beijing helt och fullt skulle backa upp Kampuchea om det blev krig med Vietnam. Kriget började åter i mars 1977, med förnyade maningar om befrielse av Kampuchea Krom från kadrer i alla zoner, inklusive Chan i Östra.⁴⁴ Som konflikten 1975, förde det nya kriget med sig stora påfrestningar för khmerbefolkningen; ”kooperativ på hög nivå” introducerades, gemensam bespisning blev allmän, ransonerna minskades och arbetstiden förlängdes. Avrättningar förekom nu dagligen i många byar, och svält härjade trots produktionsnivåer som var tillräckliga för befolkningen, om produktionen bara hade distribuerats. Men riset antingen exporterades till Kina som betalning för vapen eller lagrades för arméns räkning. Partiets paroll, med ris ”kan vi få allt”⁴⁵, gällde som det verkade även Kampuchea Krom. Den 17 januari 1978, precis efter den första större militära

⁴⁰ Se Ben Kiernan och Chanthou Boua, *Peasants and Politics in Kampuchea, 1942-81*, New York, M.E. Sharpe, 1982, s. 300.

⁴¹ *Ompi Pankar Ruom Chong Kraoy* (”Om den sista gemensamma planen”), Demokratiska Kampuchea säkerhetstjänster, 1978. Översatt av USA:s ambassad, Thailand, 27 sid på s. 2.

⁴² Se Kiernan, ”Wild Chickens...”, op. cit. för en detaljerad redogörelse om dessa utrensningar och deras efterspel.

⁴³ David P. Chandler, ”Revising the Past in Democratic Kampuchea: When was the Birthday of the Party?”, *Pacific Affairs*, sommaren 1983, 56, 2, s. 288-300.

⁴⁴ Om konflikten 1977-78, se Kiernan, ”New Light on the Origins of the Vietnam-Kampuchea Conflict”, *Bulletin of Concerned Asian Scholars*, 12 (4), 1980, s. 61-65. När det gäller påstådd vietnamesiska subversion, erkände Demokratiska Kampuchea säkerhetstjänst i början av 1978: ”Namnet på det vietnamesiska nätverket var fortfarande okänt för oss eftersom vi inte hade handlingar som styrkte det. (”One the Last Joint Plan”, op. cit., s. 14.) Vietnameserna kan ha behållit någon form av underrättelsenätverk i Kampuchea, men det finns inga bevis ens för att de skulle ha uppmuntrat oppositionen mot Pol Pot-regimen förrän 1978, efter att de utsatts för attacker under ett års tid, något som det nu finns överväldigande bevis för.

⁴⁵ Se *Democratic Kampuchea is Moving Forward*, Phnom Penh, augusti 1977, s. 11.

reaktionen från Vietnam, meddelade Pol Pot att kriget gick bra: ”Vi är inte oroade för att källorna till vår armé ska sina, för folket i de lägre klasserna är mycket talrikt.”⁴⁶

Ett år senare drev den vietnamesiska armén drev resterna av hans regim upp i bergen. Hans kollega Thiounn Mumm hamnade i ledningen för en grupp bondpojkar som han hade tränat i Phnom Penh. Under den framtvingade reträtten, enligt ett vittne:

”Sex av pojkarna dog: de var så hungriga att de åt giftiga rötter ... Och inför dessa pojkar som redan var mycket sjuka, sade Thiounn Mumm: ’Det är sådant som händer med odisciplinerade barn’. Och han sa det på ett mycket cyniskt sätt. Vi blev alla chockerade, för vi kunde inte föreställa oss att en intellektuell, i en situation som denna, kunde säga sådana saker istället för att hjälpa barnen.”⁴⁷

⁴⁶ Pol Pot, *Speech Commemorating the 10th Anniversary of the Founding of the Revolutionary Army of Kampuchea*, Phnom Penh 17 januari 1978. Franska versionen utgiven av Comité des Patriotes du Kampuchea Démocratique en France, s. 5.

⁴⁷ Marie A. Martin, ”Les écoles techniques de Phnom Penh: La dramatique épopée du massif des Cardamomes, janvier-juin 1979”, ASEMI (Paris), XI, 1-4, 1980, s. 113-127, s.122